

La campanya de l'aigua. 10 anys de Mobilització Ciutadana

ARCS (Anàlisi i Recerca en Ciències Socials)

OCTUBRE 2001

api

1292

LA CAMPANYA DE L'AIGUA

10 Anys de Mobilització Ciutadana

ARCS (Anàlisi i Recerca en Ciències Socials)
Octubre-2001

ÍNDIX

1. Introducció.....	3
2. Metodologia.....	6
2.1. Aproximació qualitativa	6
2.2. Els subjectes, les tècniques i la temporalització.....	6
3. El consum d'aigua i la gestió de residus en el context metropolità.....	11
3.1. Consideracions culturals al voltant de l'aigua en el context català.....	11
3.1.1. L'aigua en el context cultural del litoral català	12
3.2. Dinàmiques econòmiques i demogràfiques a l'Àrea metropolitana de Barcelona: necessitats generades al voltant de l'aigua i els residus.	16
3.3. Abastiment d'aigua i gestió de residus: situació actual i problemes ambientals generats	19
3.4. El rebut de l'aigua. Composició abans i després de les lleis 4/90 i 5/90	24
3.4.1. Legislació i competències en matèria hidràulica	24
3.4.2. Antic i nou rebut: el preu de l'aigua i els nous tributs.....	28
4. Els actors i les causes del conflicte.....	35
4.1. El moviment veïnal i la lluita de l'aigua	35
4.1.1. Antecedents del Moviment Veïnal	35
4.1.2. La Lluita de l'Aigua: especificitat geogràfica i composició social	38
4.1.3. Els veïns s'organitzen	43
4.2. Causes del conflicte	46
5. El desenvolupament de la Campanya 1991-2001	52
5.1. Les etapes del conflicte.....	52
5.1.1. Articulació de la Campanya i les primeres negociacions amb la Generalitat, l'EMMA i els Ajuntaments (1991-1994).....	52
5.1.2. L'estira i arronsa entre veïns i administracions (1995-1997).....	86
5.1.3. Els acords dels darrers anys i la situació actual	112
5.2. El paper dels altres actors al llarg de la campanya.....	134
5.2.1. La implicació dels Grups Parlamentaris.....	134

5.2.2. Negociacions i acords amb les Companyies d'aigües	141
<u>5.3. Coincidències i divergències en el moviment veïnal</u>	145
<u>6. Repercussions i valoracions</u>	151
<u>6.1. Repercussions en el Moviment Veïnal i situació actual</u>	151
<u>6.2. Repercussions en les diferents administracions i companyies subministradores</u>	155
<u>6.3. El conflicte valorat pels actors implicats</u>	158

1. Introducció

Aquesta recerca, preten respondre a la demanda que el Centre d'Estudis i Recursos Veïnals de la CONFAVC (Confederació d'Associacions de Veïns de Catalunya) i la Fundació Jaume Bofill, varen presentar per recollir els elements explicatius d'una de les mobilitzacions més rellevants que les AAVV han protagonitzat en els darrers 10 anys: l'anomenada mediàticament "guerra de l'aigua".

Aquest conflicte es va desencadenar després que entre els anys 90 i 92 el rebut de l'aigua va incrementar el seu preu substancialment (amb la presència d'un seguit de càrregues impositives) i diverses famílies varen encapçalar un seguit de mobilitzacions per reivindicar un rebut de l'aigua més just per als consumidors. Així, de forma gradual i sota l'estructura organitzativa de les AAVV es va anar extenent en el temps (uns 10 anys) i en l'espai (bona part dels municipis de l'Àrea metropolitana de Barcelona) un moviment que ha posat de relleu la potencialitat i alhora complexitat que pot suposar un procés de mobilització ciutadana.

L'estudi que us presentem, preten **descriure i analitzar** el procés d'aquest conflicte des dels seus inicis fins a l'actualitat on malgrat l'acord amb la Generalitat encara hi ha aspectes que mantenen activa la lluita.

Molts són els enfocaments que d'aquest episodi es poden despendre, diversos articles publicats al llarg del temps han teoritzat sobre l'experiència i hi ha diverses hipòtesis sobre alguns aspectes de la lluita veïnal i les seves repercussions. Tot i així, existeix un buit en la literatura en ciències socials que presenti una recopilació dels 10 anys de lluita i aquest serà el nostre objectiu.

No teniu entre les mans un estudi teòric sobre la naturalesa d'aquesta manifestació col·lectiva, tansols pretenem recopilar un seguit d'elements que permetin al lector aproximar-se al conflicte. Plantegem doncs un **estudi de cas**. Una aproximació a la lluita que reculli les posicions i les opinions dels diferents actors (socials i institucionals) que han intervingut en la problemàtica, que atengui a les causes que permeten interpretar l'esclat i durada de la mobilització, i que tingui present, el context en el que entren en relació els seus protagonistes. Es a dir, reconstruir els 10 anys de lluita tot i analitzant els aspectes **socioculturals, polítics i econòmics** que giren entorn la problemàtica

per acabar dibuixant les repercussions que aquesta lluita ha tingut en tots els agents implicats i, en especial, en el moviment veïnal.

D'aquí doncs, deriva el principal objectiu de la recerca: **emmarcar i comprendre la mobilització ciutadana en tota la seva complexitat, analitzant els seus orígens més enllà del mer detonant de la puja del rebut.**

Amb aquest objectiu, i per tal de contextualitzar el nostre objecte d'estudi, hem dividit aquest treball en tres grans blocs. El primer, **Condicionants en la gestió del cicle hidràulic a l'Àrea Metropolitana**, pretén per una banda, exposar els elements històrics, culturals i demogràfics que han influenciat en el desenvolupament de l'actual gestió de l'aigua en aquest territori, esbossant la visió social construïda al voltant d'aquest bé. Per altra banda, es mostra als actors implicats en la gestió del cicle hidràulic per tal d'entendre tant el propi desenvolupament de la campanya, com la composició del rebut de 1991, que va ser el detonant del conflicte.

La segona part, **Els actors i les causes del conflicte**, presenta els protagonistes de la campanya, l'heterogeneïtat i especificitat del moviment veïnal que des del començament ha liderat aquesta lluita, i per altra banda mostra les causes que han facilitat l'esclat d'aquest conflicte.

El tercer bloc, **El desenvolupament de la Campanya 1991-2000** esdevé la part més important del treball. En aquest apartat es presenten de manera cronològica els esdeveniments més rellevants en el desenvolupament de la lluita.

Aquesta cronologia, es divideix en tres grans espais temporals a partir dels criteris marcats pel propis actors implicats. En aquest apartat, a banda de descriure ordenadament els fets, hem intercalat reflexions extretes dels propis protagonistes que amb les seves interpretacions (que formen part de la història i del canvi social) ens han ajudat a reconstruir la història de la campanya. D'aquesta manera hem pretès reflectir la complexitat de dita lluita amb visions divergents immerses en una conjuntura que anirà canviant amb els anys. Pretenem, doncs, presentar els esdeveniments cercant un equilibri entre els diversos punts de vista i posant l'accent en els diversos aspectes que carreguen d'importància al conflicte.

Presentades les diferents parts de l'estudi, és important recordar que l'òptica des de la que parteix aquest treball és la de l'anàlisi d'un procés de lluita encapçalat pel moviment veïnal i que aquest punt de partida pot suposar un esbiaix en el relat. La tria dels materials, el

volum d'entrevistes encaminades a conèixer els actors socials de la lluita (més que els institucionals) denota una intencionalitat clara. Reconegut l'enfocament però, pretenem que aquest text reflexi els deu anys de conflicte amb una recollida el més plural possible de testimonis.

El nostre estudi amb la intenció de fixar el seu punt de mira en els elements explicatius de la lluita veïnal pel rebut de l'aigua i en les repercussions que s'han produït, en el sí del moviment, deixa obertes algunes portes per a futurs anàlisis. Queden pendents, doncs, altres dimensions, nous interrogants a debatre, nous aspectes a analitzar que malgrat s'hagin plantejat sovint en les reunions de treball de l'equip no formen part del nostre objecte d'estudi.

No ha estat la nostra intenció fer un anàlisi dels mecanismes de funcionament del moviment, ni tampoc fer una valoració sobre la gestió de l'aigua i el seu preu copsant-ne els aspectes fiscals o ambientals, Vegis tansols com un estudi de cas, una recopilació d'informació innexistent i necessària sobre una lluita que ha mantingut a ciutadans i administració en conflicte durant 10 anys. Esperem doncs, oferir una visió contextualitzada dels esdeveniments que pugui establir un primer punt de partida per a posteriors anàlisis .

2. Metodologia

2.1. Aproximació qualitativa

L'apartat metodològic no fa res més que indicar, copsar i resumir com s'ha realitzat aquest treball. De quina manera, d'acord amb l'objecte d'estudi, s'ha realitzat la recerca sobre la lluita de l'aigua.

El primer que cal dir en relació a la metodologia de l'estudi sobre la lluita de l'aigua és que ens trobem davant un estudi de cas, en forma de narració cronològica, que dóna veu als actors protagonistes d'aquest conflicte.

Tota elecció metodològica ha de dependre de l'objecte d'estudi que es vol realitzar, ja que les tècniques d'obtenció de la informació que s'apliquin condicionaran el tipus de resultats que s'obtindran. Per a tal efecte, hem optat pel mètode qualitatiu com a mètode més adient perquè ens aproximi millor a la realitat del nostre objecte a estudiar.

Atenent a la pluralitat dels subjectes implicats en aquest conflicte i al tipus d'informació que es requereix (dades per a elaborar la cronologia i valoracions personals), es va creure necessari utilitzar diverses tècniques qualitatives que assegurassin la riquesa i la complexitat del fenomen a estudiar.

A més, degut al gran nombre d'associacions de veïns que participen en aquesta lluita i per tal de complementar l'anàlisi, vam utilitzar una aproximació més quantitativa mitjançant la tècnica dels qüestionaris.

2.2. Els subjectes, les tècniques i la temporalització

Han estat els subjectes, o sigui, les persones i/o institucions socials organitzades les que han condicionat les diferents tècniques emprades. En el conflicte de l'aigua tenim una gran varietat d'agents que han estat d'una manera o altra implicades en aquesta lluita.

Distingim d'una banda els interlocutors socials en campanya: **Associacions de Veïns** (Cerdanyola, St.Andreu, Nou Barris, Badia), membres de **Federacions** (Baix Llobregat, L'Hospitalet, Barcelona i

Badalona), **entitats** associades a la Plataforma de suport a la lluita (Sindicats majoritaris, OCUC, etc...) i veïns (com a individus).

De l'altra banda distingim els interlocutors institucionals, diferenciant **empreses privades** (SGAB, SAUR-SOREA, etc...), **Administracions públiques** (Departaments de Medi Ambient i A.C.A. i de Política Territorial de la Generalitat, Aigües Ter-Llobregat, Síndic de Greuges, Administracions Locals, i EMMA) i **partits polítics** amb representació parlamentària. És obvi que amb aquesta extensa diversitat d'interlocutors socials i institucionals amb diferents i, sovint, contraposats interessos, ideologies i activitats socio-polítiques, el més coherent a nivell de mètode ha estat haver de recórrer a múltiples tècniques d'anàlisi per acostar-nos a la realitat del conflicte.

Les tècniques emprades han estat per ordre de realització:

- Recollida d'informació.
- Els qüestionaris semi-tancats.
- Les entrevistes en profunditat.
- Grups de discussió.
- Observació no participant.

Recollida d'informació: La informació bàsicament s'ha extret de l'arxiu de la CONFAVC i d'un arxiu particular d'un membre de l'Associació de Veïns de Bellvitge.

La informació recopilada va ser, per una banda documentació oficial (avantprojectes de llei, recursos judicials...) i altres documents extraoficials (actes de reunió, cartes, convocatòries) i per altra banda es va fer un buidat de premsa. Aquesta recollida es va fer mitjançant unes fitxes on es resumien les característiques formals dels documents i el seu contingut.

El buidat de la documentació es va realitzar durant els mesos de novembre de 2000 al gener de 2001, durant aquest període de temps també es va realitzar l'elaboració dels qüestionaris que comentem a continuació.

Qüestionaris. Al mateix temps en què es començaven a fer entrevistes i donat el gran nombre d'Associacions de veïns/nes implicades es van dissenyar i distribuir uns qüestionaris que ens permetessin copsar la diversitat del moviment veïnal. L'objectiu era recollir dades concretes sobre les associacions i la seva participació en la lluita i a partir de preguntes obertes recollir les seves valoracions.

Es van enviar per correu un total de 184 qüestionaris. Aquests estaven formats per preguntes majoritàriament tancades amb alguna pregunta oberta o semi-tancada. La gestió de l'enviament i rebuda (per correu, fax i/o personalment) va ser realitzada per la CONFAVC: la realització dels qüestionaris i el posterior tractament de dades ha estat treballada des d'ARCS. D'aquests 184 qüestionaris vam rebre'n 60, i les dades foren tractades mitjançant el paquet estadístic SPSS. Les preguntes van ser codificades, es van creuar i es van treure estadístiques per tal d'extrapol·lar les preguntes del conjunt dels qüestionaris.

El procés d'enviament, rebuda i tractament dels qüestionaris va coincidir amb la realització de les entrevistes obertes, o sigui, el període de febrer a abril de 2001.

Entrevistes en profunditat: Ha estat una de les tècniques més destacables que s'han emprat i des d'on ha pivotat tot el treball de camp realitzat. És en aquest apartat on vam poder copsar amb més profunditat i nitidesa el posicionament i les diferències de discurs entre els interlocutors que hem anomenat socials

(col·lectius que donaren suport a la Plataforma, almenys en la 1ª etapa del conflicte) i els de caire institucional, establerts amb el poder polític i econòmic i relacionats amb la Campanya de l'Aigua. Diferències en les quals hem volgut mostrar la complexitat del conflicte i la multiciplitat i pluralitat d'actors immersos en aquest. Les entrevistes temàtiques es van realitzar a partir d'un guió general, incloent-hi preguntes específiques depenent de la persona entrevistada.

Aquestes es grabaven i posteriorment es treballava el seu contingut mitjançant narracions que eren dividides per blocs temàtics (esquema seguit en les entrevistes) que permetien acostar-se a la informació donada d'una manera organitzada i encarada al seu anàlisi (per entendre la multidimensionalitat del conflicte): causes del conflicte, desenvolupament de les accions i negociacions, organització del moviment, les repercussions del conflicte i la seva valoració.

Es van realitzar un total de 41 entrevistes en profunditat a persones que presentaven una clara significació en el conflicte al llarg del temps. La selecció dels entrevistats responia a la posició que ocupaven en el moment en què el conflicte es va desenvolupar, ja que podien aportar informació imprescindible

per a la reconstrucció i anàlisi dels fets. Aquestes es desglossen de la següent manera (veure annex):

Interlocutors socials: Un total de 22 entrevistes : 3 a representants de la CONFAVC, 5 a membres de les Federacions, 10 a Associacions de Veïns i 4 a diverses entitats de la Plataforma.

Interlocutors institucionals: Es varen realitzar un total de 19 entrevistes: 10 entrevistes de l'administració (6 representants de la Generalitat, 3 de les administracions locals, 2 de l'EMMA i l'adjunt al Síndic de Greuges), 2 d'empreses d'aigües i 5 de partits polítics amb representació parlamentària.

Aquestes entrevistes es varen realitzar durant 3 mesos : el període comprès entre febrer i abril de 2001, coincidint amb la realització i el tractament dels qüestionaris. Va ser la part del treball de camp que més temps ens va ocupar.

Grups de Discussió: Amb les entrevistes i els qüestionaris disposavem ja d'un volum quantitatiu i qualitatiu important d'informació per tal de poder establir la dinàmica cronològica del conflicte. Però vam veure com es reflectia una gran mancança; s'havia donat veu a quasi tots els grups i institucions implicades en el conflicte, però faltava el discurs de l'autèntic protagonista: el veí de carrer. Per a tal efecte es va intentar buscar participants en la Campanya, però que no haguessin estat massa vinculats a les associacions de veïns. Aquest objectiu no es va aconseguir degut a la dificultat per contactar amb aquestes persones, ja que la convocatòria es feia des de les pròpies associacions (es convidava a un berenar-debat) i les persones que van respondre van ser les més participatives, però no formaven part de la Junta de l'associació.

Es va optar per conformar 6 grups de discussió: a Badalona, Sta. Coloma, Sant Feliu de Llobregat, l'Hospitalet i a dos barris de Barcelona, Nou Barris i St. Andreu. Els grups consistien en seure en una mateixa taula entre 6 i 8 veïns de la mateixa localitat però de diferents associacions, fet que no sempre es va aconseguir (en algun cas van ser només d'una associació i en altres el nombre de persones per grup no era l'ideal). Eren grups de discussió realitzats durant una hora i mitja conduïts per dos tècnics d'ARCS. Posteriorment la informació recollida en les grabacions i les notes preses eren transcrites i se'n feia un resum

o narració dels episodis més interessants que els veïns havien destacat.

Aquests grups es van realitzar el mes de maig de 2001.

e) Observació no participant: en algun esdeveniment puntual, com alguna manifestació i assemblea de la CONFAVC. Va ser una tècnica utilitzada de manera anecdòtica ja que per a la realització de la cronologia no aportava massa informació.

En general valorem de manera molt positiva tot el que ha estat el treball de camp. Encara que en un principi la durada del conflicte i la diversitat de persones implicades en aquest feien difícil la tasca de contacte per tal de dur a terme el treball de camp, finalment aquest ha estat possible gràcies a l'ajuda de la CONFAVC, que ens va facilitar el contacte d'AAVV i federacions, i de La Fundació Jaume Bofill, la qual ens va facilitar el contacte amb els agents institucionals.

Agraïm a totes les persones que desinteressadament ens han dedicat el seu temps en entrevistes i grups de discussió, així com aquelles que ens han facilitat informació que ens ha estat de gran valor en la realització de la nostra tasca.

3. El consum d'aigua i la gestió de residus en el context metropolità

3.1. Consideracions culturals al voltant de l'aigua en el context català

No pot entendre's l'anomenada "guerra de l'aigua" sense fer referència a la importància que té aquest recurs en el desenvolupament de tota societat ja que es tracta d'un bé bàsic i necessari per a la vida de tots els éssers vius.

Indispensable per a les activitats quotidianes dels humans, és considerada factor de creixement i riquesa fins al punt que al llarg de la història les diferents cultures l'han considerat com un bé preuat i en alguns casos diví.

Aquesta categoria de bé de primera necessitat per a tota la humanitat carrega l'aigua d'una importància simbòlica que pren una rellevància més especial segons el context geogràfic en el qual ens trobem.

Malgrat que el 79% del planeta estigui format per aigua, només un 25% és apta per al desenvolupament vital de les persones. A més, la distribució espacial de l'aigua dolça, aprofitable per activitats humanes i socials, és desigual a nivell planetari. Cada cop hi ha més països amb escassetat hídrica i molts milions de persones sense accés a aigua neta i salubre mentre que en bona part dels països desenvolupats, aquesta es malbarata.

És obvi doncs, que la disparitat de realitats malgrat tothom concebi l'aigua com allò imprescindible, comporta la construcció de diversos imaginaris al voltant del recurs. Assumir amb naturalitat que l'aigua circula per les canonades sense limitació amb possibilitat de ser malbaratada o saber que es depèn d'una galleda cada dos dies per poder sobreviure, a la força condiciona el valor que cada societat té al voltant de l'aigua i la seva necessitat.

A més de la pluralitat de realitats simbòliques que pel context geogràfic hi ha al voltant de l'aigua, elements com l'establiment d'una valorització econòmica i les diverses actituds polítiques que s'estableixen sobre la seva gestió, també seran condicionants en la percepció que hom té d'ella.

Així, des de la vessant econòmica, hem de considerar com l'abundància o no d'aigua en la natura, les necessitats humanes apreses, o la pluralitat d'usos existents, marquen un determinat cost en aquest bé.

Tot el sistema d'abastiment, potabilització i distribució d'aigua en algunes societats actuals, adquireix un valor monetari, que manté l'aigua no només com un bé natural sinó també com un recurs explotable. De fet, alguns economistes de tall ecologista (vegi's E. Tello o J.M Naredo) ens diuen com l'aigua esdevé recurs quan l'home la gestiona per al desenvolupament de les seves activitats. En aquest sentit, l'aigua esdevé producte, i com a tal entra en el joc de l'oferta i la demanda. Els consumidors deixen de ser usuaris i passen a ser clients. El preu que adquireixi el metre cubic d'aigua repercutirà també en la construcció del seu valor.

I des de la vessant merament política les directrius que es marquen al voltant de com gestionar l'escassetat hídrica, com tractar les diferents conques hidrogràfiques, si cal prioritzar la demanda d'aigua o limitar-ne l'ús, són elements que també acaben condicionant l'univers simbòlic que els humans teixim al voltant de l'aigua.

Tot plegat, la seva distribució desigual, el perill d'escassetat, la seva valoració social i cultural, les polítiques de distribució, el seu preu..., han estat motiu de diversos conflictes a tot el món, no només en l'interior de països (polèmica estatal al voltant del transvassament de l'Ebre) sinó entre diversos Estats que es disputen l'accés al recurs (control d'enclavaments estratègics d'aigua entre àrabs i israelians).

Per aquest motiu, per entendre qualsevol problemàtica al voltant de l'aigua, és imprescindible considerar el valor que en dona la gent en el context determinat. Un valor que està condicionat per raons geogràfiques, històriques, econòmiques, polítiques, socials i ambientals.

3.1.1. L'aigua en el context cultural del litoral català

La Zona Mediterrània no és un racó del planeta on l'aigua sigui un recurs abundant. Contràriament a això, la seva irregularitat climàtica en època de pluges és un factor delimitador de dit recurs.

El clima temperat del litoral català amb precipitacions poc abundants però intenses i irregulars (cíclicament es declaren períodes de "risc hidrològic") estructura la capacitat d'aigua dels nostres rius i condiciona la disponibilitat d'aigua per a la realització de les nostres

activitats. Aquesta irregularitat obliga a gestionar l'aigua amb criteris de racionalitat i històricament ha condicionat la nostra concepció al voltant d'aquest bé.

De tota manera, és important assenyalar com la realitat del litoral català respecte l'abastiment natural d'aigua no és ni molt menys homogènia.

La situació de la costa de Tarragona, per exemple, dista de trobar-se amb les mateixes proporcions d'aigua que els municipis del Baix Empordà. La realitat climàtica i la diversitat natural del litoral produeix també aquí un repartiment desigual d'aigua.

Per tant, històricament no es pot parlar d'una realitat cultural homogènia al voltant de l'aigua. Com passa a nivell planetari, la seva accessibilitat tant natural com tecnològica, comporta petites diferències al voltant de la construcció de la seva necessitat.

És important assenyalar però, com malgrat aquests condicionants geogràfics del litoral i les seves particularitats, el nostre imaginari de les darreres dècades ha anat construint una idea de l'aigua com a recurs que està a l'abast de tothom.

Durant anys (tret d'algunes excepcions) s'ha pogut satisfer la demanda econòmica i social d'aquest recurs¹ i d'aquesta manera s'ha anat creant la concepció de l'aigua com un dret adquirit del qual se'n pot fer un ús quotidià i del qual tothom en pot disposar sense límit. La prova d'aquesta concepció social és que la demanda d'aigua els darrers anys ha anat creixent (sobretot en els usos agrícola i industrial). Així, fins a l'actualitat la nostra societat (d'espalles a la seva realitat geogràfica i climàtica) ha viscut en una realitat cultural on l'aigua és considerat un recurs abundant, el consum del qual és restringit bàsicament per la capacitat econòmica de cadascu per a pagar el rebut.

En el context temporal més immediat, però, l'esmentada irregularitat climàtica va acompanyada d'una progressiva insuficiència de pluges a la capçalera dels rius catalans que està suposant una reducció de les reserves d'aigua en els embassaments. D'aquesta manera es comença a dir que a Catalunya l'aigua escasseja i com que la seva explotació és finita, poden néixer problemes en la satisfacció de les diverses necessitats i demandes d'aigua.²

¹ Encara hi ha algunes zones del Principat on la manca d'aigua provoca problemes de restriccions que alteren el desenvolupament de la zona a tots els nivells: qualitat de vida, desenvolupament d'activitats econòmiques, etc...

² Fa temps que existeixen diversos estudis com el de les Conques Internes de Catalunya que posen de manifest un risc de déficit hídric sobredrològic de les Conques Internes de Catalunya que posen de manifest un risc de déficit hídric sobredrològic de les Conques Internes de Catalunya que posen de manifest un risc de déficit hídric sobredrològic de les Conques Internes de Catalunya. Aquest fet està propiciant que surti a la llum pública la programació de diverses actuacions per a combatre-

Aquest fet més l'augment de la consciència medi ambiental dels últims vint anys, inevitablement i de forma molt lenta està suposant un canvi en els valors respecte l'ús del recurs.

Actualment és significativa la rellevància que prenen els debats sobre l'escassetat hídrica i la importància de la gestió de l'aigua per part d'experts en matèria hidràulica, grups ecologistes, polítics i ciutadania en general.

El perill d'escassetat, de la degradació gradual dels sistemes aquàtics o la por al col·lapse dels sistemes d'abastiment genera una consciència especial, diferent sobre la seva necessitat. A més, tenir assegurat el seu accés de forma que tot el territori pugui seguir desenvolupant les seves activitats quotidianes amb l'aigua suficient acaba esdevenint font de conflictes entre diferents zones³.

En aquest sentit hem de tenir present la importància que pren la valoració de l'aigua per part de la gent atenent als diferents significats i necessitats induïdes culturalment. La relació dels humans amb l'aigua (sovint lligada a un sentiment de dret adquirit, de propietat) algunes vegades pot arribar a resultar problemàtica al topiar amb les pautes tècniques dels organismes competents en la gestió del recurs. Així, normalment hi ha una certa susceptibilitat quan un territori veu la possibilitat que s'enduguin aigua de la seva zona per abastir altres indrets. Malgrat que els transvassaments, l'ús racional de l'aigua... siguin justificats amb informes tècnics, el rebuig es suscita quan hom reivindica aquest sentiment de propietat. I és que sovint la intervenció tècnica deixa en un terreny massa secundari el context sociocultural en el qual es desenvolupa i en el qual es troben immersos els individus.

Sota aquest rerefons cultural que mediatitza la importància que la nostra cultura més recent està donant a l'aigua en funció de la seva abundància o escassetat, no és menys important afirmar que també existeixen heterogènies cultures de l'aigua en funció dels usos i les formes de gestió.

A més de la valoració que es fa de l'aigua en termes quantitatius, hem de tenir en compte que estudis recents⁴ han recollit que la majoria de la població de l'Àrea Metropolitana desaprova la qualitat de l'aigua, i

ho. Conegudes són les propostes de transvasar aigua del Roine, fer una connexió de la xarxa regional de Barcelona amb el riu Ebre, propiciar l'estalvi i la reutilització d'aigua i/o utilitzar tècniques de dessalació de l'aigua del mar i utilitzar tècniques avançades de tractament.)

³ Actualment molts ciutadans de les terres de l'Ebre estan duent a terme diverses protestes contràries al trasvassament del riu. Una de les argumentacions que més comenten és el desequilibri territorial que aquest Pla fomenta, ja que suposaria l'ampliació de recursos hídrics per a zones industrials i urbanes (sobretot de l'Àrea de Barcelona) en detriment de les comarques "perifèriques" o interiors.

⁴ Enquesta d'Aigües de Barcelona any 2000

quasi la meitat de la població no acostuma a beure aigua de l'aixeta. Com veurem en els següents apartats, degut als canvis produïts en les darreres dècades en el desenvolupament econòmic i l'augment de la necessitat d'aigua en aquesta zona, es crearan xarxes d'abastiment i sanejament per a un gran nombre d'habitants concentrats en aquesta àrea, que prioritzaran la distribució en quantitat per a tothom, abans que la qualitat.

3.2. Dinàmiques econòmiques i demogràfiques a l'Àrea metropolitana de Barcelona: necessitats generades al voltant de l'aigua i els residus.

En els darrers 40 anys, la fisonomia de l'Àrea Metropolitana de Barcelona ha anat variant. Del seu creixement tant econòmic com demogràfic durant els anys 60, on dominava un model de creixement intensiu i una distribució de l'espai centralitzada i inarticulada, a una actualitat on el creixement s'ha anat extenent al llarg del territori i on l'organització de l'espai i la població s'ha anat descentralitzant⁵.

Amb totes aquestes noves dinàmiques hi tenen a veure elements com la distribució econòmica sobre l'espai, les xarxes de comunicacions, el nombre de població o els diferents models de residència. No és objecte del nostre estudi analitzar les distintes dinàmiques metropolitanes però sí que és important fer referència als canvis que s'han produït en aquesta àrea en les darreres dècades per emmarcar el context espacial on s'ha donat "la lluita de l'aigua".

Durant els anys 60, degut a la conjuntura de creixement econòmic de l'Estat Espanyol, concentrat en algunes comunitats autònomes, i sobretot en certes ciutats com Barcelona i el seu entorn més immediat, es produí l'arribada de molta població d'altres zones de l'Estat Espanyol.

Són anys d'augment demogràfic explosiu, de fluxos migratoris, d'augment de la construcció i d'infraestructures de transports, de creixement en tots els sentits que durarà fins al 1975. Durant aquests anys, creixeren amb força municipis centrals de dita àrea (Barcelona, Badalona, Hospitalet...) amb una distribució residencial, **centralitzada** i densa.

L'arribada massiva de persones originàries d'altres regions de l'Estat va ser una constant en aquest període, fet que va provocar que la població immigrant passés a ser majoritària en els municipis del cinturó industrial barceloní. El col·lectiu de nouvinguts es va integrar laboralment en treballs poc qualificats, que a més eren els pitjors pagats. És en aquest període que s'inicien les lluites veïnals en un intent d'exigir unes condicions urbanístiques i d'habitatge dignes. Les anomenades "cases barates" es reproduïren en la majoria dels municipis

⁵ Hi ha nombrosos escrits al voltant de les transformacions dels models d'espai metropolità on coincideixen una dinàmica, fins als anys 80, de concentració de capital, de població, d'infraestructures en un espai molt concret (l'immediat a la gran urbs) i una dinàmica actual d'extensió de tots aquests elements en l'espai.

receptors d'immigrants, els carrers sense asfaltar i la manca d'uns serveis mínims van ser característiques comunes en molts barris.

La dècada del 75 al 85, per efectes de les transformacions econòmiques (crisi energètica, debilitat del model fordista que suposa el desmantellament de distintes fàbriques, augment de l'atur, etc) es produiran canvis poblacionals en l'espai metropolità. El creixement demogràfic conegut fins al moment s'estanca, es paralitza la immigració i la població es comença a distribuir en el territori de forma no tant centralitzada.

L'any 1986 s'experimenta un nou cicle de creixement econòmic, i amb ell nous canvis en la distribució de la població i les seves necessitats. S'incrementarà amb força el sector terciari amb activitats de serveis (àrees comercials, xarxes d'oficines...), es tendirà a crear nous polígons industrials fora de la gran ciutat i la població malgrat no creixi adquirirà nous costums i noves pautes espaials i de mobilitat : hi haurà un creixement residencial en zones no massificades. Les petites poblacions i les zones rurals de l'AMB guanyaran població en detriment dels municipis centrals.

Així, la descentralització urbanística que s'havia iniciat en el període anterior s'accentua; la millora de la xarxa de comunicacions, l'increment del preu de l'habitatge en àrees centrals i la creixent voluntat de viure en cases unifamiliars fa que bona part de la població que havia viscut en nuclis urbans molt poblats es plantegi traslladar-se a viure a zones més aïllades.

Les noves tendències de poblament mostren un procés de suburbanització on municipis com Barcelona, Hospitalet, Santa Coloma i Badalona presenten un saldo migratori negatiu i per contra, creixen les ciutats intermitges.⁶

Tot i així, és important afegir com tot i aquest procés de descentralització urbanística la major proporció de població es continua concentrant a Barcelona i als municipis del seu voltant. Sense anar més lluny, el Barcelonés representa el 51% de la població amb el 3% del territori de l'Àrea Metropolitana. L'alta densitat de població i la composició socioeconòmica d'aquestes ciutats, majoritàriament de classe treballadora, ens ajudaran a entendre perquè ha estat en aquestes on ha esclatat i s'ha extès la lluita de l'Aigua.

⁶ Segons dades extretes de l'article d'Oriol Nel·lo: "El canvi social a la regió metropolitana de Barcelona: deu preguntes".

Albert Serratosa⁷, destaca que un dels elements més importants dels darrers anys és que bona part del nou sòl urbanitzat ha adoptat la fórmula de ciutat-jardí amb densitats molt baixes i amb força atractiu per a molts ciutadans.

S'han construït pisos residencials de primera i segona vivenda (pisos grans, vivendes unifamiliars amb jardí, xalets adossats) i amb ells es generen noves necessitats de serveis, d'oci i temps lliure (Grans superfícies, multicines, casinos, camps de golf, parcs recreatius, àrees esportives...). La majoria d'aquestes noves urbanitzacions poc han aportat al desenvolupament dels nuclis urbans al voltant del qual s'han instal·lat (les anomenades ciutats dormitori).

A aquesta tendència urbanística cal afegir que a la zona del Delta del Llobregat, es despleguen actuacions infraestructurals tan ambiciosos com l'ampliació de l'aeroport i el port, construcció de l'autovia. A més, bona part de la comarca del Baix Llobregat, serà el centre d'ubicació d'un nombre considerable de les noves estructures industrials.

Tot aquesta situació urbanística de creixement desmesurat genera importants canvis en infraestructures de comunicació i implica un notable increment de la demanda de serveis com l'aigua, el gas, l'electricitat, la recollida de residus...). Molts d'aquests canvis passaran per la planificació política que marcarà el rerefons de la lluita de l'aigua. Com veurem amb més detall, es desplegaran actuacions infraestructurals, i es marcaran directrius polítiques que generaran riscos ambientals, desajustos territorials, socials, polítics i limitacions econòmiques que facilitaran la mobilització de més de 80.000 famílies. Abans d'entrar a analitzar les repercussions d'aquests canvis delimitant en concret les causes intrínseques del conflicte, explicarem quin és el panorama metropolità al voltant de l'abastiment d'aigua i de la gestió de residus.

⁷ A "El pla territorial metropolità de Barcelona i el seu dinamisme econòmic"

3.3. Abastiment d'aigua i gestió de residus.

Històricament, la nostra societat ha mirat de satisfer la demanda creixent d'aigua per la necessitat existent de gaudir amb abundància i qualitat d'aquest recurs a partir de diferents mecanismes (obres d'infraestructura, aprofitament d'aigües subterrànies...). Des dels primers pous i aqüífers municipals a la generalització de la xarxa d'abastiment domiciliari gestionat per empreses, molts han estat els avenços generats: millora de conduccions, recerca de noves fonts per ampliar els recursos locals, etc.

L'Àrea Metropolitana de Barcelona patirà un creixement sostingut no només pel que fa a nuclis poblacionals sinó també per la proliferació d'indústries. Serà l'escenari d'un seguit de propostes per ampliar els recursos hidràulics que s'iniciaran durant la dècada dels cinquanta: inversions en equipaments de la xarxa bàsica i secundària (que junt amb la distribució domiciliària formen el que s'anomena *aigua en alta*) que cobrisin d'una banda les mancances de captació, bombament, canalització, distribució i potabilització i de l'altra les de sanejament de l'aigua (el que es coneix com *aigua en baixa*).

El pas més important fou la concreció del sistema d'abastiment Ter-Llobregat⁸, aquest suposava la creació d'una xarxa àmplia d'infraestructures que assegurava l'ús adequat dels recursos disponibles de les dues conques a tot l'àmbit regional i que seria gestionat per diferents ens públics i privats. Un sistema que suposà des dels anys 60 que l'aigua del Ter arribés fins la planta de Cardedeu⁹ o que es creés la planta de tractament d'aigua potable a Abrera¹⁰ l'any 1980.

Es tractava bàsicament d'un seguit d'innovacions tecnològiques que, fonamentades en una concepció de l'aigua com a recurs quasi il·limitat, han permès que l'home model·li la natura perquè aquesta es desenvolupi segons les necessitats de la societat. En aquest cas concret, s'ha donat prioritat a les necessitats productives i d'habitabilitat de l'Àrea Metropolitana incrementant les reserves disponibles d'aigua a la zona a partir d'infraestructures d'abastiment i algunes de

⁸ Gestionat des de l'aprovació de la Llei 4/90 per l'empresa pública Aigües Ter-Llobregat.

⁹ Aquest projecte fou finançat per una quarantena de municipis i la distribució de l'aigua es concedia a SGAB.

¹⁰ Aquesta planta fou creada pel Consorci d'Abastiment d'Aigua del riu Llobregat S.A. que integrava ajuntaments de Sabadell, Terrassa i Martorell amb empreses privades que proveïen aquestes ciutats. Aquesta planta va passar a ser propietat al 1983 de la Corporació Metropolitana de Barcelona que a canvi havia de construir una artèria que la connectés amb la planta de sant Joan Despí, propietat de SGAB des dels anys 60.

sanejament¹¹. Segons G. Borràs¹², *"L'urbanisme ha condicionat l'abastiment d'aigua i hauria de ser a l'inrevés, ha de ser l'aigua el factor de creixement"*.

És doncs, sota aquests paràmetres, que es pot afirmar que les polítiques sobre matèria hidràulica que s'han desenvolupat fins al moment en aquest territori parteixen d'una idea productivista del recurs. L'aigua com a element rendible que garanteix el desenvolupament productiu i urbanístic de la zona i que per això es fa necessari que sigui abundant.

És important, però, fer referència que aquest no és l'únic model possible per tal de garantir la disponibilitat del recurs. Existeixen mesures com el foment de l'estalvi, l'aprofitament d'aqüífers subterrànies i de l'aigua de la pluja, de reducció de processos contaminants, etc. que poden suplir alguna de les mancances de l'abastiment natural del recurs.

Per diferents raons (econòmiques, de viabilitat...) el model majoritàriament desenvolupat a la zona, respòn a una determinada opció política que prioritza les solucions tecnològiques per davant d'altres models més sostenibles. Aquestes opcions es justifiquen bàsicament en relació a la demanda d'aigua de la població.

Sovint trobem que existeixen xifres notablement diferents en relació a les necessitats de consum d'aigua actuals i futures, depenent si ens adrecem a una font o a una altra. I es per això, que és fàcil per a defensors d'una o altre postura trobar algun estudi que corrobore les seves tesis i alhora desvaloritzi les altres al·legant manca de científicisme o responent a determinats interessos dels quals l'han encarregat. Les fonts d'informació, són doncs un factor a tenir en compte.

L'enquesta d'ASAC¹³ ens diferencia per usos l'evolució del consum d'aigua des de 1982 fins a 1993. El consum d'aigua domèstica va disminuir un 22%, mentre que l'agrícola va augmentar un 33% (les causes podrien ser l'augment d'àrees de regadiu i a més el desaproveïment de molts sistemes que utilitzen). L'ús industrial també va augmentar un 19%.

¹¹ La gestió entorn al sanejament a Catalunya comença l'any 81 amb la normativa d'evacuació i tractament d'aigües residuals.

¹² Cita de l'entrevista amb Gabriel Borràs Calvo, Cap del Departament d'Avaluacions de l'ACA

¹³ Associació de Serveis d'Aigua de Catalunya

Segons un estudi d'ATLL la demanda d'aigua a Catalunya en els darrers 20 anys ha augmentat fins arribar al seu sostre l'any 90 i posteriorment al 97.

Actualment segons dades de l'ACA, a Catalunya gairebé s'utilitza tota l'aigua de la qual es disposa. L'agricultura i la ramaderia consumeixen un 49'2%

d'aigua, la indústria un 18 % i el consum domèstic suposa un 18%. Segons aquestes dades hauríem de pensar que una política d'estalvi d'aigua hauria de començar pel sector primari i no centrar-se bàsicament en el consumidor domèstic. S'han de diferenciar les dades referents al consum d'aigua per usos.

Així, tot i que hi ha diferents opinions sobre si havia augmentat o no el consum d'aigua, el que sí és cert és que s'havia concentrat la seva demanda, degut als canvis espacials i a les necessitats de nous serveis i això va condicionar que als anys 90 es tornés a planificar l'augment de la seva oferta.

En concret es varen planificar :

1-Infraestructures per a l'abastiment d'aigua: La xarxa d'abastiment són el conjunt d'instal·lacions que es necessiten des de la captació fins al punt en què s'utilitza l'aigua, en el cas domèstic, fins que s'obre l'aixeta.¹⁴

Fins la llei 6/99 es diferenciava entre la xarxa primària (grans infraestructures d'aigua), xarxa secundària (infraestructures comarcals) i per últim distribució domiciliària. Actualment, la xarxa primària i secundària s'han fusionat en el que s'anomena la xarxa regional, que va des de l'extracció fins que l'aigua s'emmagatzema als dipòsits municipals.

Progresivament s'han anat realitzant un conjunt d'instal·lacions que comprenen diverses fases del cicle hidràulic (l'extracció d'aigua, emmagatzament, la potabilització, la conducció, i la distribució). Aquest conjunt d'instal·lacions ha augmentat la quantitat d'aigua de la que disposem.

2-Infraestructures per al sanejament: Es tracta d'instal·lacions que permeten preservar el bon estat del recurs. Consisteixen en el tractament d'aigües residuals, i en propostes per reduir la contaminació i mantenint l'aigua sota uns mínims de qualitat per al consum humà.

¹⁴ Informació extreta de la pàgina web de l'A.C.A.

Tots aquests processos de planificació necessaris en una societat com la nostra i sobretot en relació a un recurs necessari i finit, tenen unes repercussions ambientals i econòmiques que afecten més lenta o ràpidament a la ciutadania.

Crear grans infraestructures d'abastiment i tractament d'aigua pot generar força riscos per al medi. Diverses dades mostren la paradoxa que suposa voler augmentar quantitativa i qualitativament l'abastiment d'aigua es pot implicar transtorns contaminants, alteració de la vegetació, cobertura del sòl o pèrdua de litres d'aigua en la pròpia gestió.

En aquest sentit estan proliferant diverses crítiques entre alguns experts en la matèria, els quals proposen opcions tècniques i polítiques que aboguin per un aprofitament del recurs ja existent, el que s'ha anomenat una "nova cultura de l'aigua".

Però potser una de les implicacions més directes que perceben els ciutadans és la repercussió econòmica d'aquest tipus de planificació. Les propostes d'obres hidràuliques i sanejament tenen uns costos elevats que poden ser assumits per capital privat, amb diners públics, per la ciutadania o els tres cassos interconnectats.

En el cas concret que ens ocupa, pel que fa al consum domèstic, la opció política (ara sustentada per les directrius europees) va apostar perquè els costos del cicle hidràulic fóssin assumits per l'usuari a partir d'un seguit de càrregues impositives situades en el rebut de l'aigua.

Un cop esbossats certs aspectes sobre el tema de l'aigua, volem també definir quatre idees sobre el tema dels residus, ja que degut a la inclusió d'un concepte sobre tractament de residus en el rebut de l'aigua, també serà motiu de debat entre els veïns.

Un dels aspectes significatius en l'actualitat és la gran quantitat de residus que es generen. La realitat econòmica basada en un creixement sostingut, l'augment de l'oferta de consum, l'augment de l'ús de materials no reutilitzables i les grans concentracions de població provoquen que el volum de residus estigui molts cops per sobre dels productes fabricats. De les tones de residus existents només una part poden ser tractats (recuperats); la resta es dipositen en abocadors controlats o procuren ser eliminats mitjançant incineradores.¹⁵

¹⁵ 7 Segons dades extretes de l'article de Xavier Amorós: El tractament dels residus a l'Àrea Metropolitana de Barcelona, la producció anual de residus en aquesta zona gira al voltant de 1.290.417 tones. Pel que fa al tractament dels mateixos, unes 350.000 tones són incinerades i 919.000 són transportades a l'abocador del Garraf. De tractades mitjançant la recollida selectiva només n'hi ha 55.000 tones.

L'impacte ambiental és molt important. La contaminació de sòls i aqüífers (conseqüència de les filtracions dels abocadors), els gasos contaminants que generen les incineradores, l'ús en augment de recursos no renovables (petroli, fusta...) suposen greus problemes medi ambientals a resoldre per les diferents administracions implicades.

Tot i la legislació més recent al voltant d'aquest tema (Pla Nacional de Residus Industrials) els costos econòmics i el rebuig poblacional a diferents procediments d'eliminació ha suposat en més d'una ocasió una forta oposició a les polítiques públiques arribant a aturar-se equipaments d'eliminació com incineradores.

En el cas concret de l'àrea metropolitana hi ha dificultat per cercar fórmules pel tractament de residus, per cercar les ubicacions per als abocadors, per trobar instruments de gestió i mecanismes de finançament idonis. Paral·lelament la lenta conscienciació en aquest sentit per part de la majoria de la població no contribueix massa a la disminució del volum de residus.

En els darrers 15 anys, la política de gestió de residus en l'àmbit urbà, s'ha realitzat sobretot a partir del sistema de plantes incineradores per a reduir-los (tractament costós i contaminant) i actualment s'està pensant amb noves propostes properes al reciclatge (plantes de compostatge, metanització, ecopark) dins el Pla de Residus establert fins al 2006. Tot i així encara és un tema sobre el qual no hi ha un consens establert i en molts contextos, resulta motiu de conflicte.

En la guerra de l'aigua, aquest conflicte ha estat present tant per la vessant ecològica, com sobretot per l'econòmica amb la taxa de recollida d'escombriaires, TAMGREM, d'on han sortit a la llum substancials dubtes al voltant dels criteris de fiscalitat i del tipus de gestió i tractament dels residus.

En resum podríem dir que els problemes mediambientals de l'àrea metropolitana, han portat a les diferents administracions implicades a intervenir-hi mitjançant infraestructures costoses que en darrer terme paguen els ciutadans a partir del sistema impositiu.

Aquest fet és clau per entendre el detonant de la lluita de l'aigua, l'encariment del rebut de l'aigua com a conseqüència d'afegir diferents impostos en el mateix rebut.

3.4. El rebut de l'aigua. Composició abans i després de les lleis 4/90 i 5/90

3.4.1. Legislació i competències en matèria hidràulica

A finals dels anys 80 es veu la necessitat de definir un nou marc legal en matèria hidràulica que reguli i estableixi clarament les competències de les diferents administracions, i al mateix temps que defineixi un nou model de financiació per tal de fer front a les grans obres d'infraestructura d'abastiment i sanejament d'aigua programades.

Tal i com hem vist en els apartats anteriors, durant les darreres dècades, l'Àrea Metropolitana de Barcelona pateix una sèrie de transformacions demogràfiques que es traduiran en necessitats en matèria hidràulica, i per tal de fer front a aquestes, des del poder executiu es dissenyaran una sèrie de grans obres d'infraestructura que exigeixen un gran volum de recursos econòmics.

D'altra banda el traspàs de competències en aquest àmbit, previst a l'Estatut d'Autonomia, atorga a la Generalitat competències exclusives en matèria d'abastiment d'aigua en rius que transcorren íntegrament per Catalunya. No obstant, estableix que continuaran sent competència de l'Estat Espanyol la gestió dels recursos hidràulics que discorren per més d'una comunitat autònoma i la planificació, la projecció, i l'execució de projectes considerats d'interès general. De manera que la Generalitat haurà d'assumir la regulació i el cost de la construcció i manteniment de les infraestructures del cicle hidràulic.

És en aquest panorama on es fa evident la necessitat de definir un nou marc legal que permeti establir la responsabilitat de totes les administracions implicades en el cicle de l'aigua i en el model de financiació.

La nova legislació en matèria hidràulica comença a debatre's al Parlament a finals dels anys 80, i finalment es reflexa en diverses lleis que apareixen als anys 90. Les més destacades en relació al rebut de l'aigua, detonant del conflicte que ens ocupa, són les lleis d'Ordenació i Abastiment d'Aigua de l'Àrea Metropolitana (Llei 4/90) i la llei d'Infraestructures Hidràuliques (5/90). Cal dir que aquestes lleis van ser aprovades al Parlament amb majoria a la Cambra, comptant els vots de CiU i PSC, tot i l'existència de 15 vots contraris a la matèria, els d'ERC i

IC, i de la manifestació de diverses postures, el PP i que si bé eren partidaries de la necessitat d'atresorar diners per a inversions futures, no compartien els criteris de gestió especificats.

aprovades al Parlament amb els vots a favor dels dos partits majoritaris CIU i PSC, amb l'abstenció de PP i ERC i amb el vot en contra d'IC.

L'objectiu d'aquestes lleis era per una banda, establir les competències en aquest àmbit, especialment pel que fa a Barcelona i al seu voltant, on la presència d'una entitat intermitja entre el govern autonòmic i els ens locals amb responsabilitats en el cicle hidràulic, l'Entitat Metropolitana de Serveis Hidràulics i Tractament de Residus (EMSHTR, després EMMA) constituïda al 1987, havia complicat encara més el repartiment de responsabilitats en aquest àmbit. I per altra banda, definir el model de financiació i fiscalitat que permetria aconseguir i gestionar els recursos econòmics necessaris per fer front a la creació i al manteniment de les infraestructures d'abastiment i de sanejament.

La Llei d'Ordenació i Abastiment d'Aigua a l'Àrea de Barcelona (4/90) aprovada al març del 1990 pretenia gestionar els recursos en matèria hidràulica a l'àrea de Barcelona i definir les competències en aquest territori. Amb aquesta llei s'unificava la gestió dels recursos del Ter i el Llobregat, englobant les dues xarxes en una i creant l'entitat Aigües Ter-Llobregat. Així es redefinien les competències en matèria hidràulica de les administracions, quedant establert que la xarxa bàsica i les secundàries serien competència de la Generalitat mentre que l'abastiment domiciliari seria responsabilitat dels municipis.

La Llei d'Infraestructures Hidràuliques de Catalunya (5/90) aprovada al mateix temps que l'anterior estableix tot el referent a la programació i a la financiació de les obres.

La programació de grans obres d'infraestructura requereix un gran volum de recursos que a més, donada la complexitat del cicle hidràulic i la diversitat d'administracions implicades en aquest, exigeixen un sistema clar de financiació i de recaptació d'impostos. Aquestes lleis pretenien aclarir el panorama en aquest sentit i van començar per aplicar un nou model fiscal per tal de garantir la financiació.

El **model de fiscalitat** escollit recollia les recomanacions de la Unió Europea que dicten que els estats membres tenen fins al 2010 per incloure en el cost de l'aigua tots els costos del cicle hidràulic. El sistema que es crea al 91 per finançar obres hidràuliques i de sanejament a Catalunya substitueix, pel que fa a l'us domèstic de l'aigua, les partides

pressupostàries per a la recaptació directa dels recursos a partir del rebut.

Una altra diferència important respecte l'anterior model de fiscalitat és que el subjecte passiu de totes les taxes passa a ser el consumidor. Es crea un nou rebut on tots els conceptes fiscals apareixen desglossats. El rebut d'abans del 91 es basava en un model mixte que combinava taxes que eren cobrades directament al consumidor i apareixien clarament diferenciades al rebut, i taxes que estaven internalitzades en el preu de l'aigua i que després eren cobrades a les Companyies Subministradores encarregades de gestionar la distribució d'aigua fins als domicilis.

La diversitat d'organismes públics implicats en la gestió del cicle hidràulic, i la possibilitat de què aquests introduïssin nous conceptes en el rebut de l'aigua amb la fi de finançar les infraestructures que els hi corresponia fou el principal detonant del conflicte.

Per tal d'entendre el gran nombre de conceptes que van aparèixer en el rebut és important entendre com va fixa la nova legislació la distribució de **competències en matèria hidràulica** dins d'aquest territori:

-Generalitat de Catalunya:

El nou marc legal estableix com a competència exclusiva de la Generalitat tot el que es refereix a la xarxa bàsica d'abastiment d'aigua, és a dir, des de que surt dels rius fins que arriba als municipis: instal·lacions d'abastiment formades per les plantes de potabilització, dipòsits de regulació i grans instal·lacions de transport d'aigua.

Dos són els organismes encarregats de gestionar l'Administració Hidràulica dins l'estructura de la Generalitat:

-La Junta d'Aigües de Catalunya: gestiona les infraestructures de subministrament i depèn del Departament d'Obres Públiques.

-La Junta de Sanejament: és l'encarregada de les infraestructures en matèria de sanejament i fins l'any 1991 formava part d'aquest mateix departament, però a partir de la llei 19/91 es constitueix com a empresa pública i s'integra dins del nou Departament de Medi Ambient.

-Aigües Ter Llobregat (ATTL):

Empresa pública creada a partir de la llei 4/90 depenent de la Generalitat. El seu objectiu és gestionar de manera conjunta i coordinada el sistema d'abastiment per a les comarques de l'entorn de l'Àrea Metropolitana, és a dir, l'ús i explotació de les instal·lacions d'abastiment dels rius Ter i Llobregat, que fins aquesta llei estaven dividides en dues xarxes independents.

-L'Entitat Metropolitana de Serveis Hidràulics i Tractament de Residus (EMSHTR o EMMA).

És l'encarregada d'eliminar els residus, de garantir la quantitat i la qualitat de l'aigua destinada al consum i de la depuració de les aigües residuals en el territori metropolità. Executa obres que garantitzen aquests serveis al mateix temps que gestiona instal·lacions del cicle hidràulic i d'eliminació de residus sòlids urbans.

Aquesta entitat es va crear l'any 1987 i engloba 33 municipis de l'Àrea Metropolitana, també coneguda com Entitat Metropolitana de Medi Ambient (EMMA).

Ajuntaments. Són competència dels ens locals, l'abastiment domiciliari d'aigua potable, i el servei en baixa, es a dir, el clavegueram i el tractament de les aigües residuals. Amb el nou marc legal estableix que els Ajuntaments poden establir recàrregues per a finançar inversions de caràcter local.

Cada municipi decideix quin tipus de gestió aplica al subministre d'aigua. A l'Àrea Metropolitana la gestió indirecta és la més freqüent, aquest tipus de gestió implica que existeix una entitat intermitja de caràcter públic o privat entre l'usuari i l'administració local.

Al marge de que la gestió es doni mitjançant un organisme públic o privat les taxes de la venda d'aigua les fixa la Corporació Local.

-Empreses distribuïdores d'aigua en els municipis de l'àrea metropolitana:

-Societat General d'Aigües de Barcelona (SGAB):

És la companyia sumministradors de caràcter privat amb més presència al territori que ens ocupa. Distribueix aigua a 23 municipis de l'àrea de Barcelona. A més, la planta potabilitzadora de Sant Joan Despí és de la seva propietat.

-SAUR ("Sociedad de Abastecimientos Urbanos y Rurales")-
SOREA ("Sociedad General de Abastecimiento de Aguas
S.A."):

Empresa de caràcter privat, participada al 100% per a Aigües de Barcelona.

Subministra aigua a Rubí, Sant Cugat i Badia, municipis en campanya dins l'àrea metropolitana i a Premià i Palafolls, també en campanya.

A més d'aquestes dues, troben altres dues empreses més petites Aigües del Prat, empresa de caràcter públic que suministra aigua al municipi del Prat del Llobregat, i Aigües Molins.

La diversitat d'organismes implicats en la gestió del cicle hidràulic, la possibilitat que estableix la llei per tal que cada administració inclogui nous tributs per a gestionar les infraestructures que li corresponguin i la inclusió de les directrius europees que obliguen a que l'usuari financii directament mitjançant impostos el cicle complet de l'aigua dona lloc a un nou rebut en el qual durant tot l'any 90 i 91 s'aniran incloent nous tributs.

El nou rebut arriba als consumidors carregat d'impostos sense cap informació adicional i acompanyat d'una pujada en el preu de l'aigua establerta per llei. En un període de quatre mesos, des de desembre de 1990 fins a l'abril de 1991, la factura de l'aigua s'incrementa en un 30%. El 40% d'aquest increment correspon a la pujada i a la inclusió de nous tributs. A aquesta pujada del preu final de l'aigua hem d'afegir-hi a més, l'increment que ja va patir el rebut al llarg de tot l'any 1990.

3.4.2. Antic i nou rebut: el preu de l'aigua i els nous tributs.

El preu de l'aigua a l'Àrea Metropolitana de Barcelona és el més car de tot l'Estat Espanyol i aquest element ha estat constant referència en la lluita de l'aigua.

Encara que aquesta qüestió ha estat molt comentada al llarg de la campanya cal assenyalar que les comparacions en termes de preus i rebuts de l'aigua, sobretot entre ciutats, poden portar a confusió perquè el preu final del recurs no sempre és resultat de la suma dels mateixos conceptes. No a tots els llocs el cicle de l'aigua es gestiona de la mateixa manera ni amb els mateixos criteris. Però en alguns casos es difícil entendre que per un litre d'aigua es pagui tres vegades més depenent si obres l'aixeta a l'Hospitalet, a Jaén o a Lleida.

Dins del propi territori català i dins la pròpia àrea metropolitana el preu de l'aigua varia d'un municipi a l'altre; això a estat un element important en la campanya, ja que obligava a portar dues lluites paral·leles: una comu a tots que implicava a l'administració autonòmica i, a vegades, una altra particular en cada municipi.

El preu final de l'aigua depèn de moltes variables que a més estan en funció de les administracions i entitats privades implicades en el cicle hidràulic: la conca hidrogràfica de la que es reb l'aigua, l'existència d'administracions supramunicipals (com l'EMA) amb competència en matèria hidràulica, la gestió de cada municipi, el tipus d'abastiment municipal... tenen molt a veure amb el preu de l'aigua que consumim.

En el cas concret de l'Àrea Metropolitana, el preu de l'aigua, a més dels desajustos ja exposats, ha tingut tendència a incrementar-se en els darrers anys. D'una manera molt discutida pels actors en conflicte el preu s'ha vist afectat directament per la necessitat d'increment de l'oferta d'aigua amb uns mínims de qualitat i per la gestió sostenible de residus. Això ha implicat un augment considerable dels costos per al consumidor. Inversions públiques i de caràcter privat repercuteixen en l'atribució d'un preu final a l'aigua ja que la seva extracció, el seu tractament i la seva distribució esdevé més costosa.

L'abastiment d'aigua a l'AMB es realitza a partir de les administracions públiques i de diverses companyies privades, la major part de les quals han acabat formant part de la Societat General d'Aigües de Barcelona (SGAB). Tot i que la major part de la zona és administrada per aquesta empresa subministradora no tots els municipis parteixen de la mateixa realitat. Aquest element afecta concretament a l'atribució de la tarifa del servei en baixa però, a banda d'aquest element, existeix també una tarifa del servei en alta que correspon per una banda a l'Entitat Metropolitana i per l'altra a l'Empresa ATLL.

Totes aquestes dinàmiques i relacions entre institucions tenen un reflexe en el rebut de l'aigua. Per tal d'entendre millor els diferents conceptes que tenen a veure amb aquest hem de diferenciar dos conceptes dins del rebut. D'una banda tota la part referent al preu de l'aigua en relació al consum i a la distribució directa (subministrament local), i de l'altra, tot el que fa referència als tributs que les administracions inclouen per tal de finançar el manteniment i la construcció de les infraestructures del cicle hidràulic.

Pel que fa al preu de l'aigua hi ha diverses maneres de tarificar el consum d'aigua. A l'Àrea metropolitana de Barcelona el tipus de tarificació més utilitzada és la binòmia, aquesta estableix una quantitat

fixa a pagar per a l'usuari (quota de servei) encara que no consumeixi res i un terme proporcional al volum d'aigua consumit, que és a preu creixent, és a dir, amb uns blocs de consum que resulten més cars per metre cubic, quant més volum d'aigua es consumeix. Amb les lleis de 1990 s'incorpora un tercer bloc que penalitza el consum excessiu d'aigua, però donat que no ho fa tenint en compte el nombre de persones que viuen al domicili, sinó el comptador d'aigua, resulta clarament injust per a les famílies nombroses.

Aquest model també ha estat durament criticat per l'alt preu de la quota fixa, que no depèn del consum i per tant condueix a què les famílies monoparentals amb hàbits de consum mínims (aquest és el cas de molta gent gran) paguin un preu més alt pels metres cúbics consumits.

El preu de la quota fixa pel servei de subministrament i el preu del m/2 d'aigua varien en funció del municipi. Aquest preu depèn dels organismes implicats en l'abastiment en baixa del recurs, en aquest cas, de l'EMA (pels municipis que formen part d'aquesta entitat), del municipi i de l'entitat subministradora.

L'aplicació de la nova legislació en matèria hidràulica, a més d'incloure un nou bloc de consum al rebut, l'esmentat tercer bloc, inclou un nou concepte en aquest apartat, el Complement de Tarifa de Xarxa Bàsica, tribut de caràcter finalista destinat a l'ús de la xarxa en alta gestionada per la nova empresa depenent de la Generalitat, Aigües Ter-Llobregat (ATTL).

En relació als tributs que graven la factura de l'aigua hem de diferenciar els conceptes comuns a tot l'estat (l'IVA) els conceptes específics del territori català i els conceptes d'àmbit municipal i en el cas de l'àrea metropolitana, els d'àmbit supramunicipal¹⁶.

Com ja hem comentat, les lleis de 1990 deixen la porta oberta a la inclusió de nous conceptes dins del rebut i en cosa de pocs mesos s'inclouen 4 nous tributs dins del rebut i s'incrementen tots els que ja existien. En el rebut anterior a aquestes lleis només apareixen especificats els següents impostos:

¹⁶ Badalona, Barcelona, l'Hospitalet, Santa Coloma, Cornellà, Begues, Gavà, Castelldefels, Viladecans, Sant Boi, Sant Climent, Sant Just Desvern, Santa Coloma de Cervelló, Esplugues, Sant Joan Despí, Sant Feliu de Llobregat, El Papiol, Pallegà, Torrelles, Cerdanyola, Montcada i Reixach, Montgat i Sant Adrià del Besòs, tenen una tarifa supramunicipal comu ja que el gestor del servei és Aigües de Barcelona. Altres municipis tenen una entitat subministradora pròpia pública (el cas de El Prat de Llobregat o Barberà del Vallès) o concessionaria (Castellbisbal, Molins de Rei, Ripollet, Sant Vicenç dels Horts, Tiana, Badia del Vallès i Sant Andreu de la Barca.). Font: J. Perdigó: "La tarifa del servicio de suministro domiciliario de agua en el área metropolitana de Barcelona".

-L'IVA. Impost que s'aplica des de l'1 de Gener de 1986 sobre els béns de consum amb un 16% encara que en té dos de reduïts amb un 7% i un 4%, aquest últim pels béns de primera necessitat, on l'aigua no ha estat inclosa, de manera que fins al 1995 va ser del 6% i més endavant del 7% aplicat sobre la quota de servei, el consum, el Complement de Tarifa de Garantia de Subministrament.

-L'Increment de Tarifa de Sanejament (ITS). Impost finalista que és recaptat per la Generalitat des de 1981 i que havia de ser destinat al manteniment de les infraestructures de sanejament. Varia segons les zones a les quals corresponen les diferents conques hidrogràfiques, on existeix un coeficient demogràfic que amb el qual aplicat al gravamen s'obté la quota final de l'impost. Encara que sigui un impost de la Generalitat, les obres que es realitzen són de titularitat dels consells comarcals (EMSHTR i Ajuntaments).

-La Taxa de Clavaguera. Taxa de caràcter municipal que inclouen alguns municipis a partir de 1981 i que va destinada al manteniment i a les obres de la xarxa de claveguera. Aquest no tenia una via clara de finançament, el seu manteniment fins fa no massa temps es reduïa a neteges puntuals de punts negres en èpoques de risc. Alguns municipis van eliminar la taxa de claveguera i la van substituir per un increment de l'IBI. Al 1990 el 28% dels municipis tenien la taxa de claveguera dins del rebut, el 25% inclòs en l'IBI i el 45% inclòs en ingressos generals.

A part d'aquests tributs que apareixen de forma independent en el rebut, des de 1983 l'Entitat Metropolitana recapta una taxa que és cobrada de forma internalitzada en el rebut: el Complement de Tarifa de Garantia i Subministrament (CTGS), el qual va destinat al finançament d'obres per tal d'assegurar el subministrament d'aigua a les poblacions de l'àrea metropolitana.

A partir de 1990 i al llarg de 1991, nous impostos aniran incorporant-se al rebut progressivament. A més, es dona un increment substancial en la resta d'impostos depenents de les administracions catalanes:

-L'ITS: aquesta taxa es modifica amb les lleis de 1990 i com a conseqüència d'això s'incrementa en un 12 % al llarg de 1990 i en gairebé un 11% al 1991.

-La Taxa de Clavaguera té un comportament diferent en cada municipi, en el cas de Barcelona a partir de 1991 es congela, però

després d'haver patit un increment del 30% al 1989 i d'un 25% al 1990.

-El CTGS, que amb l'aplicació de les noves lleis començarà a dir-se Tarifa Complementària de Garantia de Subministrament es passa a cobrar directament al consumidor i s'incrementa en un 35%.

A més d'aquests increments el rebut de 1991 inclou els següents nous conceptes:

-El Cànon d'Infraestructures Hidràuliques. Impost finalista recaptat per la Generalitat i destinat a instal·lacions pel Programa d'Obres Públiques.

-I la Taxa d'Eliminació de Residus Sòlids Urbans. L'inclusió d'aquesta taxa recaptada per l'EMSHTR ha estat molt discutida pels veïns en campanya ja que no té res a veure amb el subministrament i el consum d'aigua. El nou marc legal permet l'inclusió de conceptes sense relació amb el cicle hidràulic i aquest fet és aprofitat per l'Entitat metropolitana per incloure aquest tribut que abans era cobrat per mitjà dels ajuntaments. D'aquesta manera es garanteix el cobrament i a més, des de l'entitat, es considerava que hi havia una relació estreta entre aigua consumida per unitat familiar i residus generats.

Donada la complexitat del nou rebut les companyies subministradores en dissenyen un de nou que comença a arribar als consumidors a partir del gener del 1991. Aquest nou rebut diferencia en dos colors la part corresponent al consum (quadre blau) i la part corresponent als tributs (quadre vermell).

Els següents quadres recullen les variacions que es van donar al llarg de 1990 i 1991 dins del rebut i que degut a l'encariment que suposà, va ser titllat d'abusiu i motiu de l'inici de la campanya.

En les següents tables presentem en primer lloc el rebut abans de la pujada i la inclosió de nous conceptes, i en segon lloc, el rebut de 1991, diferenciant en dues tables de diferents colors, blau i vermell, tal i com apareix en el nou rebut, la part destinada al consum d'aigua i la destinada als tributs especificant les diferències respecte al rebut anterior.

Tabla 1: rebut de 1989

Concepte	Entitat recaptadora	Definició i diferències respecte al rebut anterior
Quota servei	Empresa subministradora	Import fixe que varia segons la classificació del tipus d'habitatge (segons la quantitat d'aparells consumidors d'aigua).
Consum	Empresa subministradora	Al nou rebut hi ha tres blocs de consum trimestral als quals els correspon un preu per metre cubic: - <u>Bloc 1</u> : preu mínim - <u>Bloc 2</u> : preu màxim
Generalitat	ITS	
Ajuntament	Clavegeram	
Estat	IVA	

Rebut de 1991

Tabla 2: Part destinada al consum d'aigua

Concepte	Entitat recaptadora	Definició i diferències respecte al rebut anterior
Quota servei	Empresa subministradora	Import fixe que varia segons la classificació del tipus d'habitatge (segons la quantitat d'aparells consumidors d'aigua): - La tarifa A s'aplicava a cases sense banyera, rentadora ni safareig. - Les més habituals eren la B i la C, amb lavabo, rentadora i rentavaixelles. - La resta era amb dos banys. Es paga encara que no es consumeixi gens d'aigua. El seu preu és de
Consum	Empresa subministradora	Al nou rebut hi ha tres blocs de consum trimestral als quals els correspon un preu per metre cubic: - <u>Bloc 1</u> : per a consums reduïts de 1 a 18 m ³ . Preu més baix - <u>Bloc 2</u> : de 19m ³ a 48m ³ . Preu intermig - <u>Bloc 3</u> : de 48 m ³ en endavant. Es va crear inicialment per a penalitzar el consum excessiu o sumptuari. El seu preu era el més alt, però no tenia en compte el nombre de persones per comptador. A part del nou bloc, el cost del 1er i 2on bloc tenen un increment 18% i 11% respectivament.
Complement de Tarifa de Xarxa Bàsica	Aigües Ter-Llobregat	Nou tribut finalista que s'aplica per l'ús de la xarxa en alta.

Tabla 3: Part destinada als tributs

Concepte	Entitat Recaptadora	Definició i diferències respecte al rebut anterior
Tarifa Complementari a de Garantia de Suministre (TCGS)	EMSHTR	Al 1991 s'aplicava un 10, 8% sobre el preu de l'aigua, el que suposa un increment del 35% respecte al anterior rebut.
Taxa D'eliminació De Residus Sòlids Urbans (TERSU)	EMSHTR	Nova taxa destinada a la eliminació de residus. El seu preu va en proporció als metres cúbics consumits (25, 79 pts per m ³).
Increment de Tarifa de Sanejament (ITS)	Generalitat	Impost finalista creat al 1981 i modificat per les lleis 19/1991 i 7/1994, dedicat a l'execució del Pla de Sanejament. Té com a base imposable el volum d'aigua facturat, però encara que no s'hagi consumit es cobra un mínim de 18m ³ .
Cànon d'Infraestructures Hidràuliques	Generalitat	Nou impost finalista destinat a finançar instal·lacions del Programa d'Obres Hidràuliques. Es cobra un coeficient per metre cúbic consumit que es cobra sobre un mínim de 18m ³ encara que no s'hagi consumit res.
Taxa de Clavegueram	Ajuntament	Taxa municipal que es cobra pel manteniment i obres de la xarxa de clavegueram (depen del municipi)
Impost sobre el Valor Afegit (I.V.A.)	Estat	6%

4. Els actors i les causes del conflicte

4.1. El moviment veïnal i la lluita de l'aigua

L'anomenada Lluita de l'Aigua ha estat el conflicte generat a partir de l'aplicació de les Lleis 4/90 i 5/90, i ha enfrontat a organitzacions sindicals, de consumidors i de veïns d'una banda, i administracions públiques i companyies subministradores de l'altra; el conflicte s'ha allargat temporalment des de finals de 1991 fins a l'actualitat.

Al llarg de la investigació s'aniran presentant cadascun dels actors que hi han intervingut, la relació que han mantingut amb la resta, els seus interessos i objectius, però si algu ha protagonitzat i ha liderat la lluita de l'aigua al llarg d'aquests 10 anys ha estat sens dubte el moviment veïnal, és per això que hem cregut convenient situar el moviment veïnal per tal de presentar les persones que han encapçalat un dels moviments ciutadans més importants que ha viscut Catalunya en les darreres dècades.

4.1.1. Antecedents del Moviment Veïnal

El caràcter reivindicatiu que han tingut les Associacions de Veïns en Campanya és fruit d'una llarga tradició combativa que té els seus orígens en els anys 60 i 70, període en el qual van ser fundades la majoria de les AAVV a Catalunya, després de què el Règim franquista aprovés la Llei d'Associacions al desembre del 1964. En aquell període el moviment veïnal, juntament amb d'altres moviments populars urbans es van mobilitzar per donar resposta a la manca de llibertats personals i socials que es donaven a anys finals del franquisme i en el període de la transició. I és que després de l'aprovació de la Llei d'Associacions, molts militants d'esquerra anti-franquistes van trobar en les associacions de veïns el marc legal adequat en el qual poder desenvolupar les seves activitats polítiques. D'aquesta manera moltes associacions de veïns a més de reivindicar millores substancials pels seus barris i davant la conjuntura política del moment van implicar-se en les lluites polítiques del moment contra el Règim Franquista.

Les reivindicacions veïnals van pressionar per la millora i pel desenvolupament dels barris de les grans ciutats com Barcelona, però també com L'Hospitalet, Santa Coloma de Gramanet o Badalona.

Aquests municipis, com la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, van veure com creixia el número d'habitants de manera espectacular en molt poc temps, en el cas de Badalona i l'Hospitalet van passar a ser els municipis amb més habitants de Catalunya, després de Barcelona. La majoria dels nous habitants d'aquests municipis eren originaris d'altres regions de l'Estat; sobretot andalusos, extremenys, murcians... que van arribar de manera massiva durant la dècada dels 60 i la primera meitat dels 70, concentrant-se en els barris perifèrics de les grans ciutats. La demanda de treballadors i treballadores en la indústria com a conseqüència de l'expansió del sector a la ciutat de Barcelona va provocar l'arribada d'aquesta mà d'obra immigrada.

Els problemes urbanístics que es van generar a partir de l'especulació, la construcció accelerada i la manca de planificació van focalitzar bona part de les reivindicacions del moviment veïnal. Es treballava des dels barris i pels barris. El problema de l'habitatge va centrar part de les reivindicacions veïnals en aquest període. Es lluitava per la construcció pública d'habitatges de qualitat, per la fi del barraquisme... Es demanaven també barris habitables amb espais lliures, zones verdes, urbanització de carrers, barris amb presència de serveis públics com ambulatoris, serveis de recollida d'escombraries, etc.. A nivell d'ensenyament, l'oferta de places escolars en centres públics sovint no es corresponia amb la creixent demanda, s'exigia per tant, l'obertura de més centres escolars i un ensenyament públic de qualitat.

D'altres mobilitzacions veïnals del període anaven dirigides a aconseguir un millor i més eficaç transport públic. En definitiva, el naixement i extensió del moviment veïnal reivindicatiu a Catalunya partia sobretot de sectors populars urbans que es van organitzar per exigir aquells serveis i equipaments que creien necessaris per poder desenvolupar plenament la seva vida en els seus "nous barris". No obstant, no totes les mobilitzacions provenien d'aquests barris sinó que els barris més vells de les ciutats també es van organitzar i van protagonitzar diferents lluites per demanar un sanejament i una rehabilitació de les zones més degradades.

Un dels factors que va provocar més indignació a les AAVV va ser l'aprovació del Pla General Metropolità (PGM), antic Pla Comarcal, a l'estiu del 76. Des de les AAVV es feia una lectura molt crítica i es van engegar campanyes des dels barris destinades a paralitzar i a retirar l'anomenat Pla.

Però no totes les organitzacions veïnals es van implicar de la mateixa manera respecte les mancances dels barris i les reivindicacions polítiques. Bona part de les AAVV eren qualificades de "bombillaires" per la premsa, ja que es tractava d'associacions menys polititzades i sobretot encarregades de decorar els seus carrers al Nadal o durant la festa major. La implantació d'aquest model d'associació de veïns estava molt extès i era característic de les associacions més tradicionalistes. A la Federació de Veïns de Barcelona (FAVB), per exemple, es calcula que a meitats dels 70 les associacions de veïns "bombillaires" eren unes 70 i les més combatives, anomenades de "barris", poc més de 30¹⁷.

La situació política que es vivia a l'Estat però, a la dècada dels 70, també va impregnar les lluites del moviment veïnal. No es tractava únicament de demandar un sèrie de serveis o equipaments, sinó també d'implicar-se en els canvis polítics que s'estaven vivint en aquell període. *"Sense el canvi polític, com repetirien constantment des d'aleshores les associacions de veïns, no era possible la transformació urbana que calia a Barcelona, i com a Barcelona a la resta de ciutats del país"*¹⁸. En aquest sentit és molt significativa la convocatòria que va fer la FAVB al mes de febrer del 1976 organitzant la primera gran manifestació pro-amnistia de presos polítics. De fet, bona part dels dirigents veïnals de l'època estaven relacionats amb determinades tendències polítiques progressistes representades per alguns partits polítics i sindicats d'esquerra.

Tots els autors especialitzats en la temàtica defensen la capacitat de pressió i de negociació del moviment veïnal i el paper de referent polític que va tenir en determinats períodes, *"...en alguns casos van paraitzar actuacions i en d'altres van fracassar. Alguna vegada també van aconseguir que es negociessin els projectes i s'arribés a compromisos que satisfien algunes de les reivindicacions urbanes respecte d'expulsions, accessos, equipaments o transports. En alguns casos fins i tot aconseguien negociar programes d'habitatge i serveis i espais públics per a qualificar àrees marginals o molt deficitàries respectant la població resident"*¹⁹

Des de que es van constituir les primeres AAVV fins a l'actualitat han passat 30 anys i tant l'organització com les reivindicacions han canviat. Al llarg d'aquests 30 anys la capacitat de mobilització i d'acció

¹⁷ Manuel Vilaseró i Josep M. Huertas Claveria. "Los barrios de Barcelona en conflicto" a Las asociaciones de vecinos en la encrucijada. El movimiento ciudadano en 1976-77. Ediciones de la Torre, 1977 Madrid

¹⁸ "Barcelona en Lluita" (pàg 23)

¹⁹ Ciudadans i Espai Públic (pàg 32). Article de Jordi Borja a La ciutat del futur, el futur de les ciutats. J. Borja, O. Nel·lo, J. M. Vallès. Fundació Rafael Campalans. PSC-Barcelona, 1998.

de les AAVV ha passat per diferents fases, la més important, la que es correspon amb el període esmentat. A partir del 1979, amb l'arribada dels Ajuntaments Democràtics el moviment veïnal va viure una certa davallada.

El paper de referent que havien tingut en el període anterior va fer que molts dirigents veïnals entressin a formar part dels consistoris municipals deixant a les associacions de veïns en un segon terme. D'altra banda es van dipositar moltes expectatives per part dels veïns i veïnes, ja que entenien que des del poder local les seves reivindicacions serien escoltades i que el sistema democràtic formal resoldria bona part de les seves necessitats i inquietuds. Aquestes expectatives es van veure frustrades a mesura que passaven els anys, a més, la desmobilització política general que va viure la societat catalana i espanyola a la dècada dels 80 també va passar factura al moviment veïnal.

Al llarg dels anys 80 el moviment veïnal va perdre la força aglutinadora que havia tingut en la dècada anterior. Els discursos dels dirigents veïnals sovint es tornen més reformistes i moltes associacions deixen de ser espais on es promogui el debat i el canvi polític. És el període durant el qual algunes associacions de veïns han de tancar les portes i moltes altres, per tal de sobreviure es converteixen en entitats que gestionen recursos municipals.

És a partir dels anys 90 que el moviment veïnal torna a aixecar el cap en un intent d'adaptar-se als nous temps i a les noves problemàtiques i inquietuds ciutadanes. En aquest sentit la Lluita de l'Aigua, ha estat un factor determinant.

4.1.2. La Lluita de l'Aigua: especificitat geogràfica i composició social

La Lluita de l'Aigua ha estat protagonitzada per veïns i veïnes que viuen, en la majoria dels casos, en els barris treballadors de les ciutats més grans de l'Àrea Metropolitana de Barcelona. Són sobretot jubilats, treballadors i sectors de classes mitjes, dipositaris d'una cultura política reivindicativa i compromesa amb la defensa de determinats valors com la justícia social i la igualtat.

La industrialització accelerada que va viure Catalunya a la dècada dels 60 es va concentrar en determinades àrees territorials al voltant de les ciutats més importants. Aquest procés va afectar especialment la ciutat de Barcelona que va necessitar del creixement dels municipis del

cinturó industrial per descongestionar el seu propi creixement. Va ser un període en el qual es va practicar un urbanisme depredador sobre l'entorn i es va generar una accentuada segregació social que es manté fins als nostres dies. Les ciutats de la Regió Metropolitana van créixer de forma desmesurada i es van crear dues comunitats, una formada pels habitants de tota la vida, classes mitjes i altes, catalanoparlants, residents en els centres de les viles i l'altra constituïda pels treballadors d'origen immigrant que havien arribat a Catalunya per incorporar-se al sector industrial i que s'instal·laven en edificis de nova construcció als afores de les ciutats.

Han estat els municipis que més van créixer en aquest període els que han participat de manera més activa en la Campanya. Dels 33 municipis que conformen l'Àrea Metropolitana només 8 no han tingut cap associació de veïns implicada en la lluita (Torrelles de Llobregat, Tiana, Sant Vicenç dels Horts, Sant Climent de Llobregat, Sant Andreu de la Barca, Montgat, Molins de Rei i Begues). Tot i la presència de la Campanya en els 24 municipis restants, la implantació ha estat molt desigual. Entre els municipis que han tingut més veïns en Campanya destaquen Sant Feliu de Llobregat i San Boi que superen la xifra del 20% dels seus habitants. Els segueixen altres ciutats com Badalona, l'Hospitalet o Viladecans, que tenen xifres superiors al 10% de la població. La ciutat de Barcelona en canvi, destaca per només haver contabilitzat, del total de contadors que hi ha a la ciutat, un 2% en Campanya, concentrats a més, en determinats barris de la ciutat.²⁰

A nivell comarcal les comarques del Barcelonès i del Baix Llobregat han estat les que han manifestat més interès i capacitat mobilitzadora, ja que el 84% de les associacions de veïns en Campanya pertanyen a alguna d'aquestes dues comarques. Les comarques del Vallés Occidental i del Maresme, tot i tenir associacions en Campanya no han tingut tanta representació veïnal. Al Vallés Oriental, en canvi, no hi ha hagut cap Associació de Veïns que s'hagi afegit a la Campanya.²¹

El fet de que el desencadenant del conflicte hagi estat l'augment del cost del rebut de l'aigua deixa entreveure quins han estat els sectors socials més majoritaris en la Lluita de l'Aigua. Que el rebut de l'aigua augmenti en poc temps de mitja un 40% no afecta a tothom de la mateixa manera. De fet, en un primer moment no tots els consumidors eren conscients que el cost del rebut estava augmentant considerablement; per ser conscient d'aquest fet, era necessari portar amb una certa rigurositat la comptabilitat domèstica. Normalment, són

²⁰ Estudi fet pel PSC.

²¹ Dades extretes dels qüestionaris d'elaboració pròpia.

els sectors socials amb menys poder adquisitiu els que controlen millor com distribueixen els seus ingressos mensuals i quina és la part destinada a pagar rebuts i altres despeses. A menys ingressos, la proporció del salari que s'ha de destinar al consum de béns de primera necessitat és major, a més ingressos la proporció és menor. Un matrimoni de Sant Andreu, per exemple, adherit a la Campanya comenta que quan es van adonar de l'augment del cost del rebut de l'aigua van trucar a la Companyia Subministradora perquè els hi vinguessin a revisar el comptador. Els tècnics de la Companyia van confirmar que no hi havia cap problema, el comptador funcionava correctament. Poc després van anar a l'associació de veïns i es van apuntar a la Campanya, *no sabíamos si sería la solución pero era una cosa con la que no estábamos de acuerdo i se ha de luchar contra las injusticias i los abusos.*²²

La sensació d'aquests veïns d'estar sotmesos a una injustícia per part de les autoritats competents, en relació a un bé de primer necessitat com és l'aigua, és el que va portar a la majoria de veïns a sumar-se a la lluita de l'aigua. Que hi hagi constància, al llarg de la història, aquest tipus de revoltes ha estat una constant, diferents historiadors s'han dedicat a investigar revoltes socials que comencen amb l'increment del preu d'un bé de primera necessitat.

Tanmateix, en el cas de la Lluita de l'Aigua, no tots els ciutadans que es van adonar de l'augment del cost del consum d'aigua van reaccionar de la mateixa manera. Molts veïns van decidir continuar pagant com havien fet fins aleshores tot i ser conscients que tot just s'estava engegant una Campanya ciutadana de protesta. I és que bona part dels adherits, a més de pertànyer a sectors socials de rendes baixes o mitjanes es caracteritzen per ser partíceps d'una cultura política crítica i reivindicativa. Els mateixos veïns en Campanya defensen que si no es va sumar més gent va ser per *pasotismo i miedo, la juventud ha tenido miedo de sumarse por si les cortaban el agua*²³, comenta un veí de Santa Coloma, un veí del barri de la Prosperitat de Barcelona, en canvi assenyala que hi va haver molta gent que no es va afegir perquè *hay gente que trabaja i que no tiene tiempo... ...la gente somos muy cómodos, hay gente que por el hecho de tener que desplazarse una vez cada tres meses no se ha añadido...*²⁴.

²² Informació extreta del grup de discussió amb veïns del barri de Sant Andreu de Barcelona.

²³ Informació extreta del grup de discussió amb veïns de Santa Coloma de Gramanet.

²⁴ Informació extreta del grup de discussió amb veïns del barri de la Prosperitat de Barcelona.

D'altra banda, no han estat tampoc els sectors socials més exclosos els que s'han implicat en la Lluita de l'Aigua (aquests sovint aconseguixen l'aigua omplint garrafes de plàstic en fonts públiques). De fet, aquests col·lectius tenen altres prioritats més importants en el dia a dia que dificulten la seva participació en protestes i mobilitzacions ciutadanes d'aquestes característiques. A les entrevistes realitzades a dirigents veïnals aquests assenyalaven que la majoria dels adherits són treballadors i treballadores, en actiu o ja jubilats, amb uns ingressos que els permeten viure amb bones condicions però sense luxes.

A nivell socio-econòmic és a la primera corona de la Regió Metropolitana on es troben en major proporció aquests sectors socials, no és casualitat doncs que els municipis que conformen aquest territori hagin estat els que més s'hagin implicat en la Lluita de l'Aigua. Segons l'Enquesta de la Regió Metropolitana de l'any 95, la situació econòmica de les persones que viuen a la primera i a la segona corona de la Regió Metropolitana és pitjor que la dels que viuen a la ciutat de Barcelona. Així, Barcelona tot i tenir problemes afegits en relació a les taxes que conté el rebut de l'aigua (ens estem referint a la incorporació de la taxa municipal del clavegueram) no ha aconseguit apropar-se proporcionalment als adherits que han aconseguit altres municipis del cinturó industrial, com Badalona o l'Hospitalet. Aquest fet està molt relacionat amb les característiques socio-econòmiques dels municipis de la Regió Metropolitana i en especial els que conformen la primera corona.

Barcelona, tot i ser una ciutat amb importants desigualtats socials entre els diferents sectors, en conjunt, la seva població gaudeix d'una millor situació laboral i econòmica que la majoria dels municipis de la Regió Metropolitana, tret d'algunes excepcions com Sant Cugat del Vallés o Sant Just d'Esvern.

En relació a la situació laboral, segons les dades de l'Enquesta Metropolitana, els ciutadans que viuen a Barcelona es troben en una situació més privilegiada. A més de tenir els índexs d'atur més baixos, la temporalitat en la contractació laboral és notablement inferior a la ciutat de Barcelona. Així, mentre que els contractes temporals que es feien als residents a Barcelona a l'any 95 eren del 20%, a la primera corona la temporalitat puja fins el 28, 3%, i a la segona fins el 27, 4%. Les dades referents als nivells d'ingressos nets mensuals confirmen la tendència assenyalada. Per l'any 95 s'assenyala que mentre que de les famílies residents a la ciutat de Barcelona el 32, 1% d'aquestes superava els 2, 5 milions anuals, a la primera corona només són un 22, 2% dels residents, i a la segona un 25, 5%.

Aquestes diferències s'accentuen quan es tracta de determinats col·lectius: jubilats, dones aturades, dones amb càrregues familiars no compartides, caps de família en atur majors de 45 anys, aturats de llarga durada, joves amb contractes precaris, immigrants no comunitaris sense papers o amb contractes sota mínims... Es tracta dels sectors socials que queden al marge de les dades macroeconòmiques i que veuen com el cost de la vida, any rera any va augmentant, sense que les seves perspectives econòmiques vagin a la par.

Entre aquests destaquen els jubilats i les jubilades. Els ingressos que els proporcionen les seves pensions els obliga a ser conscients de les seves despeses domèstiques. Els dirigents veïnals entrevistats coincideixen en defensar el paper que han tingut els jubilats en la Lluita de l'Aigua. A més de la seva importància quantitativa, conseqüència de les baixes rendes i en bona part també del fet de ser dipositaris d'una cultura política comunitària i reivindicativa, es valora el paper que han realitzat com a voluntaris en les associacions de veïns, desenvolupant tasques de gestió, difusió i organització de la Campanya.

Tot i que els òrgans de poder de les associacions de veïns estiguin ocupats majoritàriament per homes (es pot observar a les assemblees generals de la CONFAVC), han estat les dones les que han constituït les bases de suport del moviment (en els manifestacions es pot observar que hi ha més dones que homes). De fet, han estat sobretot dones les que en el dia a dia, en els barris, han fet més difusió informal de la Campanya. Han estat també les encarregades de portar cada trimestre el rebut a l'associació, de fer les cues i tràmits pertinents, i han estat les que d'una manera més activa han fet un seguiment de les assemblees i de les mobilitzacions. Manuel Piñar, President de la Federació de l'Hospitalet destaca així el paper de les dones: "han participat més dones que homes, és la dona la que porta l'administració de la casa, la que paga els rebuts, i són elles les que vénen a portar els rebuts, els emplen i assisteixen a les assemblees"²⁵.

La creu de la moneda de la participació ha estat el jovent, la proporció de joves en Campanya ha estat molt baixa. De fet, la participació d'aquest col·lectiu en les associacions de veïns és molt escassa en l'actualitat. Els veïns es queixen sovint de la poca participació dels joves en les AA.VV. Creuen que si hi hagués més participació de gent jove, s'aconseguirien més coses "*los okupas son cuatro pero tienen mucha fuerza*"²⁶. Segons les dades de l'Enquesta de la Regió Metropolitana de l'any 1995, la proporció de joves menors de

²⁵ Extret de l'entrevista realitzada a Manuel Piñar president de la Federació de l'Hospitalet.

²⁶ Informació extreta del grup de discussió amb veïns del barri de Sant Andreu de Barcelona

35 anys que pertanyen a alguna associació de veïns és del 15%, pels menors de 26 anys la proporció baixa fins el 4, 5%. En canvi la franja d'edat amb més proporció de persones pertanyents a associacions de veïns és la de persones entre els 56 i els 65 anys. Aquest fet s'explica en gran part per la tradició de les AA.VV, que sorgides en els darrers anys de la dictadura franquista encara no han renovat la majoria dels seus membres. En aquesta línia hi ha diferents estudis que plantegen les dificultats que ha tingut i té el moviment veïnal per apropar-se a les noves generacions, partíceps d'una cultura política no coincident amb la dels dirigents veïnals.

4.1.3. Els veïns s'organitzen

A finals dels anys 80 el moviment veïnal va veure la necessitat d'unir forces per defensar necessitats i interessos comuns de les associacions de veïns de Catalunya, en aquest sentit a l'any 1988 es va fundar la CONFAVC (Confederació d'Associacions de Veïns de Catalunya). La CONFAVC va assumir des d'un començament la coordinació de les associacions i federacions de veïns implicades en la lluita de l'aigua.

La tradició assembleària que ha caracteritzat el moviment veïnal també es va assumir en la Campanya de l'aigua. Segons un dirigent veïnal *"l'organització de la Campanya ha estat de forma piramidal, informativament ha estat de dalt a baix, però organitzativament i en les propostes ha estat d'abaix cap a dalt"*.²⁷ Així, la dinàmica en la presa de decisions al llarg de la Campanya ha estat a partir de les assemblees de base. En un primer moment són els veïns els que decideixen en assemblea si l'associació a la qual pertanyen ha d'entrar o no a la Campanya. Un cop que s'opta per afegir-se a la Campanya les assemblees són l'àmbit on es prenen decisions i s'elaboren propostes. El següent àmbit de decisió en l'escala piramidal són les Federacions. Un representant de cadascuna de les associacions que normalment és membre de la Junta de l'associació es reuneix amb representants de la resta d'associacions en Campanya que constitueixen la seva Federació. En assemblea intenten consensuar punts de vista, amb l'objectiu de què el representant de la Federació en Campanya les exposi a la resta de membres i aquests les valorin. A continuació, la CONFAVC té present la visió de cadascuna de les Federacions per exposar-les quan convoqui l'assemblea general, en la qual participen representants de totes les associacions en Campanya.

²⁷ Extret de l'entrevista a Julio Jimenez, president de la Federació del Baix Llobregat.

A nivell informatiu, en canvi, la iniciativa parteix del Secretariat fins arribar a les associacions, *informativament el Secretariat es reuneix amb les diferents administracions, s'informa a tots els responsables en una assemblea general, aquests arriben als seus barris i fan una altra assemblea on informen als veïns*²⁸. Tant els dirigents veïnals com els mateixos adherits valoren de forma positiva la comunicació que hi ha hagut al llarg de la Campanya, un veí de Santa Coloma assenyalava que *"qui no ha rebut informació és perquè no ha volgut, ultimament s'ha anat a menys però si algu diu que no ha tingut informació es perquè no ha assistit"*.²⁹ Tot i la bona comunicació també és cert que alguns veïns assenyalen que en els darrers anys la informació que els hi anat arribat ha estat menor, en part ho atribueixen al desgast que implica tants anys de lluita.

La dinàmica assembleària del moviment veïnal sovint ha estat objectiu de les crítiques de les Administracions Públiques implicades en el conflicte i també de les Companyies Subministradores, però a més a més d'altres entitats com sindicats i associacions de consumidors que en els primers anys van constituir una Plataforma Unitària amb la CONFAVC. El fet de què s'hagués de consultar a les bases abans de signar acords importants, representava un endarreriment del desenvolupament de les negociacions que afectava directament a la presa o no d'acords. A més, al llarg de la Campanya en moments d'especial importància va coincidir que la predisposició dels representants dels veïns per signar un acord quedava deslegitimada per l'oposició dels veïns, que reunits en assemblees en els barris, estaven en disconformitat davant dels acords a signar, anul·lant així els avenços aconseguits.

Per la seva banda, la CONFAVC i els veïns en general, tot i ser conscients de les limitacions del sistema assembleari en la presa de decisions defensaven que els avantatges que els hi aportava compensaven els possibles greuges ocasionats. En aquest sentit, Alfredo Vela, president de la CONFAVC, assenyalava que estar representat en un organisme i no tenir ni veu ni vot no es participació.

Segons el mateix A. Vela, la dinàmica organitzativa és democràtica i assembleària però també "anàrquica, sense cap tipus de disciplina". Cadascuna de les 200 associacions en Campanya té els seus propis criteris i una forma d'entendre i apropar-se a la Campanya diferent. En aquest sentit el Secretariat i la CONFAVC no intervenen per imposar

²⁸ Extret de l'entrevista a Julio Jimenez, president de la Federació del Baix Llobregat.

²⁹ Informació extreta del grup de discussió amb veïns de Santa Coloma de Gramanet.

directrius, cada associació és autònoma. Al llarg de la Campanya aquesta diversitat de posicionaments ha estat una constant, d'una banda, fomentant la participació i el debat i enfortint els vincles entre les associacions i els veïns, i de l'altra dificultant les negociacions i la presa ràpida de decisions conjuntes. Aquesta diversitat dintre del moviment veïnal ha estat un dels elements que ha marcat la Campanya de l'Aigua, els avenços i sovint també, els retrocessos. És per aquest motiu que hem dedicat un apartat específic en la redacció de l'estudi a definir quines són les postures polítiques que s'hi troben i com han afectat al desenvolupament de la Campanya.

4.2. Causes del conflicte

Malgrat hi hagi diversitat d'opinions en funció del grau d'importància que els diferents agents atribueixen als elements causants del conflicte, d'entre les seves argumentacions s'han pogut dibuixar els diferents elements explicatius.

L'anomenat conflicte de l'aigua s'inicia l'any 91 quan el Parlament de Catalunya aprova dues lleis (la 4/90 i 5/90) que autoritzen l'aparició de diversos impostos/taxes en el rebut de l'aigua i un nou bloc per al consum que encareix notablement el seu preu.

A partir d'aquest fet (que entenem com a detonant) apareixerà una lluita espontània que coordinada principalment des de les AAVV encaminarà un seguit de protestes per acabar amb els abusos impositius que apareixen en el rebut.

Tot i que a priori per tots els entrevistats pot resultar molt clarificador trobar en el conflicte mers motius econòmics (voluntat de satisfer uns interessos econòmics immediats), seria un gran error fer una lectura del conflicte basant-nos exclusivament en aquest factor. Lluny doncs d'aquesta única lectura, les seves causes, s'han d'entendre en un context polític, cultural, social i ambiental determinats. Per aquest motiu, exposem a continuació un seguit de causes generals que estretament interaccionades poden haver influenciat en l'esclat del conflicte.

Econòmiques

En un primer moment, les raons econòmiques resulten les més clares d'assenyalar. Segons les respostes de les persones que van participar en la Campanya de l'aigua, el preu de l'aigua per als veïns de l'Àrea Metropolitana, en qüestió d'un any passava a incrementar-se aproximadament un 40%³⁰, i això resultava un daltabaix econòmic per a l'economia de moltes famílies. A banda dels elements socials que aquí es barregen, aquest encariment s'ha d'entendre en una tendència econòmica més àmplia.

D'una banda s'ha d'emmarcar en l'accelerat procés de privatització dels serveis públics i de l'altra el ja esmentat procés de

³⁰ Hi ha un ball de xifres per tal d'establir l'increment del rebut segons la font consultada. Tot i que majoritàriament se'n parla d'un 40%.

prioritzar la demanda productiva i el creixement sostingut als riscos ecològics i socials del sistema.

En el primer dels casos, la **dinàmica de privatització** que també afecta a altres serveis com el gas, l'electricitat... implica una disminució del pes estatal sobre tots aquests serveis i fomenta l'ampliació del mercat i l'explotació dels mateixos.

Tot i que fa molts anys que la gestió i el finançament del cicle hidràulic a l'Àrea Metropolitana és mixte, la tendència dels darrers anys ha estat primar les potencialitats del mercat. Així, sota un rerefons rendibilista dels recursos de primera necessitat el sector privat, a més d'invertir i controlar part del procés del cicle hidràulic (abastiment, i gestió-explotació d'algunes infraestructures) ha anat generant uns beneficis que segons els entrevistats no s'han vist repercutits en tota la societat.

Per exemple, amb el cobrament d'una quota fixa de servei (encara vigent) pot suposar en molts casos, per l'empresa privada, assegurar-se uns ingressos al marge de si l'aigua es consumeix o no i per tant treure'n un benefici econòmic que perjudica a l'usuari.

Per aquests motius, es contempla el procés liberalitzador com a influent en la guerra de l'aigua, doncs sí s'ha generat un debat sobre el futur dels Serveis Públics de Consum Bàsic a Catalunya.

La tendència econòmica que sustenta el **creixement productiu sense límits**, prescindint força de les limitacions de cada territori és el segon aspecte de caire econòmic que té clars efectes en la guerra de l'aigua.

Com hem pogut copsar a l'apartat 2, el creixement econòmic de la regió metropolitana de Barcelona amb dinàmiques empresarials que fomenten la concentració de riquesa, ha generat la necessitat d'inversió en infraestructures (sobretot de transport i telecomunicacions però també hidràuliques) on hi intervenen tant sector públic com el privat.

Es prioritzen activitats rentables per la regió a curt termini i es dissenyen plans d'infraestructures amb grans pressupostos, que no poden ser sufragats només per l'Administració pública ni per fons de Cohesió.... Així l'Estat s'acull a les fórmules de finançament extra-pressupostàries, i per tant els costos del servei acaben essent més cars per als usuaris: més costos de servei, impostos, taxes....

Això ha generat un extens debat entre afectats i experts sobre qui ha de ser l'objecte passiu d'aquests impostos. El grup de veïns en campanya sosté que es tracta d'uns impostos que en comptes de

recaure sobre les noves activitats són assumits pel ciutadà al marge de l'ús de l'aigua que realitza.

Concretament en el cas de Barcelona i en el dels Municipis de l'Àrea Metropolitana com es veurà al llarg de l'estudi, els usuaris paguen en el rebut de l'aigua (a banda del cost de la mateixa) més de 6/7 impostos (segons el municipi) que gestionen diverses Administracions.

Per tant per alguns dirigents veïnals entrevistats, aquesta dinàmica econòmica que prioritza el creixement sostingut acaba repercutint en el consumidor que veurà afectada la seva economia domèstica sense percebre'n un benefici immediat. Un benefici que anirà a parar a les grans corporacions econòmiques.

En aquest sentit, la dinàmica econòmica serà un rerefons condicionat pel conflicte ja que suscitarà reflexions entorn les desigualtats que genera aquesta dinàmica.

Socials/culturals

Segons diversos dirigents veïnals, s'ha de tenir present que, bona part de les famílies del territori metropolità són treballadors o jubilats amb ingressos no gaire alts. És a dir, que l'increment del cost de la vida podia suposar per ells un trasvals en les seves activitats quotidianes. Per aquest motiu, els participants en la campanya, tot i no pertànyer al col·lectiu amb menys recursos de la zona³¹ reaccionen davant de l'augment d'un producte no de luxe sinó de primera necessitat.

Segons les famílies en campanya entrevistades, una de les causes del conflicte va ser el sentiment d'injustícia social que suposa comprovar com s'encareix notablement el preu d'un bé bàsic per a la supervivència. Com un element amb valor històricament comunitari adquiria un preu equiparable a un producte de luxe i ho feia d'una manera sobtada.

Aquestes afirmacions, ens serveixen per reafirmar-nos en el que Tello anomena reseguint a E.P. Thompson la creació d'un determinat sentiment social comu al voltant de la injustícia de l'increment del preu. L'autor parla concretament de què aquest conflicte s'ha d'entendre en un context "d'economia moral": sentiment comunitari del que és just o injust. Aquest sentiment es percebrà durant tota la campanya amb el crit "d'impostos abusius fora del rebut de l'aigua". I aquesta percepció d'abus anirà lligada a la sensació de sentir desatesa una proclama

³¹ Veure l'apartat del punt 5 La Lluita de l'aigua: Especificitat geogràfica i composició social.

històrica de mantenir uns serveis bàsics com a públics i amb preus mínims garantits.

La recerca d'aquests mínims, i la no consecució dels objectius carrega els ànims d'un col·lectiu disconforme amb la realitat socio-econòmica del país. A més veuen com per determinades coses hi ha diners (Jocs Olímpics, Liceu) i per altres no (aigua i aluminosi). Un altre element relacionat amb la percepció d'injustícia que incideix com a condicionant per la lluita és la sensació de què els afectats tenen de veure's immersos en un greuge comparatiu respecte altres zones ja no només de l'Estat sinó del Principat. Sovint molt veïns recorren a l'argument de què algunes zones de l'Estat amb menys recursos d'aigua paguen aquesta més barata o observen com la indústria i sobretot el regadiu compta amb preus subvencionats per l'Estat. I veuran en aquesta desigual redistribució un motiu per a les seves queixes ja que consideraven que els impostos provinents de distintes administracions per pagar els costos d'enginyeria i depuració de les aigües (serveis dels quals teòricament es beneficia la totalitat de sectors) havien de ser pagats en bona part pel petit consumidor.

Més enllà d'aquests condicionants tant objectius (efecte negatiu per la butxaca de les famílies) com perceptius (motivacions i sentiments d'injustícia envers el que consideren una agressió econòmica) hi ha una realitat amb molt de pes històric que també ha estat condicionant en la lluita. Ens referim a la tradició mobilitzadora (militància històrica en partits i moviments d'esquerra) de bona part de les famílies en campanya.

Aquest substrat íntimament relacionat amb els motius polítics serà important per a la gestació del moviment ja que aquest, per molt espontani que fos, per arrelar i tenir continuïtat havia de fer força entre uns col·lectius ja sensibilitzats en la mobilització. De fet, no és casualitat que sigui en els espais de més tradició obrerista i d'esquerres on hagi quallat més aquesta lluita.

Polítiques

Des dels anys 80 i com a conseqüència de la posada en pràctica dels primers òrgans de participació democràtics (institucions, òrgans de consulta, sindicats i associacions...), les opcions polítiques fora dels organismes de representació van anar perdent força. Amb la concepció força generalitzada de què la lluita per a aconseguir certs objectius socials quedava només en mans dels representants escollits pel poble, la distància entre ciutadania i el "món de la política" es va anar

accentuant. D'aquesta manera, i gairebé durant dues dècades, es va extenent un clima de moderació i conformitat entre la immensa part de la ciutadania que veu com bona part dels mateixos dirigents de les anteriors cojuntures de protesta, desacrediten les opcions d'inconformisme i desobediència.³²

Aquest panorama ha estat important en dues esferes:

En primer lloc s'ha de considerar com les administracions amb competència en matèria hidràulica, per exemple, van mirant de resoldre els problemes de l'aigua només amb criteris tècnics descartant un procés obert d'informació i transparència vers el ciutadà o sense valorar les repercussions econòmiques, ecològiques i socials dels seus projectes.

Molts dels entrevistats, esmenten com en la configuració del nou rebut no s'havia obert cap procés consultiu on associacions de consumidors, grups socials... haguessin manifestat la seva opinió.

En aquest sentit, coincideixen en esmentar la manca de claredat que tenia el rebut de l'aigua, on no estaven prou clars l'origen i la finalitat dels nous conceptes que apareixien a la factura. Segons Ciriaco Hidalgo *"no hi ha cultura política de l'administració, d'entendre la participació ciutadana com un valor, com un actiu i no com un passiu"*³³.

El segon dels elements que es deriven d'aquesta forma de fer política a Catalunya en els darrers 21 anys és la manca de confiança que la ciutadania té en els partits polítics³⁴ i les promeses electorals³⁵. En el cas concret que aquí tractem, nombrosos veïns han manifestat molt poca confiança en el compliment dels plans infraestructurals i de sanejament que les lleis contemplen. D'entrada hi ha un seguit de postures tècniques que parlen de la necessitat explícita de sufragar noves inversions... però ni aquestes són visualitzades per la ciutadania, ni al mateix temps es demostra una redistribució justa dels beneficis i dels costos per tot el territori i per a tots els sectors que utilitzen l'aigua.

I no només les propostes inversores sinó que els mecanismes a partir dels quals s'han de finançar tampoc s'han vist mai d'una manera clara. L'existència de nous impostos pel moviment veïnal serà vista com una utilització per part de les administracions, d'un vehicle per col·locar

³² En el mateix sí del moviment veïnal pot constatar-se amb la reducció de les seves activitats reivindicatives.

³³ Extret de l'entrevista realitzada a Ciriaco Hidalgo Secretari de Política Institucional de la UGT.

³⁴ Vegi's diversos informes de ICPS on es mostra la manca de confiança que la societat catalana té en els partits polítics.

³⁵ En la cronologia veurem com al llarg dels deu anys i en les diferents campanyes, el rebut de l'aigua va ser utilitzat per més d'una proclama electoral.

uns tributs de difícil recaptació. A canvi la companyia es transformava en un instrument recaptador de les administracions públiques, potser a canvi d'un tractament privilegiat, ja que hi ha qui considera que part de les taxes que es paguen en el rebut haurien d'ésser assumides per les companyies que ho gestionen.

El rebut de l'aigua que serà el detonant de la Campanya de l'aigua, va ser el reflex d'una lluita entre diferents grups polítics que, des de les institucions que uns i altres dominaven, es barallaven per obtenir competències en el sistema hidrològic i aconseguia un sistema amb manca d'operativitat i eficàcia necessaris. Les desavinences del sistema partidista va ser un obstacle per al desenvolupament del país.

És en aquest sentit que com a rerefons d'aquest conflicte podríem entreveure un malestar vers les polítiques que s'han desenvolupat en matèria hidràulica i la dinàmica política general.

Totes aquestes causes sumades, ajuden a entendre el context en que es produeix l'esclat del conflicte, amb l'aparició del detonant: l'augment del rebut de l'aigua.

L'any 1990, es redactaren i aprovaren per majoria al Parlament, dues lleis que implicaven una nova dinàmica de la gestió de l'aigua a Catalunya. Després de que el país, patís una important sequera entre els anys 1988 i 1990, es veié la necessitat d'ampliar els recursos d'aigua a partir de la creació de noves infraestructures. Aquestes lleis van definir competències i va aparèixer un nou rebut que, com tots els entrevistats coincideixen en exposar, durant els anys 1991-1992, el cost mig del rebut de l'aigua va augmentar el 40%.

Podem afirmar que hi ha una coincidència generalitzada entre els diferents protagonistes en atribuir un sol element com a detonant del conflicte: **la puja del rebut de l'aigua.**

5. El desenvolupament de la Campanya 1991-2001

5.1. Les etapes del conflicte

5.1.1. Articulació de la Campanya i les primeres negociacions amb la Generalitat, l'EMMA i els Ajuntaments (1991-1994)

Els veïns es mobilitzen

L'aplicació de les lleis 4/90 i 5/90 al llarg de l'any 91 va començar a ser conflictiva en el moment en què l'increment del rebut es va començar a visualitzar a les factures. La primera reacció de molts usuaris, davant el desconeixement de les lleis i les seves conseqüències, va ser la de posar-se en contacte amb les Companyies Subministradores per esbrinar perquè el cost del rebut estava augmentant cada trimestre, ja que molts veïns es pensaven que es tractava que hi havia hagut alguna fuga en el comptador o que la Companyia no estava realitzant correctament les lectures. Davant la manca d'informació per part de les diferents administracions sobre les taxes i dels impostos que anaven afegint al rebut, grups d'usuaris, de manera espontània, van començar a portar les seves queixes a les associacions de veïns.

Les primeres associacions de veïns que van rebre queixes d'usuaris i que van iniciar les mobilitzacions van ser la de Bellvitge i la de Ciutat Badia. Aquests dos barris iniciaren l'articulació de les protestes mirant de ser canalitzadors d'una resposta ciutadana espontània davant l'augment del cost del rebut de l'aigua. Segons el secretari de l'associació de veïns de Bellvitge tot va començar quan *"un grupo de mujeres del barrio se acercó a la asociación de vecinos en febrero-marzo de 1991 i dijeron que si se iba a hacer alguna cosa des de la asociación respecto el recibo del agua, entonces se convocó una asamblea i se empezó la recogida de firmas, que en una semana llegó a 6.000 o 7.000"*.³⁶

La gent es sentia agreujada, i després d'unes primeres reaccions particulars on es mostrava clarament el seu descontentament amb la nova situació que afectava negativament a les economies domèstiques es van anar teixint un seguit de vincles de complicitat entre ciutadans. La queixa conjunta podia contribuir a una millora de la situació particular i les associacions de veïns eren, d'entrada, l'espai organitzatiu

³⁶ Cita de l'entrevista amb Mateo Revilla, secretari de l'Associació de Veïns de Bellvitge

idoni per articular la disconformitat. Aquestes organitzacions varen esdevenir aglutinadores oferint una estructura organitzativa, una capacitat mobilitzadora, una estratègia unificada de lluita i un marc de negociació, però això no exclou que al seu darrera no existissin manifestacions de descontentament no necessàriament estructurades.

A partir d'un seguit d'assemblees convocades per aquestes associacions de veïns s'inicien converses per tal de pensar en uns objectius i en unes formes d'organització i de protesta articulades. Les primeres trobades entre ciutadans daten del juliol del 91, època en la qual el rebut havia començat a encarir-se però encara no havia incorporat les tarifes definitives referents al Cànon d'Infraestructures, que el farien pujar encara més.

En un primer moment es tractava d'unificar criteris per tal d'exposar publicament el malestar, per tant, l'objectiu principal de les primeres assemblees de barri fou el d'informar i difondre als veïns del municipi la injustícia que suposava l'encariment del rebut, i alhora recollir signatures entre els veïns que els donessin força per iniciar la campanya.

Amb el pes de les signatures, des d'aquestes localitats, es comencen a promoure accions concretes (en algunes assemblees veïnals es va decidir no pagar el rebut de l'aigua com a mesura de pressió) i a pressionar els respectius ajuntaments convocant reunions urgents amb l'equip de govern i portant la problemàtica als plens municipals. Una de les associacions pioneres de la lluita, l'associació de veïns de Bellvitge, durant el mateix any 91, va arribar a realitzar algunes reunions amb les diferents administracions implicades i amb la Societat General d'Aigües.

Expansió del moviment

A partir de les primeres mostres de força, sobretot encapçalades pels barris de Bellvitge i Ciutat Badia, es va fer necessari començar a teixir una xarxa de contactes (entre diverses associacions, federacions) per tal d'expandir el moviment entre diferents sectors de la ciutadania i entre distintes localitats que estaven patint els mateixos abusos.

El paper de les organitzacions va ser clau per l'extensió de la mobilització i un dels elements més importants per tal de consolidar-se en el territori va ser el paper que va adquirir la CONFAVC a partir de l'octubre del 91. Aquesta, encapçalaria una campanya de sensibilització a tota l'opinió pública al voltant de la problemàtica del nou rebut de l'aigua i conduiria les primeres mobilitzacions de la ciutadania.

A partir de la coordinació de la CONFAVC les protestes s'anaren extenent per les associacions de veïns del cinturó industrial de Barcelona tot i que en intervals de temps diferents. Tothom era conscient que bona part de l'èxit de la campanya estava en funció de la capacitat d'implantació en el territori de l'Àrea Metropolitana i, sobretot, a nuclis importants com l'Hospitalet, Badalona, Santa Coloma i la ciutat de Barcelona. Aquests eren nuclis importants tant per la seva magnitud com per la seva capacitat de caixa de ressonància. Poca força del moviment en aquestes zones podia suposar silenci administratiu, silenci mediàtic, i conseqüentment que la campanya minvés en efecte. Per aquest motiu varen ser molts els esforços per tal de teixir nuclis d'implantació en aquests territoris.

Les primeres tasques de sensibilització varen ser un factor important d'arrelament. Des de la Confederació, s'animà a les distintes Associacions de Veïns a iniciar processos informatius en els barris per aconseguir estendre les protestes. Calia sensibilitzar a la població per donar a conèixer la problemàtica. Amb espais de treball com les assemblees de barri s'obrien canals d'informació i de debat per tal que tots els veïns estiguessin informats del que havia passat amb el rebut de l'aigua, i de que s'endegarien diverses mesures de pressió amb la finalitat de seure a dialogar amb les autoritats amb la finalitat de resoldre el problema. Aquestes reunions, l'elaboració de tríptics informatius, de cartells, de pancartes, la megafonia per barris... serien a partir d'aquell moment materials imprescindibles durant tota la campanya. De fet, la major/menor capacitat de difusió a més de la pròpia tradició mobilitzadora de les diverses AAVV en l'espai seria un element important d'adhesió.

En un primer moment la gent que s'engrescà a participar fou la més implicada en el teixit associatiu o en els problemes del barri. Ciutadans propers a les AAVV que no era la primera vegada que havien mirat d'articular les seves queixes entorn les organitzacions veïnals i que manifestaven la seva disconformitat i indignació respecte la puja del rebut conscients que s'havien vulnerat els seus drets com a consumidors d'un bé bàsic i necessari com l'aigua. Gent amb consciència de lluita que era capaç de vincular la seva força mobilitzadora a èxits concrets.

Però amb les campanyes de sensibilització, a aquest primer grup (majoritàriament format per dones) es varen començar a sumar ciutadans no associats. L'expansió del moviment es donà fonamentalment de boca en boca. Molts grups de veïns exposaven els motius de la campanya que s'iniciava i engrescaven a d'altres ciutadans del barri a manifestar publicament les seves queixes, convençuts que la

unitat els podia donar força. Alguns s'afegiren a la lluita pensant en la necessitat d'aconseguir un bé comú per la ciutadania i d'altres merament per cercar un benefici propi, i així anà creixent i guanyant pes la campanya de l'aigua.

A més de la feina de les AAVV, i coincidint temàtica i temporalment amb les protestes d'aquestes, diferents organitzacions també es feren ressò del malestar propiciat amb l'augment del rebut. Així, les associacions de consumidors (ACPB i OCUC), també des de mitjans de l'any 91, havien començat a rebre les primeres queixes d'usuaris i nombroses consultes dels seus socis preocupats per l'augment del preu d'aquest bé. Davant d'aquestes protestes i com a defensores dels drets dels consumidors també havien encapçalat accions informatives i havien recollit signatures per sensibilitzar les diferents administracions. La comunió d'objectius i de protestes faria que pocs mesos després de les primeres mobilitzacions ciutadanes es comencés a discutir la constitució d'una Plataforma Unitària sobre la Composició del Rebut i el Preu de l'Aigua.

Lluny de preveure que la campanya de l'aigua pogués estendre's per tot Catalunya, els representants de la CONFAVC van parar esment en la necessitat de difondre els objectius de la mobilització entre aquells barris i municipis on els ciutadans es podien sentir agreujats amb el nou rebut de l'aigua.

Cal assenyalar que tant el preu de l'aigua com el barem per al cobrament impositiu del seu cicle no són homogenis a tot el país tot i que la llei de l'aigua afectava per igual a tot Catalunya. Així, si bé és cert que algunes de les càrregues impositives (CIH, ITS) eren comuns a tot el Principat, la resta era pròpia de la zona més propera a Barcelona i més concretament dels municipis inscrits a l'Entitat Metropolitana del Medi Ambient.

Aquesta situació de desequilibri territorial envers el preu final de l'aigua també va ser un element de reivindicació veïnal per tal que s'arribés a configurar un mapa de Catalunya on el preu de l'aigua i els impostos acabessin amb les diferències. S'ha de tenir present que cada municipi català presenta unes característiques específiques en relació a la composició del rebut de l'aigua, on la internalització o no d'alguns impostos i el finançament via pressupostos municipals, són algunes de les possibles alternatives que provoquen que el cost final del rebut tingui un preu o un altre. Ciutats com Tarragona, Reus o Sabadell en un començament van entrar en el debat al voltant del rebut de l'aigua arribant-se a gestar en alguns casos noves plataformes, tanmateix, les

particularitats que envoltaven cada cas (empresa de concessió de l'aigua, gestió tributària, interessos municipals...) van provocar que no es consolidessin fronts contra el rebut de l'aigua sorgits del moviment veïnal.

A més, segons A. Vela³⁷, un altre motiu pel qual no es pot parlar d'una lluita a nivell de tot el Principat és que el moviment veïnal i la CONFAVC no tenen força en tot el territori. Les zones amb més tradició mobilitzadora de la mà del moviment veïnal són alguns barris de Barcelona i els municipis que l'envolten. Zones de substrat obrer on existeix, ja des dels anys 70, una forta tradició associativa i de lluita des de les AAVV i on les federacions han tingut molt pes aglutinador. Així, l'expansió de la Campanya es va anar concretant amb poc temps en importants municipis del Baix Llobregat i en quatre de les ciutats amb més població de tot Catalunya: Badalona, Barcelona, Santa Coloma de Gramanet i l'Hospitalet.

La unió fa la força: la Plataforma Unitària.

Després d'uns quants mesos de lluita de barri, d'uns primers contactes amb les administracions i de l'acumulació de queixes que recollien AAVV i entitats consumeristes, es veié la necessitat d'unificar esforços i d'articular una protesta capaç d'aglutinar a diferents organitzacions. Així és com el desembre del 91 es configuraran les bases d'una Plataforma que, marcada per aquests orígens tant en els objectius com en la dinàmica organitzativa, abanderaria tots els objectius de la campanya durant els anys 92-94.

Formaven part d'ella, el moviment veïnal, Sindicats i Associacions de Consumidors: CCOO, UGT, OCUC, ACPB, UCC, Consum Rebel i la CONFAVC.

D'aquesta manera la mobilització va deixar de ser un moviment propietat d'un col·lectiu de veïns organitzats i de ciutadans a títol individual per passar a ser un ampli moviment divers, tant en composició com en formes d'organització, i que nasqué amb la voluntat d'ampliar i de coordinar la protesta a diversos sectors de la ciutadania. El seu entorn divers i plural (s'hi concentraven diversitat de concepcions, de formes de funcionar...) els va donar molta força, però a la llarga va ser la seva debilitat.

Es tracta d'entitats amb formes de treballar força diferents (dinàmiques internes, estratègies d'acció col·lectiva, prioritats

³⁷ President de la CONFAVC

d'actuació...) i amb la necessitat d'homogeneïtzar criteris per a configurar una identitat col·lectiva i mantenir-la al llarg del temps.

Establir uns bons elements de coordinació entre els diferents nivells de treball (local, general...) era important per tots els sectors mobilitzats, ja que podia generar un bon clima d'entesa i facilita'ls-hi el treball per poder exigir des d'una posició de força. Constituir la Plataforma, segons C. Hidalgo³⁸, implicava "*compartir responsabilitats, unir esforços i treballar millor*".

Així, les diferències internes havien de ser superades per la necessitat de donar una solució clara a la inquietud que la puja del rebut havia generat en molts ciutadans. En aquest sentit hi hagué un esforç general per concentrar la seva atenció en uns objectius comuns i donar protagonisme a la ciutadania a partir de les xarxes de participació local.

Majoritàriament el protagonisme venia de bracet del moviment veïnal i de les assemblees de barri les quals malgrat seguir les postures de la Plataforma tenien algun grau de llibertat en les accions locals. Les altres organitzacions aportaren més presència mediàtica i institucional que famílies en campanya. Els nuclis sindicals que hi havia establerts al llarg dels territoris tenien altres prioritats de lluita i aquesta era una mobilització no central en els seus interessos. De tota manera, l'aportació de totes les entitats de la Plataforma va ser fonamental per donar força als primers anys de la campanya. Els sindicats i entitats consumaristes podien aportar presència en les negociacions i utilitzar els seus òrgans de difusió interna per estendre la campanya, mentre les AAVV podien aportar la força de la presència en la lluita.

Cada entitat membre de la Plataforma tenia la seva forma específica de treballar. Les AAVV donaven molt de protagonisme al treball quotidià de les assemblees de barri. Per la seva banda, les altres entitats tenien una forma de funcionament intern més estructurada i direccional. Malgrat també valorin molt el treball local, aquest es fonamentava, sobretot, a nivell d'informació i no tant de decisió.

Tot i que aquestes diferències, a la llarga, acabarien per obrir una esquerda important en el sí de la Plataforma, es va fer un esforç inicial per respectar les diferents dinàmiques organitzatives i per establir criteris de consens.

Tots els interlocutors de les entitats de la Plataforma destaquen com a positiva l'experiència organitzativa, però al mateix temps manifesten en aquesta punts insalvables de consens. Valoren

³⁸ Representant d'UGT.

notablement que es treballés a partir del principi de consultes de baix a dalt i que les decisions després es consensuessin, també la importància de generar debat i d'establir canals fluids d'informació entre els interlocutors i els ciutadans. Però al mateix temps també manifesten com alguns criteris d'organització interns de cada entitat varen poder complicar les relacions. Les diferents maneres de treballar varen xocar en moments decisius de la campanya sortint a la llum friccions en el moment de consensuar postures no sempre compartides.

Tot i aquest punts de discrepància organitzativa que, com veurem, es faran més visibles més endavant, cal valorar positivament l'esforç aglutinador que es va realitzar durant els anys de lluita conjunta.

Es fa referència a una mitjana de 150 reunions internes (la major part realitzades als locals de CCOO) per tal d'organitzar la campanya. La periodicitat d'aquestes anava en consonància amb la conjuntura política del moment i amb la dinàmica de les negociacions establertes. En moments de molt diàleg amb les institucions les hores de treball es multiplicaven i els mecanismes de difusió per arribar a la ciutadania (fulls informatius, reunions locals...) es posaven en marxa. Per a Torredemer "totes les organitzacions es posaven a disposició de tots, ningú treballava només per als seus afiliats"³⁹.

La Plataforma va ser clau en dos sentits de cara a enfortir el moviment. Per una banda, a nivell de campanya va consolidar el seu creixement ja que el fet que estigues recolzada per entitats on hi podien ser representats diversos sectors socials va donar confiança a molts ciutadans. I per l'altra, a nivell d'encapçalar negociacions amb les administracions ja que bona part de les organitzacions que la composaven tenien una forta tradició en el terreny social tant en els processos de lluita com en els d'interlocució.

El primer objectiu de la Plataforma va ser el de consensuar un document que reunís els diversos objectius de la campanya. D'aquesta manera s'emmarcaven els objectius de la lluita i s'estipulaven els punts entorn dels quals havien de girar les negociacions amb els actors institucionals del conflicte. Un dels altres objectius de la Plataforma va ser cercar una mesura de pressió unitària que demostrés la seva capacitat mobilitzadora.

Els 12 punts reivindicatius

³⁹ Cita de l'entrevista amb Jordi Torredemer, expresident de l'Organització de Consumidors i Usuaris de Catalunya (OCUC)

Després d'un llarg debat entre les diferents entitats de la Plataforma sorgiren un seguit de demandes concretes que calia formular a tots els sectors que tenien responsabilitats polítiques al voltant de la composició del rebut i els preus de l'aigua. En aquest sentit sorgí la proposta de concretar en uns punts reivindicatius tots els objectius de la lluita. Això podia servir per unificar entre les diferents AAVV i entitats de la Plataforma totes les qüestions que es pretenien exigir i alhora donar la imatge a l'exterior d'una proposta unitària que els situava en una posició de força.

La redacció dels punts va pretendre ser el més concreta possible per tal de denunciar els elements específics del nou rebut i les possibles solucions damunt de la taula de negociacions.

Aquí presentem els 12 punts de forma desordenada però dividits en tres grans blocs analítics entre els quals creiem que es resumeixen els objectius de la Plataforma: la voluntat d'aconseguir criteris homogenis, equilibrats i sostenibles al voltant de la gestió de l'aigua, la voluntat de racionalitzar uns tributs considerats abusius i, finalment, la necessitat que la ciutadania participi de les desicions publiques.

Són els següents:

A: Generals sobre la gestió de l'aigua a Catalunya.

1. Simplificació i racionalització de tota la legislació que competeix al Parlament de Catalunya i que té relació amb el cicle de l'aigua.
2. Elaboració d'un Reglament Marc d'Abastiment d'aigua per a tot Catalunya en base a un compromís polític de les organitzacions municipalistes (Federació de Municipis de Catalunya i Associació Catalana de Municipis).
3. Compromís per part de la Generalitat que a Catalunya no s'intentarà cobrar als usuaris cap altre cànon ni taxa com a conseqüència del Pla Hidrològic Nacional o de qualsevol iniciativa similar per part del govern de l'Estat.

B: Sobre el rebut de l'aigua.

4. Eliminació del rebut de tots aquells conceptes que no tinguin res a veure amb el consum de l'aigua (escombraries, eliminació de residus sòlids urbans, etc.)
5. Finançament de les inversions i infraestructures des dels Pressupostos Generals de la Generalitat, la qual cosa comporta la desaparició de l'esmentat rebut del Cànon d'Infraestructura

Hidràulica, Quota Tarifa Xarxa Bàsica i Tarifa Complementària de Garantia de Subministrament.

6. Unificació arreu de Catalunya de la Quota de Servei.
7. Congelació per a la resta de la legislatura de la Tarifa de Sanejament pel que fa al consum domèstic. Reconsideració dels barems d'aplicació sobre la base futura d'una disminució de la tarifa pel que fa al consum domèstic i d'un augment pel consum amb càrrega contaminant. Eliminació de l'actual límit de facturació fixa 18m3.
8. Unificació de criteris pel que fa als diferents límits de consum per blocs, per la qual cosa proposem establir un primer bloc que consisteixi en un mínim fix necessari (persona/mes) i un segon bloc pel qui sobrepassi.
9. Negociació de la política de preus de l'aigua.
10. Augment de la taxa d'Eliminació de Residus Urbans en base a l'IPC per a la resta de la legislatura

C: Sobre la informació i la participació ciutadana.

11. Explicació pública de l'ús que es fa dels imports recaptats pel govern de la Generalitat en concepte de sanejament i d'obres hidràuliques.
12. Discussió i anàlisi amb els interlocutors socials del Contracte Programa amb la companyia subministradora d'aigües a Barcelona i a l'Àrea Metropolitana.

El perquè d'aquests objectius

Com podem observar, amb aquests objectius definits es podia encapçalar una forta campanya de difusió que podia servir d'altaveu de protesta al carrer i de base unificadora per reclamar uns drets generals i unes mancances concretes alhora que podia manifestar la manca de democràcia real del sistema.

La divisió en tres blocs que hem realitzat ens permet fer una anàlisi del seu contingut.

Les demandes que es recullen en el primer bloc pretenen recollir el descontentament existent amb la gestió de l'aigua a Catalunya. En primera instància s'exigeix una clarificació de tots els aspectes que tenen a veure amb les lleis d'aigües. També es reclamava una unificació de criteris en la gestió, que fins ara només havia generat desequilibris

entre distints territoris i entre diferents cultures de l'aigua (en funció dels diferents usos).

Per entendre aquesta postura cal recordar les diferències de criteri, sobretot econòmic, que existeixen en funció de l'ús que es realitza de l'aigua (agrícola, industrial, domèstic o lleure). Això provoca que els diferents usuaris d'aquest recurs valorin de diferent manera l'aigua i paguin un preu diferent pel recurs, cosa fàcilment vista com a injusta. De la mateixa manera que es reivindicava una unificació de criteris entre els diversos usos de l'aigua es reclamava que les administracions amb competència en matèria hidràulica actuessin amb criteris homogenis o que es creés una autoritat única que tingués una visió normativa única del cicle de l'aigua. I és que recordem que fins a l'any 1999 estàvem parlant d'una compartimentació administrativa que partia com a element característic d'una gestió no integral de l'aigua i d'una manca d'uniformitat de criteris en el seu tractament.

L'organització administrativa fins la creació de l'ACA dividia les competències de la Generalitat de Catalunya en matèria de gestió de l'aigua en dos departaments. De manera que era fàcil que es treballés des de criteris de gestió parcials i a vegades no coordinats del cicle hidrològic. Com també suposava dificultats en la gestió, la relació entre l'administració autonòmica i l'administració local ja que malgrat les intencions no es feia res per potenciar el principi de subsidiarietat que permetés l'administració del recurs des d'òrgans propers al ciutadà. Per tots aquests elements, darrera d'aquests punts reivindicatius, existeix la intencionalitat de cercar un únic marc de referència per a la gestió política i econòmica de l'aigua.

Al segon bloc apareixen les demandes que manifesten la irracionalitat del sistema impositiu en un servei públic com és el de l'aigua i implicaven la recerca d'un rebut més just. Així, es reclamaven una rebaixa dels impostos que gravaven el rebut de l'aigua tot i reconèixer la importància del seu pagament al·legant criteris justos i redistributius.

No hi havia negativa en el pagament d'impostos ni en la necessitat que la ciutadania es fes càrrec del pagament d'unes millores en el sanejament i en la distribució sinó que es reclamaven criteris equitatius i de justícia social.

La finalitat principal de les propostes era la d'evitar acceptar que el rebut de l'aigua s'hagués convertit en un "tren on s'afegeixen impostos com a vagons". Per aquest motiu, a més de demanar rebaixes i equilibri en el pagament dels impostos/taxes, es sol·licitava que en el

rebut no hi haguessin conceptes que no tinguessin res a veure amb el cicle de l'aigua.

I partint de la necessitat de l'acceptació de gravar productes de primera necessitat i amb l'objectiu que es fes amb criteris que no fomentessin les desigualtats socials es reclamava l'aplicació de mecanismes que permetessin personalitzar els rebuts en funció dels habitants de la llar i dels usos de l'aigua.

En el tercer bloc es recullen reivindicacions amb una demanda de participació ciutadana important. Es fan paleses les limitacions de la ciutadania ja no només per accedir a la participació real en la presa de decisions públiques sinó també en el dret a rebre informació. Per tant, en concret es denuncia que no s'hagués explicat en cap moment el seguit d'impostos que anaven apareixent en el rebut. Es demana que s'estableixin mecanismes més clarificadors en la gestió i en la tributació de l'aigua de manera que la població tingui més protagonisme en les prioritats d'inversió, en la transformació de les polítiques, a partir de la participació en comissions assessores, en fòrums de debat...

Encara que aquests 12 punts reivindicatius van ser el document base a partir del qual articular el moviment, al llarg de la Campanya i en funció del moment de les negociacions, s'ha prioritzat el debat entorn uns punts o uns altres. De la mateixa manera que se n'han afegit de nous i s'han acabat relegant a un segon terme d'altres.

Les mobilitzacions i accions de la Plataforma Unitària

Les accions de protesta varen ser una constant durant tota la campanya. Però segurament el que més ha caracteritzat la Lluita de l'Aigua ha estat el fet que milers de persones es neguessin a pagar el cost d'uns impostos per considerar-los abusius, i engessin així una campanya d'insubmissió fiscal multitudinària que va durar uns 9 anys.

Al llarg de la Campanya dos varen ser els escenaris estratègics de les mobilitzacions: el local i el general. Segons les necessitats polítiques del moment la Plataforma actuava de forma conjunta cridant a tota la ciutadania a manifestar-se o actuava a nivell local. L'estratègia més comu era la de realitzar accions comunes a tots els municipis en campanya de forma simultània. D'aquesta manera es descentralitzaven les protestes de cara a demostrar la posició de força en el territori. Al llarg dels primers anys els locals de les associacions però sobretot el carrer van ser els escenaris de les accions. Els locals com a espai d'informació i el carrer com a espai de relació social, d'intercanvi i d'altaveu.

Normalment es realitzaven concentracions davant dels ajuntaments que acabaven amb l'entrega al consitori d'un recull de signatures en les quals es recollien les demandes resumides en els 12 punts. També es celebraven manifestacions que recorrien els principals carrers de cada municipi on es cridaven consignes per acostar els missatges a la ciutadania. En els primers anys de la Campanya també es va utilitzar l'estratègia de recollida de signatures com a mecanisme de pressió a les autoritats i com a canal de difusió de les seves demandes.

Les convocatòries les anaven preparant localment des de les assemblees de barri on els propis veïns desenvolupaven un seguit d'estratègies per mobilitzar la població: pancartes, distribució de fulls informatius, voltar el municipi/barri amb un cotxe amb megafonia... Després, i ja de manera conjunta des de cada federació, es valorava en assemblees l'èxit o no de les accions, i en moments puntuals arribaven a encapçalar accions conjuntes. Una de les federacions que es va mobilitzar amb més força des del començament (inici de 1992) va ser la de Badalona. Paral·lelament a la constitució de la Plataforma Unitària General, a Badalona es va formar la Taula de l'Aigua amb la participació de diferents entitats a més de la federació de veïns de la ciutat. Des de llavors les accions reivindicatives de la Federació de Badalona van ser constants, van tenir un dels èxits més importants quan es va aconseguir que l'Ajuntament retirés del rebut de l'aigua la taxa del clavegueram en els rebuts de l'any 1995.

A més, però, de la finalitat estratègica d'aconseguir èxits a nivell local, l'especificitat de les accions en el territori també tenia la seva vessant pragmàtica. La majoria dels líders veïnals han coincidit en defensar que la participació dels veïns era molt més alta en aquelles accions que es feien al mateix municipi o a les rodalies, mentre que en les convocatòries generals a Barcelona no s'aconseguia portar la mateixa quantitat de gent.

Però les grans accions tenien una altra finalitat: la de sensibilitzar l'opinió pública general i la de pressionar amb força a les administracions. Si bé alguna de les accions generals va ser a tall simbòlic (agafar una ampolla d'aigua del Besòs per demanar explicacions del què costava depurar un litre d'aigua a la Conselleria de Medi Ambient...) la major part d'accions conjuntes es traduïren en manifestacions pels carrers del centre de Barcelona i s'acabaven a la Plaça Sant Jaume, davant de la Generalitat i de l'Ajuntament.

Les primeres dates de finals del 92, tot i així la més important d'aquest primer període va ser la del 28 de març de 1993. *Prou d'abusos*

amb l'aigua, Solucions ja va ser el lema amb el qual es convocava als participants i amb el qual s'encapçalava la manifestació. En aquesta es demanava, a part del posar fi als abusos, la mediació del Síndic de Greuges en el conflicte. Segons els organitzadors la manifestació va ser un èxit ja que es van aconseguir reunir més de 3.000 persones pels carrers del centre de Barcelona. A més, pocs mesos després, el Síndic de Greuges Antón Canyelles va acceptar finalment fer de mediador en el conflicte.

Tot i la importància de les mobilitzacions veïnals, com ja hem assenyalat l'acció conjunta que més ressò mediàtic i institucional va generar va ser la del no pagament de la part impositiva del rebut de l'aigua, s'ha de tenir present que aquesta mesura va ser seguida per milers de famílies i en molts moments va ser clau en l'avenç de les negociacions.

Va ser el 9 de maig quan es va celebrar una assemblea de la Plataforma Unitària a Cotxeres de Sants per plantejar quines accions es podien portar a terme per presionar a les administracions i es va establir posar en marxa una acció general d'insubmissió fiscal. Així, es va decidir per unanimitat generalitzar les mesures que ja portaven a terme algunes associacions de veïns⁴⁰ que consistien a no pagar les taxes i els impostos que hi havia en el rebut de l'aigua, només es pagaria la part corresponent a la quota de consum més l'IVA. La proposta concreta fou la d'obrir quatre comptes corrents a la Caixa, un per cada companyia (SGAB, Saur-Sorea, Aigües Molins i Aigües Prat) on s'ingressarien els diners dels abonats en campanya que decidien obviar tota la part impositiva. Alguna associació com la de Bellvitge ja havia obert el seu propi compte corrent. Durant pràcticament un any, fou aquest el sistema utilitzat per la Plataforma per pressionar a les administracions i exigir que les converses s'encaminessin cap a acords satisfactoris per la ciutadania mobilitzada.

La tasca bàsicament es coordinava des de les AAVV en campanya. Aquestes amb diverses dinàmiques informatives explicaven als ciutadans en campanya la conveniència de desdomiciliar el rebut de l'aigua i fer l'ingrés corresponent en els comptes establerts. Un cop recaptats, per via notarial la CONFAVC oferia els diners a les companyies.

Regularment les AAVV (la freqüència la marcava l'associació en funció de la demanda i de les possibilitats organitzatives) oferien un servei d'atenció al veí perquè aquest s'acostés a l'entitat amb la factura i

⁴⁰ En concret, les AAVV de Bellvitge i Badia.

sabés finalment el que havia de pagar. Un cop realitzat el càlcul (de forma personalitzada)⁴¹, la persona es podia dirigir a la Caixa i ingressar els diners a pagar en aquests comptes corrents.

En un primer moment aquesta modalitat de pagament no va ser acceptada per les Companyies i la Plataforma Unitària, davant dels problemes que s'estaven generant, va decidir dirigir-se a la Fiscalia del Tribunal Superior de Catalunya per plantejar la voluntat dels adherits a la Campanya de pagar el rebut de l'aigua però només en la part referent al consum i a l'IVA. La resposta de la Fiscalia va donar la raó a la Plataforma, les Companyies no podien tallar el subministrament d'aigua si l'usuari demostrava de manera evident la voluntat de pagar. De fet, des d'un començament de la Campanya, el fet de negar-se a pagar els rebuts de l'aigua va provocar problemes entre les Companyies Subministradores i el moviment veïnal, ja que les brigades de les companyies al tenir constància que es deixava de pagar el rebut s'intervenien per tallar el subministrament.

Amb el suport moral que significava la resolució legal de la Fiscalia, la Plataforma, al mes de març del 93 es va presentar a la Companyia d'Aigües de Barcelona amb els diners recaptats fins aleshores i amb la intenció de pagar els diners pendents mitjançant acta notarial. Aquesta formalitat es va anar repetint amb la resta de Companyies Implicades. En totes elles, tot i que no va ser possible efectuar el pagament, va quedar en evidència la intenció de pagar y, per tant, les Companyies es van quedar sense motius per actuar i tallar el subministrament dels veïns en Campanya.

S'imposava un acte d'insubmissió fiscal, ara fonamentat legalment, que podia ser utilitzat com a mesura de pressió per posar solucions al problema. Era una forma de transmetre a la ciutadania que es rebutjaven uns impostos abusius i que amb mesures de pressió massives podien arribar a haver-hi canvis, uns canvis que eren qüestió de voluntat política.

La insubmissió fiscal valorada pels protagonistes

Aquest procés d'insubmissió fiscal ha d'entendre's com una mesura de pressió que esdevingué element central a la taula de negociacions entre els diferents actors de la campanya. Ja sigui com a defensors del procés o en forma de crítica ha estat un tema molt punyent en el debat intern i extern de la lluita de l'aigua. Els sectors propers al moviment veïnal i a les entitats de la Plataforma valoren

⁴¹ El sistema de càlcul sovint era força rudimentari i moltes vegades el resultat d'allò calculat a pagar era més aproximatiu que real.

positivament el seu efecte per la transcendència que va donar a la lluita. En paraules d'alguns dirigents veïnals, més que totes les altres mobilitzacions, van ser els milions de pessetes dels comptes corrents els que van fer reaccionar a les administracions *"hasta que no hemos sido 1200 millones de pesetas nadie nos ha oído"*.⁴² Des de la resta d'entitats de la plataforma també es valora com una eficaç mesura de pressió que, si bé en alguns moments els va poder perjudicar a nivell d'imatge i va propiciar que molta gent s'apuntés només pel fet d'estalviar-se els diners dels impostos, va incentivar els pocs canvis que els mobilitzats reivindicaven.

De fet, els mitjans de comunicació començaren a donar protagonisme a la campanya quan els diners dels comptes van acumular quantitats substancials.

Des de les administracions, aquest tipus d'acció es valora de manera ben diferent. Es reconeix que va provocar una situació insostenible que va obligar a cercar solucions però al mateix temps s'aprofita per esmentar crítiques desqualificadores als mobilitzats i per fer referència al paper de dues entitats de pes en el país: AGBAR i La Caixa.

Així, un cop estipulats els comptes de la CONFAVC no van trigar gaire a arribar les desqualificacions del moviment. Les primeres i les més fàcils eren les que qualificaven al moviment d'oportunista a l'afirmar que s'apuntaven a la campanya només els veïns que volien pagar menys (fet que s'ha criticat al tractar-se d'un bè escàs com l'aigua, i no s'ha tingut gaire en compte que la majoria d'aquestes famílies ho passava malament per arribar a final de mes i qualsevol petit estalvi era necessari per sobreviure). D'aquesta manera es desqualifica a bona part de les famílies que ingressaven els diners del consum i de l'IVA, amb el discurs que ho feien només per aconseguir un benefici propi i no per reivindicar canvis polítics ni mesures ecològiques. De fet, algunes associacions reconeixen que, malgrat la informació donada a la ciutadania, sí que va haver-hi gent que s'hi va adherir simplement pel fet de no pagar impostos, però aquest criteri no es pot generalitzar. Tot i així és important fer una autocrítica del moviment: *"Al principio de la lucha no supimos explicar bien, el personal se nos apuntó porque no pagaba, el nivel de comprensión de la lucha en general ha sido bastante bajo, la adhesión fue tan impresionante porque la gente pagaba"*.⁴³ Contràriament a això molts veïns comenten com eren conscients que

⁴² Paraules d'Alfredo Vela en un article a la revista AVANT 13/10/94.

⁴³ Extret de l'entrevista realitzada a Andrés Naya de la FAVB.

aquell acte era per pressionar i per reivindicar i que un cop arribats a un acord amb les administracions ja tornarien els diners pendents.

Una altra de les desqualificacions que va perjudicar molt la campanya de l'aigua va ser els rumors que generaren els comptes de la CONFAVC. Cal esmentar com, des d'algun mitjà de comunicació, es va començar a estendre la idea que els diners acumulats en aquests comptes estaven generant molts interessos i que podien enriquir a l'entitat i en concret a alguns dirigents veïnals. Aquest fet va provocar un cert malestar en el sí de la campanya. Sense anar més lluny, l'OCUC va presentar una petició, recolzada per CCOO i UGT per auditar els comptes i evitar problemes interns i d'imatge. La CONFAVC en va ser partidària sempre que els costos d'aquestes anessin a càrrec de les organitzacions de la Plataforma.

La primera onada de negociacions

Com veurem al llarg de la cronologia, les negociacions que s'encadenaran amb diferents interlocutors institucionals del conflicte, aniran íntimament relacionades a la dinàmica política del moment, tant pel que fa les mesures de pressió que encapçalarà el moviment com per les conjuntures polítiques tant a nivell local com general. Períodes electorals, possibles crisis de govern, discrepàncies entre grups polítics i la força que pugués representar publicament el moviment acabaven determinant les diferents trobades i la mateixa dinàmica de les converses.

Primers contactes amb les administracions

Serà concretament fruit de les **primeres mesures de pressió** esmentades i del context de pre-campanya electoral al Parlament de Catalunya (eleccions del 15 de març de 1992 on CIU treurà la majoria absoluta) que s'inicien les primeres aproximacions entre alguns representants del moviment i les administracions.

Abans de la constitució de la Plataforma Unitària i que la lluita s'extengués per diversos municipis de l'Àrea Metropolitana, els contactes amb les administracions partiran d'iniciatives locals. Hi havia la necessitat entre els mobilitzats de demanar explicacions a les administracions competents al voltant de la nova modalitat de rebut i a més, d'aclarir els criteris de gestió i de legislació, considerats confosos.

Des de Bellvitge, per exemple, s'adreçarà una carta al President de la Generalitat on, a més de presentar milers de signatures que s'anaven recollint entre els veïns per fer pública la desconformitat del ciutadà, es sol·licitaven trobades amb els representants de les diverses

administracions (Generalitat, Entitat Metropolitana de Serveis i Tractament de Residus...)⁴⁴. Aquestes reunions s'acabaren duent a terme (sense poder extreure'n resultats massa satisfactoris) durant els mesos de novembre i desembre de l'any 1991. En totes elles⁴⁵ el paper dels representants de les administracions va ser merament justificatiu. Les administracions amb alguna compareixença puntual justificaven el seu paper recaptador sense donar respostes immediates i, ni molt menys, solucions a les proclames exposades pels mobilitzats.

Des de la Generalitat reconeixien la problemàtica existent però justificaven l'aparició de nous impostos en el rebut per la necessitat d'invertir en infraestructures i en el sanejament de l'aigua, i d'aquesta manera oferir un servei de qualitat al ciutadà. Aquesta informació (facilitada a mode de tríptics), però, segons els representants del moviment, arribava massa tard i sense massa transparència.⁴⁶ A més, s'admetia que la decisió que bona part d'aquestes despeses necessàries fossin sufragades per la ciutadania havia estat conseqüència de les transferències de competències de l'Estat a la Generalitat. Molins comentava com s'havien fet traspassos de gestió però sense els suficients recursos econòmics, cosa que els mobilitzats no varen acceptar mai com a justificació.

Per la seva banda, l'Entitat Metropolitana es mostrà ferma en la necessitat d'establir la Taxa d'Eliminació de Residus Sòlids Urbans i n'exposà els motius a mode d'informació tot i que deixava la porta oberta a la seva possible eliminació.

Els ajuntaments⁴⁷ tenien un paper una mica diferent. A nivell local ja havien escoltat les queixes dels seus ciutadans (treballades durant mesos en reunions de barri....) i se'ls havia demanat explicacions de l'aparició d'un preu abusiu en un bé necessari i bàsic com l'aigua. Davant d'això la resposata general d'aquests organismes era la de desmarcar-se de les noves taxes/impostos i manifestar el perjudici que per a ells suposava ser mers recaptadors de tots ells sense haver-los generat. L'únic element important a destacar va ser el paper de la Federació Catalana de Municipis i d'alguns consistoris com els de Rubí i

⁴⁴ Des de l'AAVV de Bellvitge s'adreçarà una carta al president de la Generalitat, Jordi Pujol, sol·licitant una reunió entre els diferents actors presents en el rebut de l'aigua. La carta serà contestada per Joan Reventós (l'aleshores delegat territorial de la Generalitat de Catalunya) concertant una reunió el 5 de novembre amb el Sr. Vilaró, Director General d'Obres Hidràuliques.

⁴⁵ La primera reunió va ser l'esmentat 5 de novembre només amb la Generalitat. Les successives (ja durant el mes de desembre del mateix any) foren amb representants ja no només de la Generalitat sinó també de l'EMMA, de Companyies d'Aigua i de l'ajuntament d'Hospitalet (fins aleshores el municipi més significant).

⁴⁶ Totes aquestes inversions no estaven ni projectades ni pressupostades tot i que s'estigués cobrant l'impost.

⁴⁷ Les trobades més destacables són amb els Ajuntaments de Rubí, Badalona i l'Hospitalet.

l'Hospitalet, oberts a cercar solucions al problema des de la seva posició (possibilitat d'eliminar tributs locals i d'estudiar la política tarifària de l'aigua).

A tall d'exemple ens trobem amb el cas de l'Ajuntament d'Hospitalet, el qual presentà una moció de censura perquè el Parlament revisés l'estructura del rebut.

El punt de partida d'aquesta nova estructura de negociacions tindria el seu inici a la reunió celebrada a mitjans de desembre de l'any 91 (context de pre-campanya de les eleccions del 92) amb els diferents grups polítics amb representació al Parlament de Catalunya per tal de debatre els 12 punts reivindicatius que havia elaborat la Plataforma. D'aquesta reunió se'n desprèn com a positiu el fet que s'aprovés per unanimitat una moció instant al Consell Executiu a intensificar el diàleg amb totes les administracions i també la reacció d'alguns partits (interés, implicació), tot i que tot es va mantenir a l'espera del resultat de les eleccions al Parlament. Durant la campanya foren nombroses les reunions a nivell local de les assemblees de barri amb els diversos partits, on aquests proposaven diverses línies d'actuació per arribar a una solució del conflicte amb proclames que propugnaven la revisió de la llei quan no una modificació completa.

Tot i així, la Comissió de Preus de Catalunya, de cara a l'any 92, ratificava un increment mitjà de les tarifes existents.

La Generalitat i el Cànon

Tot i que la puja del rebut havia estat provocada per l'aparició de diversos impostos provinents de distintes administracions, el cànon d'infraestructura hidràulica va ser l'element impositiu més criticat, i la major part de les negociacions es van centrar en la seva figura. Es tractava d'un impost simbòlic (infraestructures hidràuliques per millorar l'abastiment d'aigua per tot Catalunya), que no es cobrava a tot arreu (a la conca de l'Ebre com a zona donant d'aigua) i que era titllat per tots els sectors d'impopular (era el que encaria més el rebut). Molins va atribuir el desacord amb el cànon al fet que la gent no estava acostumada a pagar el cost de l'aigua en alta, i era com si en una carretera per on sempre havien passat, de sobte els hi posaven un peatge.

Per aquest motiu, amb uns punts reivindicatius aprovats i amb uns portantveus establerts, les negociacions s'iniciaren, sobretot, amb la Conselleria de Política Territorial i Obres Públiques.

El mes de març de 1992 es dugué a terme la primera reunió de la Plataforma amb Joaquim Molins (conseller que havia portat tota la redacció de les lleis) i les entrevistes es varen anar repetint fins a l'abril del 93, quan va ser substituït en el càrrec per Josep Mª Cullerell.

Durant aquells temps les negociacions amb aquesta conselleria, segons els representants de la Plataforma, no varen ser gens profitoses tot i la força mobilitzadora que anaven adquirint amb l'augment de famílies en campanya. Les converses amb el Conseller Molins i amb el Director General d'Obres Hidràuliques (Sr. Vilaró) giraven entorn la possibilitat de que fos la Generalitat qui assumís el cost de les inversions citades amb els seus pressupostos generals, tot i que des de l'institució s'argumentava sota els paràmetres de la UE que a l'aigua, més que ser subvencionada, el que li calia era que els seus costos fossin assumits a nivell real. Per la Conselleria els únics acords possibles després de successives reunions passaven per un compromís de congelar el Cànon durant tota la legislatura a partir del preu estipulat durant l'any 92. Així, el mateix conseller ens deia com *"es va negociar reduir el pes del cànon en el conjunt del rebut fent que aquest no s'incrementés amb el cost de la vida durant 5 anys."*

Els veïns consideraven aquests passos, sobretot el de la congelació del cànon, com un "pedaç insuficient" que passava per alt la importància de les seves reivindicacions de fons: el fet que aquestes càrregues convertien l'aigua en un article de luxe amb les conseqüències de manca d'equitat i, per tant, d'injustícia social que això suposa.

En aquest sentit, les posicions estaven massa allunyades com per arribar a algun acord satisfactori. En paraules de Vilaró, *"sempre hi va haver una bona relació amb les associacions de veïns, però eliminar uns elements del rebut que eren bàsics per l'equilibri del sistema d'abastiment i dels de sanejament, era un tema pràcticament impossible"*⁴⁸. A partir d'aquest moment les converses van passar a un terreny més concret i van anar encaminades a aconseguir alguna millora que afavorís l'economia domèstica dels ciutadans: incrementar les dotacions pressupostàries per a invertir, establir una fórmula de devolució parcial per als consumidors i el compromís d'acabar amb els talls d'aigua fins que no hi hagués una solució clara del conflicte.

A més del polèmic Cànon, amb la Generalitat es miraven de negociar aspectes referents al sanejament i a l'increment de tarifa de la xarxa bàsica. En aquest sentit, les reunions amb la Junta d'Aigües varen ser menors i va acabar sent el propi conseller Molins qui els

⁴⁸ Extret de l'entrevista a Francesc Vilaró exdirector General d'Obres Hidràuliques

notifiqués les propostes de no increment durant el període 92-93 de la xarxa bàsica i l'increment d'1'5 punts de la Tarifa de Sanejament.

Tot i les possibles solucions, bona part dels entrevistats qualifiquen aquest seguit de converses de poc productives. Segons A. Vela, *"Molins no s'ho va prendre mai seriosament i ho va delegar tot al Sr. Vilaró, la persona més negativa de tot el conflicte"*⁴⁹. I és que el Departament de Política Territorial i Obres Públiques es trobava immers en l'anomenada crisi de l'aluminosi⁵⁰ i les reivindicacions entorn el rebut de l'aigua quedaven relegades a un segon terme.

Aquest immobilisme va tenir resposta amb una intensificació de les mobilitzacions per part dels veïns que cada cop aconseguien més adeptes a la campanya.

A principis d'octubre del 92 es va afegir un nou element al debat al voltant de la idoneïtat dels impostos afegits al rebut de l'aigua. Una sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya va ratificar la nul·litat del Cànon de Sanejament que la Generalitat havia estat cobrant a particulars i a empreses mitjançant el rebut de l'aigua en el període que va des de 1983 fins a 1990. En principi, els diners que es van recaptar a partir d'aquest Cànon havien de ser destinats a la depuració de les aigües dels rius catalans, el problema venia perquè la Generalitat, en aquest període, no havia desenvolupat cap pla de sanejament dels rius. Les irregularitats van sortir a la llum pública a partir del recurs que va interposar la Companyia Espanyola de Laminació contra la resolució de la Junta Superior de Justícia de Finances de la Generalitat, que li exigia el pagament de 4 milions de pessetes per aquest concepte corresponents a l'any 1988. Davant de la sentència del Tribunal es va obrir la possibilitat que la Generalitat hagués de tornar els diners recaptats amb aquest Cànon. Tot plegat, va deixar en entredit la política tarifària del govern en relació amb el rebut de l'aigua, precisament quan des de diferents organitzacions (sindicats, AAVV...) s'estava engegant una campanya contra els impostos abusius en el rebut de l'aigua. La notícia doncs, va ser utilitzada per les entitats de la Plataforma per desacreditar la nova constitució del rebut.

L'Entitat Metropolitana del Medi Ambient

⁴⁹ Extret de l'entrevista a A. Vela president de la Confavc

⁵⁰ A finals de l'any 1990 sortirà a la llum el problema de l'aluminosi a Barcelona després d'ensorrar-se el sostre d'una casa al Turó de la Peira. Una problemàtica originada per l'ús en el ciment de construcció d'un component alumínic fàcilment degradable. Durant l'eufòria constructiva dels anys 60 s'havia utilitzat notablement aquest tipus de ciment i, per tant, hi havia nombroses cases amb perill d'ensorrament. S'ha de fer notar també la coincidència que un membre de la família propietària de l'empresa que va comercialitzar aquest ciment era el titular en el moment de la crisi de la Conselleria d'Obres Públiques de la Generalitat.

Com que el cànon no era l'únic problema plantejat, durant aquest període també es produïren negociacions amb l'EMMA sota la presidència de Manel Hernández d'IC. Aquestes van basar-se sobretot en la possibilitat de retirar la Taxa d'Eliminació de Residus Urbans del rebut. Un impost que abans es pagava junt amb la taxa d'escombraries i que al separar-la d'aquesta es va aprofitar per incrementar la recaptació en un 50% aproximadament. Un dels objectius de la Plataforma en dites converses era fer veure com n'era d'important fer desaparèixer de la factura tot element que no tingués res a veure amb el cicle de l'aigua. L'eliminació de residus s'havia de pagar però no tenia cap mena de sentit que la quantitat quedés estipulada en funció de la proporció d'aigua que es consumia.

En aquest sentit, si en primera instància hi va haver passos positius per arribar a un acord a finals de l'any 92, es confirmava no només la no retirada sinó un augment dels tributs locals per a l'any 93. Una de les propostes que l'EMMA va fer durant aquest temps (en el marc d'una comissió amb representants d'SGBAR per estudiar possibles reformes en l'estructura del rebut) va ser la de convertir aquest de trimestral a bimestral per fer disminuir l'impacte psicològic que podia produir en l'usuari un rebut amb menys consum. Aquest pas va ser rebutjat per la Plataforma ja que es va entendre com una manipulació estratègica que no cercava solucions reals sinó adormir el conflicte. A més, el canvi de sistema de facturació suposava un increment del cost de la gestió dels rebuts.

Les reunions es feien sovint amb la la presència de la Federació Catalana de Municipis la qual, segons els entrevistats, es prenia amb força interès la millora de les condicions del rebut. D'entrada entenien que bona part del finançament d'obres havia de ser pressupostat per la Generalitat, descarregant conceptes com el CIH, la Xarxa bàsica i el Cànon de Subministrament i del consum domèstic, i així garantir la transferència de recursos a les administracions locals.

D'aquesta manera també es considerava important la participació d'organitzacions de representació ciutadana a la Comissió de Preus de la Generalitat. A més, es varen comprometre a crear un grup de treball per seguir treballant en la millora de molts aspectes.

Els ajuntaments

A nivell local, les negociacions giraven al voltant de l'eliminació dels tributs d'exclusiva competència municipal (el clavagueram). Cada AAVV coneixia el tarannà i la sensibilitat del seu Ajuntament, els problemes amb els quals es podia trobar i els millors mecanismes per

poder aconseguir respostes satisfactòries. Cal assenyalar que en directa proporció, a la força de pressió dels veïns, el consistori oferia possibilitats d'acord. Tot i així a finals de l'any 92 encara no s'havia concretat cap resposta positiva. De cara a oferir més pressió als consistoris, algunes associacions van mirar d'acostar-se a d'altres entitats del municipi o del barri però en aquest camp les respostes varen ser poc fructíferes. A banda d'algun recolzament concret, la major part de mobilitzacions foren encapçalades per les AAVV de la zona i per les delegacions territorials de les entitats que formaven part de la Plataforma.

Pel que fa a l'Ajuntament de Barcelona, un dels que havia incorporat la taxa del clavegueram en el rebut de l'aigua, durant tota aquesta etapa, no hi va haver pràcticament avenços. Es comenta que des del consistori no es van prendre mai seriosament la problemàtica i que es detectava un mínim interès per replantejar-se la situació dels impostos locals.

La mediació del Síndic de Greuges

Davant de la manca d'èxit en les converses entre membres de la Plataforma i de les administracions i de les companyies suministradores, la Plataforma reivindicativa va optar per demanar al Síndic de Greuges (Anton Canyelles) el seu paper com a mediador en el conflicte. L'objectiu previst era intentar facilitar el clima de converses i per tant, l'acostament entre interlocutors per mirar d'arribar a un acord.

Davant de la poca transcendència que havien adquirit els contactes amb els diferents interlocutors es va creure convenient utilitzar la figura d'un representant institucional de la ciutadania per tal de fer arribar les seves queixes a les institucions, companyies d'aigua i ciutadania en general. De fet, per part dels mobilitzats, aquesta intermediació era la darrera esperança per fer prosperar un acord. El mateix Jordi Gutiérrez, en un article a la premsa, esmentava que si aquesta vegada el diàleg fracassava *"ya solo quedarán dos opciones: llamar a la desobediencia civil o reconocer nuestra incapacidad para llegar a una solución i disolver la Plataforma."*

Durant el període de negociacions amb el Síndic es varen aturar les mobilitzacions ja que aquest pacte formava part de les condicions mínimes per acceptar la mediació.

Les converses amb el Síndic es varen realitzar en un clima molt determinat. La campanya d'insubmissió fiscal que duïen a terme des de feia uns mesos els havia posat en una situació de força. La xifra del compte corrent de la CONFAVC s'elevava a desenes de milions, les

intervencions diverses de la ciutadania implicada tenien efecte en els mitjans de comunicació... D'altra banda, la Sindicatura de Greuges, des dels inicis del conflicte, havia mostrat la seva faceta conciliadora i actuant, així, d'element transmissor de la problemàtica existent al Parlament de Catalunya.

Davant de tal situació la Sindicatura va optar per fer un tractament unitari de la problemàtica, n'elaborà un informe i l'exposà al Parlament de Catalunya. D'aquesta manera posava en coneixement dels grups parlamentaris les valoracions extretes per tal de provocar un replantejament, entre d'altres, de la naturalesa jurídica de dit increment, de la seva finalitat, de la legalitat jurídica i del mecanisme de càlcul o del perquè s'havia obviat el donar informació al ciutadà.⁵¹

El dia 21 d'abril de l'any 93, responent a la demanda de la Plataforma reivindicativa, va acceptar fer el paper de mitjancer en les converses entre aquests i els agents públics i les companyies subministradores. La intencionalitat més clara estava en l'acostament de les posicions entre els diferents sectors i en desbloquejar les negociacions.

En concret, les converses començaren el 20 de maig, i durant set mesos es desenvoluparen intenses negociacions, constants trobades i comissions de treball.

A les diverses reunions realitzades hi foren presents per una banda, els interlocutors de cadascuna de les entitats que integraven la Plataforma i per l'altra, membres del Departament de Política Territorial i Obres Públiques i de Medi Ambient de la Generalitat, de l'Entitat Metropolitana dels Serveis Hidràulics i del Tractament de Residus, les organitzacions associatives municipals (ACM, FCM) i les agrupacions d'empreses subministradores de serveis d'aigua de Catalunya. Tots els implicats en el conflicte hi estaven representats i reconeixien un escenari de descontentament propiciat per la puja del rebut de l'aigua, que calia solventar amb l'esforç conjunt de totes les parts afectades.

L'inici de les converses va suposar la necessitat de signar un protocol que marqués els objectius i l'escenari en el qual s'havien de desenvolupar les mateixes. Davant del clima d'agressions mútues entre els distints implicats en el conflicte era necessari (com en tota negociació política) definir unes condicions de mínims per tal de poder seure a conversar. Aquest protocol⁵² establia que mentre duressin les negociacions s'havia de procurar no dur a terme postures que facilitessin

⁵¹ Extret de la carta que el Síndic Frederic Rahola dirigí a l'AAVV de Bellvitge el 13 de maig de 1992.

⁵² El protocol es signà durant la segona reunió celebrada el 23 de juny.

la irritabilitat de l'altre. Així, es procuraria que, d'una banda les companyies d'aigua no tallessin el suministrament a cap veí que formés part de la campanya i pagués el consum més l'IVA i, de l'altra, que les Administracions no realitzarien cap procés executiu per cobrar els tributs impagats i per la banda de les entitats de la Plataforma, aquestes havien de deixar de realitzar mobilitzacions.⁵³

Definit l'escenari, durant els mesos de juny a novembre es dugueren a terme les reunions de treball, unes trobades que finalitzaren sense l'èxit esperat ja que malgrat s'aconseguien acords parcials mai es pogué redactar una resolució global.

La dinàmica fou lenta però en aspectes molt generals semblava que es podia arribar a solucions. Per exemple, cal destacar els acords en els quals s'assenyalava com la factura de l'aigua tenia uns límits com a instrument de gestió cobratòria de tributs.⁵⁴ En els aspectes més concrets, que feien referència als 4 àmbits en els quals es va articular la negociació (TERSU, ITS, Cànon d'Infraestructura Hidràulica i normativa reguladora dels subministraments), les discrepàncies es visualitzaren massa distanciades, i això dificultà el poder aconseguir que les parts en conflicte assolissin un acord global. Tot i així, al llarg de les converses, "qualificades de maratonianes", s'arribaren a esbossar uns preacords.

Segons els representants de la Plataforma no hi va haver suficients indicis per part de l'administració d'arribar a veritables solucions. Mentre, aquestes (segons l'informe emès pel Síndic) assenyalaren que les postures per ells presentades eren les més properes que podien efectuar a les reivindicacions de la Plataforma.

Així, ja en el mes de novembre, després de comprovar que malgrat els esforços no hi havia possibilitat d'acabar amb el conflicte resolt, Anton Canyelles donava per acabada la seva tasca com a mediador. Això suposava el seguiment de la campanya i la fi de la treva mobilitzadora, per tant, tornaven a començar les accions de protesta mentre les administracions amenaçaven de no aplicar els preacords aconseguits. Però el més important és que les energies i esperances focalitzades en arribar a un acord positiu amb les administracions s'havien esvaït.

⁵³ Quan es parlava de mobilitzacions es feia referència a concentracions, manifestacions i tancades. Per tant els veïns podien seguir fent assemblees de barri, campanyes de difusió i seguir amb el procediment de no pagar els impostos del rebut.

⁵⁴ En concret, com es reflexa a la cronologia. Es decidí que en tot cas només seria en el context de finançament d'aspectes relacionats amb el cicle hidràulic. I que si per cas eren aliens havien de tenir caràcter excepcional i ser objecte de prèvia informació als destinataris. A més, en cap cas podia implicar la disminució de les garanties reconegudes als ciutadans.

Tot i així tots els sectors entrevistats valoren positivament aquesta etapa, i en concret, el paper mitjancer del Síndic que en tot moment es va prendre amb molt d'interès la seva tasca d'acostament d'unes postures que semblaven difícilment salvables. S'agruparen tots els aspectes que calia debatre i es mirà d'aconseguir que les dues parts (actors socials i institucionals) cedissin en alguns aspectes.

El Síndic, tot i la seva retirada, manifestava publicament la seva voluntat de seguir treballant en la tasca de supervisió per tal que els drets dels ciutadans siguessin respectats alhora que lamentava la seva retirada sense la signatura d'un acord per arribar a la fi del conflicte. Al mateix temps, agraïa a tothom el tarannà de diàleg demostrat i demanava un esforç per procurar mantenir el tarannà de negociació dels anteriors mesos.

E. Barlett ⁵⁵ destaca d'aquest període com a positiu el tarannà de diàleg aconseguit i el fet que les administracions, per primera vegada, haguessin mantingut una postura conjunta igual que les entitats de la Plataforma. Per aquest motiu molts cops es va estar a prop d'aconseguir un acord encara que finalment, malgrat la mediació, no es produís. En aquesta direcció Barlett recorda com: *"El paper del síndic era fer recomanacions i aconsellar per acostar postures, però en cap moment el seu paper podia ser d'arbitratge, és a dir el de definir una solució."*

Cal assenyalar que malgrat que la Sindicatura manifestés la fi de les negociacions, el Síndic seguia presentant periòdicament els seus informes anuals al Parlament, on a mode de recomanació es seguia plantejant la necessitat de trobar una sortida al problema.

Negociacions amb les Companyies Subministradores.

Els problemes entre les Companyies i els veïns adherits a la Campanya van donar un pas definitiu per a la seva resolució a finals de juny del 93 quan, en el marc de les negociacions entre la Plataforma i les diferents administracions amb la mediació del Síndic Anton Canyelles, es va signar el **Protocol Regulator** de les relacions entre els diferents actors implicats. Amb aquest Protocol es pretenia oficialitzar i viabilitzar els fluxes d'informació entre les AA.VV i les Companyies a més d'evitar conflictes i talls d'aigua. Es va acordar que les Companyies no efectuarien talls de subministrament d'aigua, en contrapartida, la Plataforma es comprometia a oferir a les entitats subministradores el pagament dels imports del subministrament del consum més l'IVA efectuats en els comptes habilitats per la Plataforma, i els oferiria la

⁵⁵ Adjunt del Síndic de Greuges

relació d'adherits a la campanya amb les dades del període facturat, l'import del pagament i el numero de la pòlissa d'abonament i, com ja s'ha dit, paralitzaria les protestes.

I va ser així, segons les Companyies, que es van deixar de produir talls per la qüestió d'impagats, des de llavors les brigades només intervindrien sobre aquells comptadors dels quals les companyies no tenien cap notificació que estiguessin inscrits en la Campanya i que, òbviament, no paguessin el consum. Finalment, destaquen que des del seu paper de recaptadors sempre van intentar col·laborar per tenir un registre de tots els veïns implicats.

El Protocol també va servir per posar fi a les pressions de la Generalitat, la qual pocs mesos abans havia anunciat que reclamaria per via judicial els impostos sobre el rebut de l'aigua a les 27.000 famílies que fins llavors s'havien anat afegint a la Campanya (article Diari de Barcelona, 10 març 93).

Es reprenen les mobilitzacions i les negociacions fins la signatura del preacord

Un cop que el Síndic donà per acabada la seva mediació en el conflicte, i davant la manca de resultats positius de les negociacions, la Plataforma decideix tornar a les mobilitzacions ciutadanes. A partir de finals del 93 i principis del 94, la Campanya es troba en un moment de creixement important i ja es contabilitzen 60.000 famílies adherides a la Campanya. Amb un suport social tant important la Plataforma opta per concentrar més esforços en la realització d'accions massives i de gran ressò mediàtic, mentre que en menor mesura segueixen amb l'estratègia de combinar accions locals: tancades i concentracions simultànies als ajuntaments...⁵⁶

Al mateix temps, però, la nova onada d'accions posava de manifest les primeres en el sí de la Plataforma. Una de les mobilitzacions més sonades (també mediàticament) va ser la que només va convocar la CONFAVC el 20 de febrer del 94, sota l'eslògan *Prou d'Abusos, Solucions Ja*. La intenció de la confederació veïnal era convocar a la ciutadania per protestar sobre l'encariment del rebut de l'aigua, però també aprofitar el poder de convocatòria per manifestar altres aspectes que preocupaven a les associacions de veïns, com el tema de l'aluminosi i l'abús de les tarifes del transport públic.

⁵⁶ A tall d'exemple, el 17 de desembre, centenars de dirigents veïnals i adherits a la Campanya realitzen tancades a diferents seus de districtes de Barcelona i al mateix Ajuntament, on van tancar-se prop d'una hora, i en altres ajuntaments de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, a més de les tancades, també es van convocar diferents concentracions.

En un primer moment, aquest acte no va comptar amb el suport de la resta d'entitats de la Plataforma que veien com el moviment veïnal podia estar desvirtuant els seus objectius de lluita. Segons Félix Gatell⁵⁷, en les darreres manifestacions com a plataforma ja no hi varen participar consumaristes ni sindicats, degut al caràcter contundent i a la pluralitat de missatges que les AAVV aprofitaven per manifestar, missatges que, segons ell, la resta d'entitats no tenien perquè comulgar. A més, des de les altres entitats de la Plataforma s'acusava a la CONFAVC de centrar les crítiques en el govern de la Generalitat, sense tenir en compte que l'Ajuntament de Barcelona tenia molt a veure en el conflicte de l'aigua, tant per la seva participació en l'EMMA com pel tema de la taxa del clavegueram. En aquest context de crítiques es va establir que la manifestació convocada per la CONFAVC acabaria a la Plaça Sant Jaume, davant de l'edifici de la Generalitat, deixant de banda l'edifici de l'Ajuntament, fet que no va agradar a la resta d'entitats.

Tot i les primeres desavinences, la manifestació va ser valorada molt positivament pels organitzadors ja que, segons ells, evidenciava que la societat civil catalana compartia la percepció d'injustícia que suposaven les polítiques de govern. I és que aquesta convocatòria concreta va ser tot un èxit i hi acabaren participant sindicalistes i membres d'altres entitats. Segons els organitzadors van participar 20.000 persones en la manifestació a Barcelona; segons la Guàrdia Urbana, eren prop de 9.000. En definitiva, va ser una manifestació massiva que va posar a sobre de la taula un problema que afectava a milers de famílies, companyies subministradores i administracions locals i autonòmiques. En aquest context, des de la Generalitat i amb el Sr. Cullell com a interlocutor, s'inicia una ronda de contactes i de negociacions que finalitzaria el setembre del 94 amb uns acords que van signar totes les entitats de la Plataforma amb l'excepció de la CONFAVC.

Negociacions amb Cullell fins que es signi l'acord al setembre del 94.

Tot i els petits avenços que havia suposat la mediació del Síndic en les converses i la radicalització de les mobilitzacions, calia engegar de nou una altra etapa negociadora per mirar de treballar temes que encara quedaven pendents. D'entrada, es valorava positivament el fet que s'hagués aturat l'augment de taxes i impostos al rebut i el fet que alguna de les administracions hagués fet passos per aportar solucions, no obstant, encara s'estava lluny d'assolir els objectius proposats a l'inici de la campanya.

⁵⁷ Félix Gatell, president d'ACPB (Associació de Consumidors de la Província de Barcelona).

Els membres de la Plataforma consideren que hi hagué més punts d'acord amb el Departament de Medi Ambient. Això ho atribueixen al tarannà dial·logant del Conseller Vilalta. Ell mateix, al març del 93, proposà que la Taxa de Sanejament no cresqués més que l'IPC fins a l'any 96. Tot això es traduí en un acord del Parlament del 4 de maig del 94 que suposava una rebaixa en el sanejament. Al mateix temps, des de la Junta es proposa l'eliminació de mínims per a aturats i jubilats.

Amb el Departament de Política Territorial les coses prenen un altre caire. Josep Mª Cullell es fa càrrec de la conselleria l'any 93 però en les reunions sol·licitades per la Plataforma delegava la responsabilitat de les converses a membres del seu equip. Per a la Plataforma, aquesta era una demostració clara que el màxim responsable de la conselleria volia amagar el problema sense aportar solucions reals. Davant l'increment de protestes i la demanda explícita i constant de la Plataforma per reunir-se amb el propi conseller, començà una nova fase d'aproximació entre les dues parts que va estar a punt de suposar la fi del conflicte.

La primera de les reunions amb el senyor Cullell va suposar una proposta per part de la Conselleria que anava força més enllà d'allò establert amb el seu antecessor. En ella es va establir que la Xarxa Bàsica s'havia de seguir pagant i es mostrava un compromís de modificació de la Llei 5/90 en la qual es preveia que el Cànon servís només per les obres de captació i d'abastiment d'aigua i una reducció per a les famílies amb pocs ingressos. També oferiren la possibilitat que la Plataforma estigués present en el Consell de Direcció de la Junta d'Aigües pel control del destí dels diners i el creixement de les aportacions a càrrec dels Pressupostos Generals fins a igualar la generació de recursos del Cànon. Tot això, lligat al pagament esgraonat dels impostos pendents, ja que la Llei sobre el Cànon no tenia caràcter retroactiu.

Les aspiracions de la Plataforma, però, seguien anant bastant més enllà. Entre d'altres coses demanaven que la Generalitat unifiqués en un únic cànon tots els impostos que ells generen de cara a simplificar la factura i que es derogués un decret de l'any 84 en el qual s'habilitava a les companyies d'aigua a facturar impostos en els seus rebuts.

L'EMMA finalment fa un pas endavant.

L'entitat Metropolitana del Medi Ambient, després d'anys prometent que el TERSU podria ser abonat de forma separada del rebut de l'aigua pels abonats que així ho sol·licitessin, posava en marxa dita proposta. Al mateix temps, modificava el nom de la taxa, que des

d'aquell moment va deixar de dir-se TERSU i va passar a anomenar-se TAMGREM, Taxa Ambiental Metropolitana de Gestió de Reidus Municipals. Així, adreçà una carta a tots els usuaris amb una documentació explicativa. Aquesta carta donava l'opció de pagament per separat tot i que de forma implícita convidava a que l'usuari seguís pagant la TAMGREM des del mateix rebut de l'aigua. Si així es feia, s'aplicava una bonificació de l'1%.

Les negociacions amb l'EMMA van centralitzar també bona part de les demandes que s'efectuaven als Ajuntaments. En general, els Ajuntaments tenien diferents postures que, cal assenyalar, no tenen perquè coincidir amb el seu color polític. Amb alguns consistoris encara se seguien mantenint trobades però amb d'altres com el de Barcelona van tenir molt poc contacte amb la Plataforma.

El preacord del 94

Al maig del 94 les negociacions tornaven a estar estancades degut a que el volum de propostes generades per ambdues bandes no havien acabat de satisfer les expectatives de cap dels interlocutors. En aquest sentit, es féu un esforç per mirar de posar fi al conflicte abans d'acabar l'any en curs.

A principis del mes de setembre la CONFAVC donà un primer pas important per resoldre el conflicte, era un document titulat "Proposta d'acord global", el qual exposava els mínims a partir dels quals es podia donar per acabat el conflicte si els partits amb representació parlamentària es comprometien a desenvolupar els acords previs i a treballar per una sortida global.

Entre ells, els més importants eren:

- La possibilitat que es creés una autoritat única de l'aigua en la qual estiguessin representades totes les administracions implicades.
- Que en el rebut de l'aigua no hi figurés cap impost relacionat amb el cicle hidràulic i així quedessin clars els costos reals d'aquest.
- El desenvolupament d'actituds institucionals transparents i informatives davant la ciutadania. A nivell concret això podia suposar la participació d'entitats cíviques i socials en tots els òrgans de decisió i la creació d'una comissió Parlamentària, amb la participació de totes les parts implicades, capaç de discutir diferents temes del cicle hidràulic.

La resposta al document que donà el DPTOP incloïa alguns dels aspectes demanats per la Plataforma Unitària però exposava discrepàncies concretes al voltant de la sol·licitada reducció del Cànon, la simplificació del rebut i la creació d'una comissió Parlamentària. No veien clara la fórmula d'acabar el conflicte en el cas que s'anés avançant positivament en les negociacions, ja que la Plataforma, en cas d'arribar a un acord, no definia ni el temps ni el procediment de l'esperada desmobilització.

Hi havia encara massa serrells pendents i totes dues parts es donaren temps per les respectives consultes i modificacions. Amb un parell de mesos es perceberen avenços, possibles acostaments. Ambdues parts ja tenien la necessitat moral de posar fi al conflicte: les administracions havien de demostrar capacitat dial·logant i exemplificar-ho amb importants concessions, i les entitats de la Plataforma havien de mesurar el possible grau de cansament de les seves bases i signar un acord.

L'acord semblava proper, així que la nit del 28 de setembre es posà fil a l'agulla per la redacció i la signatura d'un acord que posava fi a la guerra de l'aigua. Finalment aquest document fou signat per partits polítics, sindicats, organitzacions de consumidors, institucions i companyies subministradores d'aigua. Però els representants veïnals no van signar res a l'espera que els veïns en assemblea ratifiquessin la postura final. Malgrat estar majoritàriament d'acord amb el contingut final del text, els veïns consideraren que encara quedaven alguns aspectes importants per resoldre, com el tema de tornar al preu de l'aigua de l'any 90 més l'IPC, reduir els impostos en un de sol, establir un consum mínim per persona i dia, eliminar la quota de servei, revisar els reglaments marc i procedir al pagament del deute quan els acords recullin totes les reivindicacions.

Així, en una assemblea on hi estaven representades les 129 AAVV en campanya, es va decidir rebutjar el document signat per la resta d'actors en el conflicte i continuar amb les mobilitzacions.

Les administracions, per la seva part, tot i lamentar que l'acord no s'hagués pogut signar amb el suport de tothom, manifestaren la seva voluntat de fer complir els acords pactats amb la resta d'entitats de la Plataforma.

A partir d'aquí es produeix el trencament de la Plataforma: els actes convocats per la CONFAVC no seran seguits per la resta d'entitats.

La CONFAVC es queda sola

Davant del trencament, la CONFAVC obrí nous comptes corrents per ingressar els consums de la gent que encara seguia en campanya i creà un nou secretariat format per un representant de cada federació de veïns en campanya més un representant de la CONFAVC. Aquest nou secretariat substituïria l'antic, format pels representants de totes les entitats de la Plataforma.

Per a molts sectors va ser decepcionant que no s'arribés a cap acord després de 4 anys de lluita. Molts comentaven com havien vist només intencions de canvi però no possibilitats reals de que aquestes s'apliquessin, i que si havien avançat 4 anys amb uns objectius molt clars, no deixarien de fer-ho ara. De fet, molts es disgustaren quan veieren que la resta d'entitats de la Plataforma havien signat sense reticències.

Per la seva banda, els partits polítics qualifiquen d'errada important la no signatura de l'acord per part de les AAVV. Per IU la signatura d'aquest pacte era important ja que segons ells en el document s'hi recollien el 95% dels punts plantejats per la Plataforma. Per les administracions aquesta era una prova que manifestava les poques intencions que la CONFAVC tenia d'acabar amb el conflicte.

El perquè del trencament de la Plataforma

Amb la negativa del moviment veïnal de signar el document de setembre del 94, s'escenificaven les discrepàncies que durant els anys de convivència s'havien anat gestant en el sí de la Plataforma. La diversitat de tendències que convivia en ella feien evident la pluralitat de punts de vista que havien congeniat en molts moments i discrepat en molts d'altres. L'experiència ha estat molt ben valorada pels seus protagonistes, destacant molts d'ells l'heterogeneïtat existent com a element de vàlua. Són moviments que sovint comparteixen militants i que històricament han compartit escenaris de lluita (defensa de serveis públics,...). Poden tenir formes de treballar diferents, criteris d'organització distints però la força dels objectius comuns els va fer encapçalar un moviment amb molta força. En aquest sentit, podem afirmar que han seguit mantenint contactes puntuals i col·laborant amb d'altres propostes malgrat algunes discrepàncies i el trencament de les relacions l'any 1994.

Les diferències existents al llarg de la campanya, però, acabaren per traduir-se en la ruptura de la Plataforma l'any 94. Segons els entrevistats, varen ser principalment tres els elements que dificultaren l'experiència de la Plataforma: en primer lloc, la dinàmica de treball de les AAVV, molt diferent a la de la resta d'entitats representades, per tot

el que implica la dinàmica assembleària, també el fet que moltes associacions de veïns fessin campanya anti-impostos en lloc de campanya en contra dels impostos abusius, i finalment la manera d'enfocar la campanya de la CONFAVC, moltes vegades abarçant altres reivindicacions al marge del rebut de l'aigua.

Ja hem comentat com les AAVV, tot i la pluralitat de tendències que representen, es caracteitzen per donar molt de protagonisme a les bases a partir de reunions de treball on els protagonistes són els veïns i les seves opinions, discutides i consensuades. Entre d'altres coses això va suposar problemes en el sí de la Plataforma ja que no tothom entenia el treball en un escenari de consulta constant a les assemblees.

Un altre dels elements que va accentuar les desavinences internes va ser que la CONFAVC volia incloure en alguna de les mobilitzacions generals, altres reivindicacions fàcilment aglutinables dins del concepte d'abusos de l'administració vers la ciutadania. Entre ells destacava el tema de l'aluminosi o l'increment de tarifes del transport. La CONFAVC pretenia que la plataforma lluités en altres fronts i els sindicats i entitats consumaristes es negaven ja que aquests ja no eren objectius de la campanya ni el motiu que els havia unit. Segons J. Gutierrez, de la CONC, el tarannà que la CONFAVC practicava havia dificultat una mica el treball unitari. Tenien un secretariat propi per la campanya que segons ens explica denotava com s'arribaven a aprovar mesures sense consensuar-les amb les altres entitats. Entre d'altres coses es mostrà indignat amb la convocatòria d'una mobilització massiva, una manifestació al febrer del 94 que havia de promoure la Plataforma de l'aigua, la Plataforma del Transport i denunciar la injustícia vers altres temes. CCOO, UGT i OCUC s'hi varen oposar al no ser un acte consensuat per la Plataforma.

Finalment, un altre dels elements que acabà per allunyar les postures de les diferents entitats de la Plataforma va ser el caràcter i el to d'alguns discursos veïnals. Tots els sectors (inclòs el propi moviment veïnal) reconeixen com, en certs moments de la campanya i en certs contextos locals, la lluita per a uns impostos injustos es va convertir en una campanya anti-impostos. Aquest fet va provocar discussions internes en el sí de la CONFAVC, la qual no deixà de recordar a les AAVV i als seus representats que la finalitat de la campanya era acabar amb un sistema impositiu abusiu, no amb els impostos, i òbviament va malmetre les relacions en el nucli de la Plataforma. Sindicats i Consumaristes no veieren amb bons ulls el to que podia prendre la campanya si aquestes opcions es generalitzaven. De fet, l'UGT, a partir

d'aquests fets, va advertir a la CONFAVC que si la campanya es convertia en un moviment anti-impostos deixarien de recolzar-la.

Cal assenyalar, però, que malgrat aquestes postures anti-impostos varen existir, no poden ser generalitzables. La major part d'associacions en aquest sentit afirmen que no varen difondre aquesta informació i que el veí que participava en campanya sabia pel què lluitava i que els impostos que ara no pagava els hauria de retornar quan s'arribés a un acord.

Tot plegat, doncs, dificultà el treball unitari de les diverses entitats i posà de manifest les discrepàncies internes d'una Plataforma que, en el context de la signatura d'un acord, va optar per seguir per camins diferents.

Valoració de les negociacions de la primera etapa

El període que abraça des dels inicis de la Campanya de l'aigua fins al trencament de la Plataforma Unitària, quedant-se la CONFAVC com a única interlocutora dels veïns, va estar marcat per diferents elements interrelacionats. En primer terme, destacar que sobretot els dos primers anys (1992-93) van ser de creixement i d'extensió de la Campanya, a mesura que passaven els mesos els veïns s'anaven afegint i el moviment anava adquirint més força. El fet que la Campanya estigués en aquest procés de formació, a més de les dificultats de la Plataforma per aconseguir posicionaments comuns, va fer que les administracions no li dediquessin tota l'atenció necessària. Tot i que es van produir reunions i es va demanar la mediació del Síndic de Greuges, les administracions van optar per no entrar a negociar les qüestions de fons plantejades en els 12 punts reivindicatius. A més, s'ha de tenir present que les demandes de la Plataforma eren prou contundents en el sentit que estaven demanant que es retiressin unes lleis que s'havien aprovat al Parlament de Catalunya recentment amb els vots a favor de CIU i PSC, així doncs, tant la Generalitat governada per CIU com l'Entitat Metropolitana del Medi Ambient, amb majoria del PSC, difícilment cedirien en les seves demandes.

Tot i així, l'any 1994 va marcar un període d'inflexió, a principis d'any ja es contabilitzaven més de 40.000 famílies en campanya i les manifestacions convocades començaven a ser multitudinàries. La Campanya de l'Aigua estava començant a tenir unes dimensions que ara sí preocupaven als representants de les administracions, sobretot de la Generalitat, els quals s'havien d'enfrontar a una mobilització ciutadana que guanyava adeptes tot defensant mesures d'insubmissió fiscal.

En contraposició, tot i que les demandes del moviment no es veiessin traduïdes en acords concrets, la CONFAVC i les associacions de veïns implicades eren conscients que a partir de la campanya s'estava aconseguint reactivar moltes associacions que gairabé estaven en una situació d'inactivitat total.

Va ser en aquest context que, a finals de l'any 1994, la Generalitat va fer una oferta per resoldre el conflicte proposant una sèrie de mesures per desenvolupar durant els anys següents i que s'acostaven en part a les exigències de la Plataforma. El document va provocar tensions internes en el sí de la Plataforma i va desencadenar la seva ruptura, des d'aquell moment la CONFAVC assumia el lideratge de les negociacions, acceptant el repte de ser l'únic referent i tenint present que els temes més importants que havien portat a la mobilització ciutadana encara estaven per discutir.

A continuació passem a detallar els compromisos aconseguits per la CONFAVC amb les diferents administracions:

1. Entitat Metropolitana del Medi Ambient.

- Opció de cobrar per separat els residus del rebut, així com el compromís d'efectuar una campanya informativa sobre la tasca de l'entitat en relació a la gestió dels residus i sobre la destinació de la taxa que la financia.

2. Generalitat

- Creació d'un fons per tal que l'ITS i el Cànon suposin descomptes per a col·lectius amb necessitats socials.
- Compromís de la Conselleria de Medi Ambient per tal que la taxa de Sanejament no augmenti per sobre de l'IPC durant els anys 95 i 96.
- Incorporació de representants del moviment veïnal, CCOO i UGT en el Consell de Direcció de la Junta de Sanejament.
- Una rebaixa del preu del cànon d'infraestructures a l'any 92 en un 10% i la congelació d'aquest impost en els anys 93 i 94.
- Congelació de la Xarxa Bàsica durant els anys 92, 93 i 94.

3. Ajuntaments

Barcelona:

- Congelació de la taxa del clavegueram de l'any 1992.

Badalona:

- Increment de la taxa del clavegueram inferior a l'IPC durant l'any 1994.

5.1.2. L'estira i arronsa entre veïns i administracions (1995-1997)

La CONFAVC continua la Campanya

El darrer trimestre del 94, les AAVV que no ratificaren l'acord del 28 de setembre amb les administracions, partits polítics i resta d'entitats de la Plataforma, decidiren continuar amb la campanya i, per tant, amb les mobilitzacions.

Demostrar la seva capacitat de lluita, d'unitat i de força era important per al moviment, de manera que començaren per convocar una manifestació a Barcelona a mitjans d'octubre. Aquesta havia de permetre valorar dos aspectes importants per als ciutadans en campanya: a nivell intern la capacitat de mobilització que tenia la CONFAVC sense el suport de les altres entitats de la Plataforma i a nivell extern, la capacitat que tenien de cridar l'atenció de les administracions en solitari després de no haver ratificat l'acord de setembre.

La primera de les dues qüestions, l'avaluació interna, els va permetre engegar una fase nova carregada d'energia. La manifestació va ser considerada un èxit de convocatòria (20.000 persones) i això els omplí de satisfacció. Per una banda quedava demostrat que els veïns en campanya, malgrat el cansament que suposen 3 anys de lluita sense respostes positives importants i després d'haver-se produït una conjuntura d'especial dificultat (s'havien quedat sols en la lluita), seguien responent. Per a alguns això demostrava que el pes de la campanya fins al moment l'havien portat els veïns i que eren precisament aquests els que havien decidit continuar amb la lluita.

La segona de les qüestions també els resultà positiva, ja que quedant demostrada la capacitat de mobilització podien expressar als diversos actors de l'administració la no intencionalitat de desconvocar la campanya i de desmobilitzar la ciutadania fins que s'aportés una solució satisfactòria a la problemàtica. Eren conscients que calia engegar una nova fase de converses amb interlocutors amb molta responsabilitat política per arribar a veritables solucions al conflicte.

Amb aquesta conjuntura favorable insistiren en la necessitat de mantenir converses amb el President de la Generalitat (que fins al moment no havia comparegut mai a l'escenari del conflicte) per

presentar els seus objectius encara no assolits. Ho aconseguiren el desembre del 94 quan el mateix president mostrà el seu interès en començar un nou any amb el capítol de la guerra de l'aigua acabat, i en aquest sentit van mantenir una reunió representants veïnals amb Jordi Pujol el 14 de desembre. La realitat dels fets, però, demostrà que s'estava encara lluny de possibles acords que satisfessin a ambdues parts.

Noves propostes de treball

Durant l'any 95 les propostes de treball es varen centrar en dos escenaris molt concrets: una nova ronda de converses amb el govern de la Generalitat i la posada en funcionament de la Comissió al Parlament de Catalunya. En aquest període les negociacions es van establir sobretot amb els representants de la Generalitat deixant de banda les reivindicacions relacionades amb l'EMMA, que tot i que van haver reunions de treball no es van arribar a acords importants en les negociacions fins a finals de l'any 1996 i principis del 1997.

En el primer dels escenaris, les converses amb la Generalitat podien prendre un nou caire ja que el President Jordi Pujol havia encomanat a **Antoni Comas** (conseller de Benestar Social) que prengués part en el conflicte. La finalitat era cercar una persona de l'administració que no estigués vinculada al DPTOP ni al de Medi Ambient i pogués fer de mitjancer en les converses. La tria no va ser atzarosa. El president de la Generalitat era conscient del paper proper de la Conselleria de Benestar Social amb les AAVV.

Des de l'any 1989 el Departament de Benestar Social, aprofitant el traspàs de competències de l'empresa constructora de diferents polígons industrials durant l'època franquista, "Obra Sindical del Hogar" (OSH), va fomentar l'associacionisme veïnal en determinats barris i va crear la Federació d'Associacions de Veïns d'Habitatges Socials i Benestar de Catalunya (FAVIBC). La doble militància de molts barris en campanya en la CONFAVC i la FAVIBC i la relació que A. Comas havia tingut amb el moviment veïnal a partir del traspàs de competències va possibilitar que s'obrissin noves negociacions amb les expectatives posades en un representant de la Generalitat que, en principi, havia de mostrar més sensibilitat per les reivindicacions dels veïns adherits a la Campanya.

D'aquesta manera l'administració feia un pas en la mostra d'intencions de desbloquejar el conflicte situant com a interlocutor algu capaç d'acostar-se a la realitat veïnal.

Les converses s'iniciaren a finals de l'any 94 només amb representants de la Generalitat, i amb un seguit de propostes

d'ambdues parts. La CONFAVC féu esment de les seves proclames pendants mentre que la Generalitat es mostrà partidària de revisar de nou el document que havien signat de forma conjunta administració, forces polítiques i socials uns mesos abans.

En concret es mostraven disposats a estudiar els aspectes referents als blocs de consum, a negociar els terminis de pagament, inclosa la possibilitat de donar ajuts a les famílies més necessitades i a traslladar totes les reivindicacions a la resta d'administracions. A més, també es manifestava un interès explícit per part de la Generalitat de què els acords de setembre es produïssin a terme.

Després de la tanda de converses on només es podien establir compromisos amb temàtiques on la responsabilitat política estigués a càrrec de la Generalitat (EMMA i Ajuntaments no hi eren presents) s'elaborà un document de conclusions⁵⁸. Els punts més rellevants feien referència a compromisos establerts i es redactaren els punts de coincidència entre les parts. Destaquen la voluntat d'incloure modificacions en el marc legal, suprimir taxes alienes al cicle de l'aigua o establir uns terminis de pagament un cop s'hagués donat per tancada la campanya. També se senyalaren els aspectes pendants i, per tant, els punts més difícils de salvar. Un exemple clar fou la negativa per part de la Generalitat de tornar els preus de l'aigua de l'any 90 més l'IPC.

A més, s'ha d'afegir com la diversificació de les competències en matèria hidràulica entre les diferents administracions (locals, supralocals...) limità l'espai de negociació amb Comas, ja que aquest es limitava a fer us de les seves atribucions i per tant a no garantir cap compromís que impliqués a la resta d'institucions.

Aquesta situació disgustà els representants veïnals, els quals veieren exemplificades les seves crítiques en la diversificació de competències i aprofitaren així, per reclamar un organisme unic en matèria d'aigües que permetés la unificació de criteris de gestió.

En essència però, les demandes de la CONFAVC seguien sobre la taula i les administracions no mostraven una actitud seriosa de complir acords establerts. Conseqüentment, aquesta nova ronda de converses va acabar sense un compromís seriós de posar fi a la guerra de l'aigua. Només quedà l'esperança que el treball parlamentari⁵⁹ acabés amb propostes concretes de modificació de la llei. Per a A. Vela, el període

⁵⁸ Aquest document on hi figuren manifestacions, acords i desacords entre Generalitat i CONFAVC fou signat el 30/12/95. Veure cronologia annex.

⁵⁹ Fem referència tant al treball de la Comissió, coetani en el temps, i a les diverses propostes que els diversos grups parlamentaris podien presentar al Parlament.

de converses amb A. Comas va ser poc fructífer i s'hi posava de manifest una altra vegada la manca de voluntat política per part del govern de la Generalitat per tal d'introduir canvis en la gestió de l'aigua a Catalunya.

El segon dels escenaris del treball fou el de la **Comissió Parlamentària d'estudi**.

Un dels punts de l'anomenat preacord del 94 era la necessitat de crear una Comissió al Parlament per discutir diversos aspectes relacionats amb la factura de l'aigua. Malgrat que l'acord no fos signat per totes les parts, les administracions varen comprometre's a aplicar-ne el seu contingut. Així, el desembre del 94 es posaven les bases per definir les tasques, la metodologia de treball i els membres d'aquesta comissió. En serien representants diversos agents (FMC, AMC, EMSHTER, Dep. Medi Ambient, Dep. PTOp, les entitats que havien format part de la Plataforma, tècnics experts en el tema i diversos representats de cada partit polític). El seu president seria Jordi Portabella.

El treball havia de consistir en la discussió, en l'encàrrec d'estudis tècnics que permetessin treure conclusions al voltant de la política tarifària, en la gestió del cicle de l'aigua i en els reglaments dels serveis hidràulics. Amb les compareixences de diferents parlamentaris i entesos en el tema havien de definir-se línies de treball concretes, que permetessin fer passos endavant per la millora de la gestió de l'aigua a Catalunya i a nivell concret per l'elaboració d'una nova llei d'aigües.

Els documents de partida per tal d'iniciar la fase de treball al Parlament eren els darrers existents: el preacord del 28 de setembre del 94, un document que la CONFAVC havia exposat el 30 de setembre on manifestava els motius pels quals continuava en lluita i el document de conclusions elaborat després de les primeres converses amb el Sr. Comas. Un conjunt d'escrits que reflectien els passos aconseguits fins a desembre del 95 i que definien els temes que encara quedaven sobre la taula. A més, el fet que es comptés amb la presència de tècnics experts en diferents vessants de la gestió de l'aigua (ambiental, econòmica...) podia contribuir a desbloquejar la dinàmica actual en la qual es trobava el conflicte.

Les compareixences al Parlament s'iniciaren amb la presència de la CONFAVC. A. Vela llegí un document on exposava els objectius i les intencions del moviment veïnal manifestant al mateix temps les dificultats viscudes al llarg del procés. Demanà aplicacions ràpides dels

compromisos fins al moment establerts i aprofità per fer una crítica a la temporalitat del conflicte.

Des de la CONFAVC es constata la lentitud en l'aplicació dels acords establerts, lentitud en la dinàmica de treball de la mateixa comissió, en el ritme de converses amb les administracions... i això podia perjudicar el moviment en particular i al ciutadà en general. Per als veïns, aquesta actitud constata poc interès en la resolució de la problemàtica, la qual veïen només accelerada després d'una mobilització important o en moments claus de l'escenari polític del país (eleccions, per exemple...). En el cas concret de la Comissió, la diferència de ritmes de treball acabà suposant la retirada de la CONFAVC de les reunions a l'espera de l'emissió d'un primer informe tècnic per tal de tenir un nou instrument bàsic per treballar, informe que, d'altra banda, mai es va emetre.

La veritat és que malgrat les bones intencions, aquesta comissió no va tenir cap mena de transcendència. Les reunions de treball celebrades al llarg d'un any varen ser poques i totes les forces polítiques reconeixen el cas omís que es féu a les discussions establertes. Cap dels representants dels grups parlamentaris entrevistats té un record positiu de la feina de dita comissió tot i que reconeixen que el fet que el debat es portés al Parlament, de ben segur, va ajudar a la resolució final del conflicte. En les discussions quedà palesa la necessitat d'introduir canvis en la realitat de la gestió de l'aigua a Catalunya i, en concret, en la composició d'un rebut reconegut com a massa complexe. Tot i així, no hi hagueren propostes immediates, només la seguretat que les idees assenyalades tindrien efecte a mig termini. Així ho explicitava Rosa Martí: *"Malgrat no es va traduir en cap disposició legislativa sí que va servir per a fer l'última llei".*⁶⁰

A més del treball d'aquesta comissió, durant aquest període els diversos grups parlamentaris varen anar implicant-se en major o menor mesura en l'intent de resolució del conflicte. Davant l'estancament constant de les negociacions amb les administracions, el treball des del Parlament, tant en els debats de la Comissió com en les propostes dels grups, podia suplir la manca de resolucions concretes. En aquest sentit, per exemple, IC el novembre de l'any 96 va tornar a presentar una proposició no de llei mitjançant la qual pretenia racionalitzar en una sola xarxa l'abastiment d'aigua a l'Àrea Metropolitana i així donar més protagonisme a l'administració local. D'aquesta manera es podien simplificar els impostos i millorar en els criteris de gestió.

⁶⁰ Extret de l'entrevista amb Rosa Martí, ex-diputada pel PSC

Les mobilitzacions es mantenen

Després d'un nou fracàs de negociacions amb A. Comas com a mitjancer i de no percebre avenços en les poques reunions de treball amb la Comissió Parlamentària el moviment veïnal tornà a convocar mobilitzacions per expressar el seu descontentament, és en aquest context que es va convocar una manifestació unitària pel 14 de maig de 1995. Per a ells la situació representava de nou un fracàs en l'intent de posar fi al conflicte i a més constataren, després de pràcticament un any de la signatura de l'acord del 28 de setembre del 94, que no s'havien complert els compromisos establerts en ell. En aquest sentit, alguns responsables polítics de les administracions afirmen que el no compliment dels pactes acordats era conseqüència de la no signatura de l'acord per part de la CONFAVC; però aquests últims reiteraven com l'administració s'havia compromés a fer-ho malgrat tot i que només era una excusa.

Davant doncs d'aquesta nova conjuntura de crispació se celebrà una reunió amb les diverses entitats que havien format part de la Plataforma per tal de valorar la situació. Les discrepàncies foren notòries. Si bé l'OCUC i CCOO es mostraren interessats en participar en algunes de les convocatòries de mobilització que realitzessin els veïns ja que volien manifestar a les institucions el seu malestar provocat pel no compliment dels acords, l'UGT i ACPB es negaren. Aquests darrers no eren partidaris de provocar una ruptura envers el pacte establert el 21 de setembre del 94 i apostaren per donar confiança a les institucions. Apostaren per donar temps tot i que contemplant els resultats amb perspectiva manifestaven haver comès alguns errors per excés de confiança. Així C. Hidalgo manifestava com: *"Nosaltres, potser per excés de responsabilitat, potser perquè vivim en esquemes més institucionals, varem creure amb la paraula de les institucions ja que si permanentment deslegitimes la paraula d'una institució, la fas qüestionable... entres en un món molt confus. Potser i ara amb el temps podem dir que nosaltres varem confiar massa en que uns compromisos polítics es portarien a terme i la veritat és que la part més concreta i més precisa no es va materialitzar."*⁶¹ Finalment, la manifestació convocada per la CONFAVC pel 14 de maig només va comptar amb el suport de CCOO i de l'OCUC, no obstant, el secretariat de l'aigua de la CONFAVC la va valorar positivament ja que van participar unes 11.000 persones segons fonts periodístiques.

Es reobren negociacions amb el Departament PTOP

⁶¹ Extret de l'entrevista a C. Hidalgo representant d'UGT

Després que no s'arribessin a acords substancials entre els mobilitzats i el departament de Benestar Social, la Generalitat va tornar a recórrer al Departament de Política Territorial per tal que negociés i portés una solució definitiva al conflicte. En un primer moment les negociacions amb la CONFAVC les va portar a terme un equip del departament fins que uns mesos després es va incorporar el que aleshores era conseller de POTP, Artur Mas.⁶²

Les negociacions entre el conseller i la CONFAVC van estar marcades per dos fets conjunturals que van estar presents en bona part del procés de debat. D'una banda, per **l'avantprojecte de llei** (finalment esborrany d'avantprojecte) que va presentar el Departament de Política Territorial al mes de juny del 95, i de l'altra per les **eleccions autonòmiques** que s'havien de celebrar al novembre del mateix any.

Van ser uns mesos on el secretariat de l'aigua de la CONFAVC va intensificar les reunions amb la Generalitat per tal d'apropar el document base als interessos de la Campanya, aprofitant així la predisposició política per part del Conseller amb la finalitat d'arribar a acords abans de les eleccions autonòmiques.

Una de les novetats més importants que recollia l'esborrany d'avantprojecte de llei era que es preveia la desaparició del rebut de l'aigua del cànon d'infraestructures hidràuliques. Segons el document el seu import s'inclouria dins del preu de subministrament que facturaven les companyies d'aigua. A més del Cànon, i pels municipis de l'Àrea Metropolitana, els altres dos conceptes del rebut passarien també a estar inclosos en el preu total de l'aigua, ens referim al complement de tarifa de la xarxa bàsica (que financia obres hidràuliques de la Generalitat a l'entorn de Barcelona) i al complement de garantia i subministrament (que recapta l'EMMA per construir el tub d'Abrera). Amb aquest nou sistema la Generalitat defensava que els usuaris acabarien pagant menys per l'aigua. Una altra reivindicació que incloïa l'avantprojecte era la necessitat de crear una autoritat única en matèria hidràulica que gestionaria de forma integral els recursos existents en la regió metropolitana. D'aquests s'encarregaria l'empresa pública Aigües Ter-Llogregat. Per altra banda, el document deixava la porta oberta perquè en el futur es poguessin modificar la política de blocs de consum i es solucionessin els greuges que patien les famílies nombroses. Des de la CONFAVC es va valorar el document: "...entendemos que dicho documento recoge elementos que cuando se vean hechos realidad i

⁶² Artur Mas va ser conseller de Política Territorial i Obres Públiques del juny del 95 al juliol del 97.

plasmados en la actual factura del agua, ayudarán a poner fin al conflicto”⁶³.

Al llarg del mes de setembre els contactes van continuar i la Generalitat es va comprometre a presentar, com a màxim el 6 d'octubre, un projecte de llei al Parlament amb l'objectiu de simplificar el rebut de l'aigua.

Des de la CONFAVC, al mes de juliol, s'havia decidit engegar una **campanya de mobilitzacions** amb l'objectiu d'aprofitar les eleccions autonòmiques del mes de novembre per tal de fer ressò de la Campanya i poder pressionar així al govern i als partits polítics. En aquesta línia es van programar concentracions en dates i llocs diferents, talls de tràfic i una manifestació central per després de l'estiu. No obstant, donat el marc de negociacions que es va obrir després de l'estiu es van acabar per paraitzar la majoria de les accions reivindicatives previstes pel nou curs.

A. Mas es va afegir definitivament a les negociacions al mes d'octubre, amb la voluntat política clara de deixar, per abans de les eleccions, les bases d'un futur acord. Les reunions que es van celebrar a principis d'octubre van donar els seus primers fruits i el secretariat de l'aigua i la Generalitat van aconseguir **elaborar un document conjuntament** al voltant de la problemàtica de la campanya. El secretariat va valorar com a positiu el document, a més d'altres aspectes,⁶⁴ perquè la Generalitat es va comprometre a establir el principi de 100 litres persona/dia, a crear un únic impost per inversions, el CIH i a internalitzar el TCGSUM mitjançant l'autoritat única. A més de garantir els acords del 28 de setembre en referència a que no es podia superar l'IPC en cas d'augment de les taxes. Amb la intenció de posar en coneixement de les AAVV els acords assolits la CONFAVC va convocar una assemblea general.

Crisi interna de la CONFAVC

L'assemblea es va celebrar el 10 d'octubre i van assistir-hi la majoria d'AAVV en Campanya. Després d'un intens debat es va decidir, tot i reconèixer les millores del document, no signar-lo. Les conseqüències polítiques d'aquest fet no es van fer esperar i el que era president de la CONFAVC des de 1992 a més de membre del secretariat de l'aigua, Alfredo Vela, va presentar la seva **dimissió formal**. La

⁶³ "Resolució de l'assemblea de CONFAVC, de 28 de setembre de 1995 sobre la Campanya del preu de l'aigua. Full veinal num. 26, setembre

⁶⁴ Document d'acords entre la Generalitat de Catalunya i la CONFAVC de proposta de línies d'actuació en matèria hidràulica.

dimissió d'A. Vela va posar en evidència de cara a l'opinió pública l'heterogeneïtat política del moviment veïnal. Les tensions internes entre diferents sectors es van traduir en alguns titulars de premsa com "la ruptura del moviment veïnal". Si bé va ser un moment certament difícil per la CONFAVC, la ruptura no es va donar i la Campanya de l'Aigua va continuar endavant en un sol front comu representat per la CONFAVC. De fet, tot i les diferències de criteri presents en el moviment aquestes es van acabar superant i pocs dies després A. Vela va tornar a ocupar els carrers que fins aleshores havia ocupat.

En aquest sentit la manifestació convocada pel **5 de novembre** va significar un repte ja que pretenia per una banda mostrar la capacitat de mobilització, sobretot davant de les eleccions autonòmiques, però també presentar un moviment veïnal unit i amb uns interessos comuns davant les diferents administracions. En aquest sentit la manifestació va ser un èxit, segons diferents fonts periodístiques van participar més de 8.000 persones que van recórrer els carrers del centre de Barcelona amb un crit comu contra els impostos abusius en el rebut de l'aigua. La proximitat de les eleccions va provocar que la junta electoral central prohibís la manifestació només 36 hores abans per considerar-la electoralista, tot i així la manifestació es va realitzar i va transcórrer amb normalitat. Una vegada establitzada la unitat d'acció interna, a finals del mes de novembre es van consensuar entre les AAVV una sèrie de punts a partir dels quals negociar, en aquests es recollia el document de treball que havia elaborat conjuntament la CONFAVC i la Generalitat a principis d'octubre i totes les aportacions rebudes de les AAVV a partir d'aquell primer document. En podríem destacar la voluntat veïnal que la Taxa de la Xarxa bàsica desaparegués del rebut el més aviat possible i que s'establissin bones condicions de termini per les devolucions dels tributs a les administracions.

La nova conjuntura després de les eleccions autonòmiques

La situació amb la qual la CONFAVC havia d'afrontar el començament de l'any 96 no era fàcil, les negociacions amb els interlocutors de la Generalitat no havien arribat a una resolució favorable, la comissió parlamentària tampoc havia aportat gaires avenços. A més, el moviment veïnal havia patit una crisi interna que obria certs dubtes al voltant del lideratge de la CONFAVC i de la Campanya en general. Per a molts s'havia deixat escapar una oportunitat d'avançar en l'assoliment de les reivindicacions, una vegada passades les eleccions autonòmiques, els partits polítics i el Govern de Convergència i Unió, ara en minoria, no prestarien el mateix interès a la Campanya de l'Aigua.

Així, després del rebuig de la CONFAVC del document conjunt que havia elaborat el secretariat de l'aigua i el govern amb A. Mas com a interlocutor, les relacions entre ambdues parts es van refredar i no es van arribar a produir en aquest període més reunions entre els representants de la Generalitat i els dels veïns. Segons la CONFAVC, per la seva banda es van posar totes les facilitats perquè es reiniciessin els contactes, no obstant, el departament de POPT els hi va negar aquesta possibilitat. La justificació argüia al treball que l'administració estava realitzant per elaborar una nova Llei en matèria de la gestió de l'aigua. Tot i que també era present un cert desànim en l'equip del govern que havia intentat resoldre el conflicte per abans de les eleccions, i és que el document conjunt que havia elaborat el Secretariat i els representants de la Generalitat havia fet pensar a aquests que un cop superat els desajustos del document de setembre del 94, era l'oportunitat per deixar a sobre de la taula uns acords a desenvolupar, que permetessin desactivar les mobilitzacions dels veïns.

En aquesta nova conjuntura caracteritzada per l'oblit de la Generalitat i per la inactivitat de la CONFAVC i les associacions en Campanya, el Secretariat de l'Aigua va decidir iniciar a partir del mes de maig del 96 una campanya de mobilitzacions amb l'objectiu que l'Administració Autònoma tornés a reobrir un espai de diàleg i poder participar així en l'elaboració de la Llei que estava elaborant, segons les fonts del mateix departament.

La CONFAVC doncs, va tornar a engegar la seva capacitat mobilitzadora i va organitzar una **manifestació** pels carrers del centre de Barcelona el dia 16 de juny. Finalment va aconseguir reunir uns 6.000 veïns sota el lema "Aigua sí, Impostos no". Al contrari que altres mobilitzacions aquesta no va ser tan massiva i no va provocar la mateixa reacció en les administracions, que sovint després d'una convocatòria multitudinària iniciaven contactes amb les parts afectades.

Davant el desenllaç poc exitós de la convocatòria, de la manca d'avenços en les negociacions i de les divergències internes que la dinàmica mobilitzadora estava arrossegant, la CONFAVC va decidir aturar totes les accions previstes fins després de l'estiu per establir un consens generalitzat al voltant dels objectius i mitjans de la campanya.

Així és com sorgí la necessitat d'organitzar una assemblea massiva amb el màxim de veïns possibles en campanya, amb l'objectiu de valorar conjuntament la nova dinàmica. Un acte espectacular que tingués ressò internament, però també externament. L'assemblea es celebraria el 20 d'octubre al Palau d'Esports.

Assemblea al Palau d'Esports

Sota la pancarta "5 anys de lluita contra els abusos en el rebut de l'aigua" es va celebrar l'assemblea general al Palau dels Esports de Barcelona. Vingué gent de tot Catalunya encara que majoritàriament foren veïns dels barris més populars de Barcelona i dels municipis de l'Àrea Metropolitana implicats en la campanya de l'aigua. L'acte fou massiu. Totes les AAVV havien sabut mobilitzar els membres en campanya i tothom sabia que s'estava en un moment clau i que calia una demostració de força. Calia copsar el grau d'unanimitat interna i valorar fins a quin punt la ciutadania estava disposada a tirar la campanya endavant i a arriscar en les accions. El nombre de gent en campanya era encara elevat i malgrat tot, les negociacions amb les administracions no havien arribat a bon port ni amb el Síndic com a mitjancer ni amb els diversos consellers.

Bona part dels veïns entrevistats parlen amb orgull d'aquella trobada que reuní més de 9500 persones⁶⁵. Molts participants declararen com aquest tipus d'actes conjunts eren molt positius ja que servien per trencar fronteres entre barris i unir escenaris de lluita entre gent de distinta procedència però amb problemàtiques comuns.

L'acte es va iniciar amb els Parlaments del secretari de la CONFAVC i del seu president, dels secretaris de Federacions com la de Badia, Badalona, Baix Llobregat, Barcelona, Hospitalet, Montcada, Santa Coloma... També hi foren convidats membres de la Plataforma Cívica per la Reducció de Residus per parlar de la problemàtica de la gestió dels residus

L'objectiu era per una banda informatiu. Calia oferir als membres en campanya quins eren els passos que fins al moment s'havien seguit, quina havia estat la posició de les diferents administracions durant 5 anys (quins havien estat els acords establerts i els temes pendents) i per l'altra calia decidir quin era el camí a seguir en la campanya a partir d'aquella trobada.

Així, d'una banda, els diversos ponents exposaren la realitat de la seva zona valorant el treball de les assemblees de barri i el tarannà de les converses que s'havien estat duent a terme en el terreny local. A banda de les peculiaritats, també es posicionaren al voltant dels passos fins al moment aconseguits (sobretot a nivell de converses amb les administracions) i llençaren crítiques cap als grups Parlamentaris i entitats de la Plataforma per no haver recolzat en tots els contextos al

⁶⁵ Font CONFAVC.

moviment. També es valorà el paper de cadascuna de les administracions en el decurs del conflicte observant si l'actitud havia canviat amb el temps i en funció de les mesures de pressió.

En general tothom volgué donar un missatge d'èxit (el qual s'havia aconseguit fins al moment) però varen transmetre la necessitat de seguir lluitant mentre esperaven, escèptics, el compliment de les noves promeses de la Generalitat, aquest cop de la mà d'Artur Mas. Tots els comentaris es realitzaren en un to optimista i conscients *"d'estar escrivint una pàgina important en la història del moviment veïnal."*⁶⁶

En alguns moments també s'aprofità per remarcar el caràcter i els objectius del moviment. Calia aprofitar l'èxit de convocatòria per conduir amb encert la mobilització i allunyar així algunes de les crítiques més fortes amb les quals havien hagut de conviure com eren l'etiqueta de moviment anti-impostos o justificar què se'n feia dels diners generats dels interessos dels comptes.

D'altra banda, i a l'hora de treballar per un futur, es valorà la importància del nombre de membres, i tothom coincidí en la necessitat d'aconseguir més gent en campanya, sobretot al copsar que la mesura de pressió de la insubmissió fiscal havia possibilitat moure's amb més comoditat en les converses amb els interlocutors de les administracions. De fet, entre els participants s'arribà a insinuar la possibilitat que la campanya aglutinés a 100.000 famílies per demostrar la capacitat mobilitzadora en el temps i per collar amb força a les administracions.

Pensant en aquest sostre de famílies i a l'hora de dibuixar línies de treball futurs es denotà un canvi d'estratègia pel que fa a les mobilitzacions. La unanimitat de crítiques al voltant de la *"falta de responsabilitat política de les administracions"*⁶⁷ i el convenciment que calia augmentar el clima de tensió per provocar canvis al seu favor els portà a incrementar l'estratègia de lluita. Les accions dutes a terme fins al moment (tant a nivell local com global) es mantindrien en menor mesura. Seguirien les convocatòries de manifestacions, les concentracions davant dels Ajuntaments i, òbviament, amb la insubmissió fiscal. De tota manera ratificaren la voluntat d'incrementar accions més contundents en la seva mobilització. La proposta girava entorn d'actuacions més espectaculars mediàticament parlant com podien ser els talls de carreteres o el boicot a determinats actes públics on hi participessin les administracions implicades en el conflicte.

⁶⁶ Paraules d'Alfredo Vela extretes de la gravació de l'Assamblea General del Palau dels Esports de Barcelona. Font arxiu de la CONFAVC.

⁶⁷ Ibidem.

L'acció com a tal és el moment en el qual el missatge es difon, s'acosta a la ciutadania i a les administracions. I si bé les assemblees i les xerrades havien servit i servirien per involucrar a la gent en la lluita, les accions més contundents servien per cridar l'atenció de les administracions. Es tractava doncs d'incrementar el número d'accions que incomodessin a les administracions i mantinguessin la lluita al carrer i a la taula de negociacions.

Davant de totes les valoracions, aclariments sobre el funcionament de la campanya i de les propostes de mobilització i negociació futures es donà per finalitzada la trobada. Una trobada que sobretot esdevindria un **punt d'inflexió en l'estratègia de lluita.**

Les posicions no sempre varen ser del tot coincidents però calia trobar una sortida, el més consensuada possible, al conflicte per tal de demostrar unitat i força de cara inclus, a altres possibles mobilitzacions.

La radicalització de la lluita

Ja hem vist com les manifestacions de disconformitat que expressà el moviment veïnal varen ser constants durant tota la campanya i canviaren d'intensitat i inclus d'estil en funció de la conjuntura negociadora en la que es trobessin.

Durant aquest període concret seguien les concentracions a nivell local. A més, es seguien adoptant mesures per fer ressò de la "guerra" publicant d'una manera continuada l'evolució del conflicte en tots els butlletins de barri o bé de municipi.

Una altra forma de manifestació ciutadana que es va tornar a dur a terme en la segona etapa de la guerra de l'aigua va ser la recollida de signatures. La convocatòria més sonada va ser la que es realitzà el novembre del 97 a nivell de tot l'Estat per manifestar la petició de rebaixa de l'IVA del 16 al 4% en el consum d'aigua domèstic. Una demanda general que reivindicava el reconeixement de l'IVA reduït per als productes de primera necessitat com la llum, l'aigua i el telèfon. Aquesta acció va ser organitzada per la CAVE (Confederación de Asociaciones de Vecinos de España) i no era només per pressionar a l'administració Estatal (es presentaren les signatures al Ministeri d'Economia) sinó que també va servir per tornar-se a acostar a la ciutadania i provocar en aquesta un debat al voltant del pes dels impostos indirectes en el conjunt dels ingressos públics. El document de recollida indicava: *...perquè viure no és un luxe!*.

Però el que hem de destacar és que a partir de l'octubre de 1996 les mobilitzacions de la campanya de l'aigua es varen radicalitzar. El

tarannà de la mobilització veïnal durant l'any i mig posterior a l'Assemblea del Palau dels Esports, va tenir com a objectiu principal l'augment de la pressió per tal de cercar la negociació amb les administracions i forçar els acords definitius. S'havien radicalitzat els plantejaments (objectius i mitjans) després de gairebé dos anys sense avenços clars en les negociacions (només compromisos signats pel govern de la Generalitat el 28 de gener del 95 i les propostes del Conseller A. Mas l'octubre del mateix any.).

Durant els darrers mesos de l'any 96 i principis del 97 (7 i 28 de novembre, 30 de gener, 27 de febrer...) grups de veïns varen tallar el trànsit de forma simultània en més d'una vintena de punts neuràlgics de Barcelona i de l'Àrea Metropolitana.

La transcendència que poden suposar uns talls de carretera en punts estratègics de circulació i en hores de màxima afluència era molt superior a la que podia garantir una concentració davant d'un Ajuntament o una manifestació a la Plaça Sant Jaume. Concentracions que per cert eren cada vegada menys seguides pels membres en campanya. Així es confirmà la tendència d'orientar l'expressió del malestar generalitzat en un mecanisme més contundent d'acció. I amb el precedent d'altres lluites (transportistes, agricultors) aquest tipus de mesura semblava generar respostes ràpides per part de l'Administració, el principal objectiu perseguit amb aquestes. La finalitat era cercar immediatesa en les negociacions, cercar un calendari estricte de converses i propostes clares d'acord.

També hi havia implícita, però, la finalitat de cercar un cop d'efecte mediàtic que tornés a revitalitzar el moviment a nivell dels mitjans de comunicació. Aquestes accions, a l'afectar en el quotidià de la ciutadania podien tornar la mobilització a la premsa tot i ser conscients de les repercussions negatives (a nivell d'imatge) que es podien oferir al ciutadà.

Una altra de les estratègies de lluita posades en pràctica per primer cop en la campanya de l'aigua varen ser les tancades a les seus de les administracions amb la intencionalitat clara de denunciar la passivitat de les autoritats.

Potser la més sonada és la que es va produir el novembre del 97 al Departament de PTOP, la qual va acabar amb un desallotjament polèmic dels veïns en campanya

En aquest escenari de noves formes de confrontació també quedà exemplificada la diversitat del moviment veïnal en el seu sí ja que

surgiren discrepàncies (molt debatudes) tant al voltant dels objectius a assolir (els mínims a acceptar) com dels mètodes per aconseguir-los.⁶⁸

Les famílies nombroses tenen raó

Al mateix temps que s'organitzava l'assamblea al Palau dels esports amb l'objectiu de revitalitzar el moviment i donar un nou gir a la campanya, la fiscalia presenta al Tribunal Superior de Justícia de Catalunya un informe en el que reconeix que *"els criteris per a fixar els trams en la tarifa de l'aigua són contraris a la llei 14 de la constitució"*.

La fiscalia respon així a una denuncia presentada el 1995 per quatre famílies nombroses a la Comissió de Preus de Catalunya, l'EMMA i la SGAB. Aquesta denuncia és presentada perquè des de l'Associació de Famílies Nombroses de Catalunya es considera que l'augment en el preu de l'aigua lligat al consum per blocs els perjudica. Aquest sistema penalitza el consum sumptuari, però no diferencia el consum de domicilis on viuen famílies amb quatre fills davant del de cases amb piscina i jardí.

A partir d'aquesta denuncia el TSJC obre un procés que culmina amb la sentència 17/97 de gener de 1997, on es reconeix la discriminació de l'aplicació de la tarifa de l'aigua a famílies nombroses.

Mentres les entitats demandades s'oposen a aquesta resolució, la CONFAVC es mostra molt satisfeta, ja que la sentència apareix en un moment on les negociacions estan aturades i el moviment es troba força desmotivats. Des d'aquesta entitat, es manifesta que la sentència ratifica la seva demanda de 100 litres per persona i dia, i es diu que aquesta discriminació no només afecta a les famílies nombroses, sinó també a les vivendes on conviuen més de quatre persones.

Quatre mesos després de fer-se publica la resolució del TSJC, l'EMMA aprova una ordenança que recull una nova tarifa que s'aplicarà a famílies de quatre membres o més. Aquesta tarifa també s'aplicarà a parelles de fet i a famílies nombroses amb parents de fins a quart grau que passaràn a pagar 88 ptes/m³. en lloc de les 120 ptes/m³ que pagaven fins ara.

Des de les entitats afectades, FANOC⁶⁹ i CONFAVC, aquest benefici no es considera suficient i es presenten dues alegacions que van ser

⁶⁸ Majoritàriament s'acceptaren les noves propostes d'acció com el darrer recurs a la participació que les administracions els deixaven obert tot i reconèixer els problemes que aquestes accions podien perjudicar a la ciutadania. Així i tot, des d'algunes AAVV (Pomar, Congrés) s'evidenciaren dubtes al voltant de la iniciativa. Algunes associacions també eren reàcties a aquestes accions perquè en la seva associació no hi havia massa participació en les mobilitzacions.

⁶⁹ Associació de Famílies Nombroses de Catalunya

pospostes al pròxim procés de reforma amb més profunditat de l'estructura tarifària. En canvi les alegacions presentades per la SGAB, per CiU i pel PP van ser parcialment acceptades i l'ordenança va ser aprovada.

El procés de definició de la nova legislació en matèria hidràulica, que comença a debatre-se al parlament a partir de 1998, recull aquestes demandes i comença a aplicar un nou criteri basat en el nombre de persones que conviuen al domicili en vers del contador, com feia l'aplicació de la llei anterior.

Es reobren les negociacions amb la Generalitat i amb l'Entitat Metropolitana del Medi Ambient.

En el context d'aquestes noves mesures de pressió el punt d'interès del moviment veïnal tornà a centrar-se en la voluntat de reprendre les converses amb les administracions.

Les postures del moviment eren clares. En les assemblees veïnals es reiterava el punt de no retorn en el qual es trobaven i la necessitat de trobar una sortida definitiva i negociada al conflicte. Els escenaris principals tornarien a ser durant els següents gairebé dos anys (novembre del 96-abril del 98) amb l'EMMA i amb la Conselleria de Política Territorial i Obres Públiques amb la qual no s'havia avançat més des de l'esborrany d'avantprojecte de llei del 95.

L'avantprojecte de llei del 97

Des de l'octubre del 95 que no hi havia tornat a haver contactes concrets entre aquest departament i el moviment veïnal. Després que la CONFAVC posés impediments a l'aprovació d'aquell esborrany d'avantprojecte els contactes entre ambdues parts varen ser pràcticament inexistents a l'espera de la redacció de la nova llei per part de la Generalitat.

La proposta concreta arribà el primer trimestre de l'any 97, concretament el mes de març, quan el mateix Artur Mas presentà la redacció d'un avantprojecte que deixà més que insatisfets a la majoria dels interlocutors socials que estaven al corrent dels punts del conflicte: la majoria de partits polítics i moviment veïnal.

L'avantprojecte, entre d'altres coses, proposava la creació de l'Agència de Recursos Hidràulics de Catalunya sense que quedessin incloses les competències municipals (les quals quedaven retallades), proposava també una política tarifària encara força diversificada a nivell d'inversions, la incorporació del CIH com a cost del preu de l'aigua o petites esmenes a les lleis 4/90 i 5/90.

A nivell de partits polítics l'avantprojecte de llei no comptà amb el reconeixement de tots els partits amb representació a la cambra, en concret es posicionaren en contra els grups del PSC, IC-EV i ERC. Per a aquests grups, l'avantprojecte estava lluny d'oferir nous mecanismes de finançament de l'aigua equitatius, no oferia noves propostes de gestió basats en l'estalvi del consum d'aigua, no facilitava la participació dels ens locals en la gestió i a més, s'havia redactat sense el consens polític imprescindible.

D'aquesta manera el grup Parlamentari socialista i IC-EV manifestaren, primer per separat⁷⁰ i després de manera conjunta, el seu desacord amb l'avantprojecte i instaren al govern de la Generalitat a treballar per reformar la legislació hidràulica catalana. Pensem que tots dos grups presidien l'entitat supralocal i bona part dels ens locals de l'Àrea Metropolitana respectivament, i per tant no veieren amb bons ulls la retallada de competències que el govern de la Generalitat oferia a les Administracions locals. Així, en una reunió realitzada el 15 de maig del 1997, manifestaren una posició conjunta al Parlament basada en el consens sobre les idees a partir de les quals s'hauria de regular la nova gestió de l'aigua (fent primar criteris d'estalvi, de reutilització...) i sobre la necessitat de cercar un consens previ entre tots els sectors. En concret, destaca la petició d'unificació del cicle de l'aigua al voltant d'una única unitat de gestió que aplegués de forma paritària l'Administració de la Generalitat i les Administracions locals, i al mateix temps que manifestaven la voluntat de simplificar els conceptes tributaris del rebut.

En relació a la CONFAVC, després de realitzar un procés de consulta i informació amb els membres en campanya, el secretariat el 10 d'abril de l'any en curs va decidir rebutjar íntegrament l'avantprojecte de llei qualificant-lo "d'inadmissible". D'entrada la seva redacció havia trigat 2 anys i això ja era considerat una falta de respecte als mobilitzats i als sotasignants del document del 94. Cal recordar que en aquell acord s'havia de presentar un avantprojecte de llei abans del 31 de desembre del mateix any.

A més, a nivell de contingut aquest document no només no contemplava bona part de les demandes del moviment veïnal sinó que suposava un retrocés respecte els acords antigament signats amb la mateixa Generalitat.⁷¹ Per posar un exemple, l'avantprojecte de Mas ni recollia una simplificació del marc legal ni la creació d'una única unitat

⁷⁰ El PSC, per la seva part, presentà a la CONFAVC una proposta de solució on quedaven reconegudes algunes de les reivindicacions veïnals.

⁷¹ Ens referim, per exemple, als acords del 28 de setembre del 94 i del 30 gener del 95.

de gestió dels serveis hidràulics. Tampoc unificava els actuals impostos per a inversions ni establia coeficients reductors per a l'ús de l'aigua industrial i no ofería cap avantatge a l'ús domèstic. Per tot això va ser vist com un retrocés que avivava el conflicte. *"Pensem que aquest avantprojecte de llei es una provocació que posa de manifest un cop més la manca de voluntat política de la Generalitat, que lluny de solucionar el conflicte existent ens obliga a agreujar les nostres accions i mobilitzacions."*⁷²

En aquest context, al juny, un mes abans del nomenament del nou conseller, va aparèixer la polèmica al voltant dels camps de golf, que del 1991 al 1996 no havien pagat el cànon d'infraestructures hidràuliques per considerar que l'ús que feien de l'aigua per a regar, és el mateix que fan els agricultors i que es tracten d'entitats sense ànim de lucre. Des de la Conselleria de PTOP s'havia realitzat un conveni de liquidació del C.I.H. que representava pagar una sexta part del que la Junta d'Aigües pretenia que retornessin.

L'entrada en escena de Pere Macies

Davant del rebuig de la CONFAVC a l'avantprojecte de Llei presentat per A. Mas el Secretariat de l'Aigua, després de l'estiu, va procurar encetar una nova fase de contactes amb el nou conseller del DPOTP, Pere Macies, nomenat el mateix mes de juliol. El nou Conseller es va mostrar predisposat al diàleg però va anunciar la primera reunió pel 10 de desembre.

Davant de la postura del nou conseller de no reiniciar les converses fins a finals d'any, la CONFAVC va decidir engegar una nova campanya d'accions amb l'objectiu de pressionar el govern i les altres administracions implicades. En la nova conjuntura mobilitzadora la CONFAVC va centrar els seus esforços en preparar, pel mes de novembre, alguna acció puntual de caràcter simbòlic i amb una important ressonància mediàtica. L'objectiu triat va ser el departament de POTP, on es van preparar accions pels dies 28 i 29 de novembre.

Així, el dia 28, es va produir una **tancada al departament de POTP** d'una cinquantena de líders veïnals amb l'objectiu de pressionar al conseller i reobrir les negociacions. Des del govern, en canvi, es va optar per no iniciar cap tipus de diàleg amb els veïns i es va procedir al desallotjament dels dirigents veïnals tancats. En el transcurs del desallotjament els Mossos d'Esquadra van proferir una càrrega policial que va ser durament criticada per la CONFAVC. Els incidents van

⁷² Extret del full veïnal nº33 abril de 1997.

implicar, per tant, el desallotjament dels veïns de les oficines, els quals van acabar passant tota la nit a les portes del departament com a mesura de protesta. Al dia següent ja hi havia convocada una concentració de protesta davant les portes del DPOTP que va ser recolzada per un miler de persones, aquests van demanar la resolució definitiva del conflicte al conseller Pere Macies.

Mentrestant, i de forma paral·lela a les accions de protesta, el secretariat va estar elaborant un document per utilitzar en les negociacions amb la conselleria. Es tractava d'un escrit d'orientacions sobre l'elaboració de la futura Llei d'Aigües, la qual agafava com a punt de partida no el darrer avantprojecte de Mas sinó la proposta que va venir del departament de POTP a l'octubre del 95 i que finalment va ser aprovada a finals de novembre del 95 per les AAVV en campanya.

Després dels incidents protagonitzats pels veïns en campanya a les oficines de la conselleria del DPOTP, Pere Macies es va reunir amb els membres dels Secretariat el 10 de desembre. En aquesta reunió el Conseller es va comprometre a iniciar una sèrie de reunions que haurien de permetre donar una sortida al conflicte el més aviat possible, segons el mateix conseller. Davant l'aparent predisposició d'ambdues parts d'establir un clima apropiat perquè es desenvolupessin les negociacions, la CONFAVC paralitza les accions i les mobilitzacions que tenia previstes.

Tot i la bona voluntat que va expressar Pere Macies al desembre del 97, durant el mes de gener no es va posar en contacte amb la CONFAVC. No va ser fins al mes de febrer que els hi va enviar una notificació en la qual no assenyalava cap data per a una propera reunió i on manifestava que necessitava més temps. En aquest sentit la CONFAVC va optar per demanar, com ja havia fet 5 anys abans, la intermediació del Síndic de Greuges Anton Cañelles com a àrbitre del conflicte, essent la figura necessària segons la CONFAVC per aconseguir asseure les parts en el conflicte a partir d'unes dates prefixades. Tot i la demanda, el Síndic va desestimar la possibilitat de tornar a fer d'intermediari.

Tot i així, la figura de Pere Macies va pendre una significació especial en el desenvolupament del conflicte, ja que va ser l'antecessor de l'equip del govern dirigit per Marta Lacambra que va portar a la resolució de bona part del conflicte. En aquest sentit, Pere Macies va posar els fonaments perquè es poguessin desenvolupar les negociacions en un clima de certa cordialitat entre els representants de la Generalitat i els del moviment veïnal.

Negociacions amb l'EMMA del maig del 96 al novembre del 97

A partir de finals de l'any 1996 es van mantenir nombroses reunions amb l'Entitat Metropolitana. Hi havia sobretot tres elements a sobre de la taula que s'han de destacar en la dinàmica de les converses: l'establiment d'una política tarifària en el rebut, la concreció d'un Contracte Programa amb AGBAR i la renegociació del contingut i del futur de la TAMGREM. L'Entitat va entrar en un important debat intern al voltant d'aquestes temàtiques però no es posicionà de forma definitiva en cap d'elles a l'espera de l'aprovació del nou procediment legislatiu que havia de portar a la modificació de la legislació hidràulica catalana. Com que aquesta no arribà, durant tot aquest període, el paper de l'entitat metropolitana fou sobretot el d'intentar consensuar propostes amb els veïns en els terrenys esmentats. Aquesta voluntat de consens quedà exemplificada en un document de conclusions que l'EMMA i la CONFAVC establiren en una reunió el 24 de novembre de l'any 97.

Pel que fa a la **política tarifària i de blocs de consum**, en aquest període es començaren a preveure els primers passos per mirar de canviar l'estructura actual. L'EMMA escoltà les propostes de la CONFAVC d'eliminar la Quota de servei i d'establir un primer bloc per a primeres residències amb el consum de 100l/persona i dia. Tot i que són temes que quedaren sense un consens absolut, l'EMMA es mostrà interessada en estudiar les al·legacions presentades per la CONFAVC i també va tenir presents les aportacions de membres del Col·lectiu de Famílies Nombroses⁷³. L'opció definitiva es traduí en l'aprovació, el 8 de maig de 1997, de la nova Ordenança Metropolitana. Amb aquesta es podria determinar el preu de la Tarifa de Subministrament en funció del consum previst segons el nombre de residents per l'habitatge i considerar el preu dels blocs de manera més progressiva

Aquestes negociacions portaren temps i les propostes no s'acabaren de consensuar en aquesta etapa, però com a mínim es va deixar clara la possibilitat real d'establir una nova estructura tarifària.

Amb la voluntat de millorar la política de tarifes, l'EMMA realitzà un seguit de propostes titllades de "Mesures Socials" que no convenceren a la CONFAVC. Ens referim a l'intent d'establir l'aparició d'una Tarifa Social pel rebut de l'aigua (la qual prèviament s'havia d'emmarcar en el contracte del programa d'AGBAR). Aquesta havia d'implicar descomptes a famílies amb baix poder adquisitiu. Per a la CONFAVC aquest fet no va ser vist amb bons ulls i argumentaren que dita Tarifa (concessió simbòlica) no servia per acabar amb els greuges en els quals es trobava immersa bona part de la ciutadania catalana.

⁷³ Veure apartat famílies nombroses.

En relació al **contracte-programa amb SGAB**, les converses varen resultar més tenses. L'EMMA engegà contactes amb la companyia subministradora per assolir un nou marc de relacions que encaminés a moderar els possibles increments anuals de la Tarifa de Servei de Subministrament Domiciliari d'Aigua Potable, però la CONFAVC no va acceptar mai els punts establerts, considerats abusius i poc equitatius. En aquest sentit, els veïns arribaren a declarar que si el contracte-programa s'aprovava, la guerra de l'aigua continuaria endavant.

Pel que fa **la Gestió de Residus**, les converses giraren al voltant de dos eixos. En primer lloc sobre el procediment de liquidació de les quotes de la TAMGREM entre els ciutadans que havien manifestat la voluntat de pagar el tribut fora de la factura. Aquí les posicions eren properes i només la CONFAVC insistí en la petició d'esforç perquè la TAMGREM es retirés del rebut de l'aigua amb caràcter general i no per a uns pocs.⁷⁴

En segon lloc, i potser el més important, s'impulsà un debat al voltant de la gestió dels residus municipals. Amb diversos interlocutors, entre els quals hi havia membres de grups ecologistes, es començà a estudiar la possibilitat de crear una taxa ecològica que substituís a la TAMGREM i que gravés a qui menys reciclés.

Així s'anà treballant en l'elaboració del Programa Municipal de Gestió de Residus, finalment aprovat el juliol del 97, on quedaren establertes les línies de treball de l'administració en aquest camp. Aquest programa preveia assolir un tractament més ecològic dels residus amb la col·laboració dels municipis i dels ciutadans. Suposava, per tant, un gir important en la concepció del tractament de residus que, a més de l'estricta gestió i l'elevat cost, implicava un desplegament d'eines educatives. Un primer pas en aquest sentit fou la previsió de formar una Comissió de Seguiment del Programa que comptés amb la representació de diverses organitzacions de la societat civil per controlar el desplegament del programa.

En aquest nivell la CONFAVC mostrà un ple recolzament al Pla i només mostrà un posicionament crític en el finançament del cicle residual a partir de la TAMGREM, una taxa que amb el temps estarà destinada a ser modificada.

La CONFAVC pateix sancions econòmiques i embargaments

En aquest període d'especial dificultat per la CONFAVC, sobretot abans de la celebració de l'Assemblea al Palau d'Esports a l'octubre del

⁷⁴ La trobada més important amb l'EMMA es va produir el 19 de novembre del 96.

1996, el moviment veïnal va haver de fer front a diferents sancions econòmiques i embargaments en contra de la Campanya de l'Aigua.

El que en un primer moment podien ser iniciatives inconexes, la CONFAVC ho va contextualitzar en un clima de pressió des de diferents administracions envers la Campanya de l'Aigua, i ho van qualificar com "una série de acciones políticas sin precedentes, con un unico objetivo, acabar con la campaña"⁷⁵.

I és que des de finals de l'any 96 i al llarg del 97 la CONFAVC va haver d'enfrontar-se a tot un seguit de mesures que afectaven directament el finançament de la campanya. En primer lloc **Hisenda**, a l'abril del 96, va reclamar a la CONFAVC diners per la no presentació de l'Impost de Societats de l'any 94 en concepte dels interessos (qualificats de rendiments extraordinaris) generats durant anys a partir dels diners ingressats en els comptes corrents oberts perquè els veïns en campanya poguessin dipositar les quantitats referents al consum més l'IVA del rebut de l'aigua. La CONFAVC havia arribat a tenir en aquest període 2.000 milions de pessetes que havien generat uns 40 milions d'interessos. Segons l'Agència Tributària, i com a conseqüència d'aquests interessos, la CONFAVC havia de pagar 10 milions de pessetes a hisenda en concepte de l'Impost de Societats i els interessos de demora. No obstant, la CONFAVC va defensar que amb els interessos ni s'havia lucrat ni havia incrementat el seu patrimoni. Al contrari, els diners dels interessos s'havien gastat tots en propaganda (pancartes, anuncis als diaris, cartells...). Amb tota l'al·legació presentada finalment van haver de pagar l'import demandat el 31 de gener del 97.

Per altra banda, des del **Govern Civil** es van prohibir els talls de carretera que la CONFAVC va portar a terme diferents vegades a principis de 1997. Tot i les amenaces, els promotors van portar a terme les concentracions i els talls de carretera tal i com estava previst. En aquell moment Govern Civil va actuar i va multar a la CONFAVC per ser l'organitzadora de les mobilitzacions, en total les multes sumaven 1.600.000 pessetes. Tanmateix aquesta vegada el moviment veïnal va tenir més sort que en el cas d'Hisenda, ja que la CONFAVC va presentar un recurs al Tribunal Superior de Justícia de Catalunya on, emparant-se en l'article 21 de la Constitució Espanyola, defensaven que eren concentracions pacífiques i de les quals prèviament s'havia comunicat al Govern Civil, finalment el TSJC els va donar la raó

Tot i així els problemes del moviment veïnal no van acabar amb Hisenda i Govern Civil, des de la Generalitat i la Junta de Preus de

⁷⁵ Text extret de la Resolució de la XII assemblea de la CONFAVC

Catalunya també es van engegar iniciatives que van provocar la irritació dels líders veïnals en campanya.

Així, un altre dels elements que el moviment veïnal titlla d'amenaçant per al bon desenvolupament de la campanya fou la resolució de la **Junta de Preus** autoritzant una pujada del preu de l'aigua més alta de la dictada i aprovada per l'EMMA per a l'any 1997. Per als veïns aquest fet tornava a demostrar la manca de voluntat política de les administracions per atendre a les demandes del ciutadà i per tant afegia dificultats per arribar a un acord global i definitiu.

En relació a la Generalitat, el moviment veïnal va criticar al **Departament de Medi Ambient** per haver exigit a nombrosos membres en campanya els diners endarrerits de la Taxa de Sanejament. Concretament van arribar avisos i requeriments a 5.000 famílies. La sorpresa va ser notòria perquè segons fonts de la CONFAVC el compromís de pagar els endarreriments s'havia de començar a dur a terme un cop s'hagués posat fi al conflicte. Per al moviment això va ser una mostra més que les administracions no posaven res de la seva part. A més, en casos de no pagament, es va iniciar un ordre d'embargament dels comptes corrents d'uns 30 veïns. El moviment veïnal repongué a aquests fets de manera contundent a nivell d'accions però també legalment, amb la presentació d'un recurs que acabà amb una resposta al seu favor.

La coincidència en el temps de tots aquests elements provocaren que el moviment veïnal se sentís agredit per unes mesures que consideraven polítiques, tot plegat provocà una crida notòria a la mobilització a partir d'assemblees, fulls informatius i convocatòries de barri, on es denunciava a les administracions pel seu immobilisme i per manca de tarannà participatiu i democràtic ja que es mostraven incapaços de solucionar el conflicte i només feien que posar pals a les rodes en el procés de negociacions, cosa que provocava la dilatació del procés del conflicte social.

Valoració de les negociacions durant la segona etapa

Després de la signatura dels acords del setembre del 94 entre sindicats, associacions de consumidors, partits polítics i Govern la CONFAVC va continuar en solitari i va aconseguir posar de manifest que el trencament de la Plataforma no havia afectat el suport social de la Campanya. Els veïns implicats fins aleshores van continuar sense pagar els impostos del rebut de l'aigua i van seguir participant de les diferents accions promogudes per la CONFAVC.

Al començament d'aquest període, a principis de l'any 1995, hi havia unes 65.000 persones adherides a la Campanya de l'Aigua, en aquest període el ritme ascendent d'adhesions es va reduir notablement, i entre el 1995 i el 1997 s'aconseguien només unes 15.000 adhesions més, xifres que estaven lluny de les expectatives de la CONFAVC. En aquest sentit es va posar de manifest que les adhesions a la Campanya de l'aigua, tot i els intents, ja no augmentarien molt més. De fet, es començava a detectar entre els veïns un cert esgotament després de 3 anys de contínues mobilitzacions. Un altre indicador que confirmava aquesta tendència era el fet que en aquest període la participació dels veïns en les mobilitzacions convocades per la CONFAVC es va reduir respecte manifestacions del període anterior, després de la convocatòria general a l'octubre del 1994 en la qual van participar 30.000 persones. Les manifestacions que es van desenvolupar pels carrers de Barcelona, no van aconseguir aglutinar tanta gent.

Paral·lelament, les negociacions amb Antoni Comas primer i després amb Artur Mas i la creació d'una Comissió Parlamentària van despertar certes expectatives en el moviment veïnal que finalment no es van traduir en la signatura d'acords importants. A més, al llarg de les negociacions amb A. Mas es va posar de manifest que els canals de comunicació entre el Secretariat de l'Aigua i les associacions i federacions estaven passant per moments de certes dificultats. Els acords als quals van arribar els membres del secretariat amb el conseller no es corresponien amb la voluntat de la majoria d'associacions, tal i com es va demostrar en una assemblea general on es va votar en contra d'un document que havien elaborat conjuntament el Secretariat de l'Aigua amb A. Mas. La conseqüència d'aquestes diferències va ser la dimissió d'A. Vela, encara que va ser només per uns dies, aquesta fou un element més a afegir al desgast que implicaven tants anys de mobilitzacions sense acords importants.

És en aquest context que es va convocar l'Assemblea del Palau d'Esports a l'octubre del 1996. Es pretenia reactivar la il·lusió dels veïns i mostrar un moviment unitari sota la coordinació de la CONFAVC. L'assistència de 10.000 veïns a l'assemblea va ser el primer pas per deixar en entredit aquells que acusaven al moviment veïnal d'estar passant per una crisi interna. A l'Assemblea es van assenyalar les directrius a seguir durant els anys següents, si després de tant anys de mobilitzacions i de contínues negociacions no s'arribaven a acords consistents calia canviar l'estratègia d'acció, va ser llavors quan les tesis més radicals van guanyar força i es va plantejar de portar a terme també accions més contundents. Una vegada que ja s'havia provat el

camí del diàleg es va decidir afegir més pressió a les administracions amb mobilitzacions d'una visibilitat mediàtica major com talls de trànsit o l'ocupació simbòlica d'edificis representatius.

Després que Comas i Mas no aportessin solucions al conflicte es va obrir una nova fase en les negociacions amb el govern de la Generalitat, encapçalada primer pel conseller de Política Territorial Pere Macies i després per Marta Lacambra, personatge clau de l'administració autonòmica per posar fil a l'agulla i reconduir el conflicte vers una taula de negociacions que finalment va ser satisfactòria per a la CONFAVC i per a la majoria dels adherits. Es tancava doncs, una etapa en la qual s'havia aconseguit en els darrers moments tornar a engrescar el moviment veïnal i on s'obria una de nova en la qual la CONFAVC havia de ser conscient de les dificultats que havia passat en el període anterior i ser capaç per tant, de representar totes les postures internes del moviment en les properes reunions i negociacions amb la resta d'actors enfrontats.

Fins aleshores, la Plataforma Unitària en un primer moment i després la CONFAVC en solitari havien optat per pressionar l'administració autonòmica. A finals d'aquest període, però sobretot en el següent, hi va haver un canvi d'estratègia i es va optar per intentar implicar l'EMMA en la resolució del conflicte, així doncs es van multiplicar les reunions amb els representants de l'Entitat al mateix temps que les mobilitzacions veïnals, a partir d'aquell moment, es van orientar també en pressionar específicament els Ajuntaments, no només en relació al tema del clavegueram, com havien fet fins llavors, sinó també en relació al seu pes en els òrgans de decisió de l'EMMA.

Si la CONFAVC feia autocrítica davant les dificultats i intentava iniciar el nou període amb el discurs i les pràctiques renovades, l'EMMA i sobretot la Generalitat eren conscients que cada any que passava els estava perjudicant. Era un moviment multitudinari d'insubmissió fiscal que es perpetuava, i amb una sèrie de complicacions com el tema dels endarreriments que calia resoldre el més aviat possible. En aquest sentit, els nous representants de la Generalitat es van comprometre a arribar a uns acords de resolució abans no passessin les següents eleccions autonòmiques al Parlament.

En aquest període, la CONFAVC valorava com aspectes importants assolits en negociacions amb administracions els següents punts :

1. Entitat Metropolitana del Medi Ambient.

- La Tarifa Complementària de Garantia i Subministrament es congela durant l'any 1995.

2. Generalitat.

- Es rebaixa el preu del Cànon d'Infraestructura Hidràulica per a l'any 1995 en un 10% i es congela el seu preu pels anys 96 i 97.
- Es rebaixa la Taxa de Sanejament per a l'any 1995 en un 15% i es congela el seu preu per a l'any 1996.

3. Ajuntament.

- Es congela la Taxa de Clavegueram de Barcelona durant l'any 95.

5.1.3. Els acords dels darrers anys i la situació actual

Aquesta nova fase del conflicte que encetem tindrà un significat especial perquè amb les negociacions que s'articularen s'arribaria al final del conflicte.

L'entrada d'un nou equip de treball pel que fa els negociadors de la Generalitat, encapçalat per Marta Lacambra, l'avenç definitiu cap a la redacció d'un nou marc legal i les converses amb l'entitat metropolitana dibuixaven un panorama molt proper a la fi del conflicte. Després de 8 anys de protestes continuades i de fracassos en les taules de negociació, aquesta etapa obre una nova realitat en l'anomenada guerra de l'aigua.

Des del moviment veïnal s'era molt conscient d'estar en un moment important, proper a la redacció d'una llei que havia de deixar recollides moltes de les propostes reivindicatives del moviment. En aquest sentit, utilitzar mesures de pressió per demostrar la incandescència de la campanya, podia significar acostar-se més als seus objectius. Tot i així, com veurem, malgrat alguna manifestació puntual, aquest període va viure molts més episodis als despatxos que al carrer.

Primeres conseqüències de l'entrada en escena del nou equip del Govern.

Després que les reunions celebrades el desembre del 1997 amb Pere Macies no es van traduir en propostes clares de resolució del conflicte, el Govern de la Generalitat va decidir encarregar les negociacions a un equip de 8 persones format per 4 membres del DPOTP i 4 de Medi ambient, tots ells estarien presidits per Marta Lacambra. L'objectiu d'aquest equip era elaborar una nova llei d'ordenació i de gestió de l'aigua amb el màxim consens possible. Marta Lacambra era aleshores una personalitat que havia provat el seu tarannà polític en diferents departaments de la Generalitat, concretament havia exercit de secretària general del Departament de Cultura i del de Medi Ambient. Així, si fins llavors havien estat consellers de diferents departaments de la Generalitat els que havien provat de resoldre el conflicte, el govern, en aquest cas, va optar per una persona que tot i haver col·laborat estretament, no havia estat mai consellera de cap d'ells.

Aquest darrer període s'inicia doncs amb una clara voluntat política per part de la Generalitat d'acabar amb el conflicte i amb un moviment veïnal més obert que en d'altres períodes a negociar al

voltant de les seves reivindicacions. Tot plegat va crear el marc adequat perquè s'aprovés al Parlament una nova Llei d'Ordenació i Gestió de l'Aigua que va comptar amb el suport de l'EMMA i de la CONFAVC.

Des de que el nou equip del govern es va posar a treballar a l'abril del 1998 fins que es va aprovar la Llei al Parlament al juliol del 1999 va transcórrer un període d'intenses negociacions entre la Generalitat i el Secretariat de la CONFAVC. Es volia consensuar un document que aconseguís una Llei adaptada a les noves directrius europees i a les necessitats del territori per una banda, i una Llei el màxim d'ajustada a les demandes i reivindicacions de la CONFAVC. Com a mostra de bona voluntat la CONFAVC va decidir aturar les mobilitzacions previstes i crear així un ambient que facilités l'assoliment d'acords en un període curt de temps.

En un primer moment l'equip dirigit per Marta Lacambra va plantejar-se arribar a uns acords consistents abans que s'acabés l'any per poder aconseguir elaborar una nova llei per l'any 99. Tot i els esforços no va ser possible, però el plantejament va provocar que les reunions entre membres del Secretariat i del Govern s'intensifiquessin en aquest període. Els resultats dels primers contactes van ser satisfactoris, es va treballar conjuntament al voltant d'un avantprojecte de llei que, segons la CONFAVC, recollia algunes de les reivindicacions més importants que havien portat als veïns feia més de 8 anys a les mobilitzacions. Aquests eren la creació d'una autoritat única, l'Agència Catalana de l'Aigua (l'ACA), la creació d'uns òrgans de gestió municipal, Entitats Locals de l'Aigua (ELAs), la simplificació dels diferents impostos del rebut en un de sol, el Cànon d'Infraestructures Hidràuliques i la petició de la Generalitat al govern central que es redueixi del 7% al 4% l'IVA en el consum d'aigua. Tot i que el Secretariat va valorar positivament aquests punts encara quedaven d'altres per plantejar com el dels endarreriments. Aquest era un dels temes que més interessava resoldre sobretot al moviment veïnal perquè afectava directament a les economies dels veïns adherits. Tanmateix, tot i els intents d'arribar a acords seria un dels elements de la Campanya que més hauria de dificultar l'assoliment d'acords globals.

En relació a les demandes de la CONFAVC que afectaven a l'EMMA també va ser el període en el qual més es van discutir els temes de fons com la reivindicació d'aconseguir 100 litres persona/dia, l'establiment d'uns trams pel consum d'aigua que no penalitzessin les famílies nombroses o les persones que viuen soles, o el mateix debat al voltant de quin ha de ser el preu final de l'aigua. Tot i les negociacions i

l'exposició de motius d'uns i altres, l'altre tema prioritari a resoldre segons el Secretariat de l'Aigua, la retirada de la Taxa del TAMGREM del rebut, no es va poder entrar a discutir.

Tot i els desacords puntals amb l'EMMA en relació a la TAMGREM, la CONFAVC era conscient que s'estava anant pel bon camí però no volia transmetre a les seves bases missatges triomfalistes perquè era llavors quan més interessava mostrar el seu suport social com a mecanisme de pressió. S'estava negociant a partir d'un avantprojecte de llei que recollia algunes de les seves reivindicacions però encara quedaven temes importants per aclarir.

En aquest sentit la CONFAVC, davant d'un període d'inactivitat al carrer, va decidir tornar a mobilitzar els veïns per mostrar el rebuig social que provocava l'actual situació. Així, davant d'una actitud de reconeixement dels avenços aconseguits però davant d'una conjuntura important com aquella, les associacions en campanya van decidir tornar a engegar mesures per pressionar a la Generalitat i a l'EMMA.

En aquesta línia es va convocar una manifestació multitudinària per finals de novembre i es van preveure accions davant dels Ajuntaments dels municipis en Campanya. Amb aquesta darrera mesura es volia incidir sobretot en el paper que tenen els ajuntaments metropolitans a l'EMMA (òrgan de representació dels ajuntaments metropolitans en relació al medi ambient) per tal que fessin servir la seva força i provoquessin un canvi d'actitud en la direcció de l'Entitat.

La manifestació es va celebrar el 22 de novembre i va ser una de les més nombroses de totes les que s'havien celebrat des del 1992. Al voltant de 35.000 persones es van mobilitzar sota el lema "Els Abusos continuen, nosaltres també" per exigir a la Generalitat i a l'EMMA que moguessin fitxa i que posessin tots els mitjans per arribar a uns acords. Un altre element de la Campanya que preocupava sobretot a la FAVB i a les associacions de veïns de Barcelona era el fet que l'Ajuntament de Barcelona no mostrés intencions de negociar al voltant de la retirada de la taxa del clavegueram del rebut de l'aigua dels veïns de Barcelona. Al llarg de tot aquest període gairebé no es van poder sentar a negociar amb els representants de l'Ajuntament que no valoraven la possibilitat de retirar la taxa del clavegueram del rebut de l'aigua.

Els preparatius per la redacció de la nova Llei

Les negociacions per una banda i les mobilitzacions al carrer del moviment veïnal per l'altre van donar els seus fruits abans no s'acabés l'any 98. En un intent que la CONFAVC desconvoques la manifestació prevista pel 22 novembre, la Generalitat es va posar en contacte amb el

moviment veïnal per fer-li saber que tirava endavant amb una sèrie de punts favorables per a la CONFAVC recollits a la Llei d'Acompanyament de Pressupostos de la Generalitat per a l'Any 1999. La CONFAVC en va valorar positivament els següents aspectes:

- rebaixa de l'IVA al 4%
- pagament del deute de les famílies en campanya (5200 milions en 49 mesos)
- creació de l'ACA
- consideració dels impostos en funció dels usuaris i no dels comptadors

Aquesta nova manifestació de bona voluntat per part de l'equip de Marta Lacambra no va servir per paraitzar la manifestació prevista per finals de novembre, però si que va posar de manifest que des de la Generalitat s'estava apostant per establir l'escenari necessari per la signatura d'un acord amb la CONFAVC. Acord que pels interessos del govern de la Generalitat s'havia de materialitzar abans no es celebressin les següents eleccions autonòmiques, a finals del 1999. A. Vela, en unes declaracions al diari "Ciutat del Prat" al novembre del 98, va assenyalar que la Llei d'Acompanyaments era positiva perquè per primer cop es reconeixia en un document de curs legal algunes de les seves reivindicacions més importants⁷⁶

En relació amb l'EMMA, les negociacions van donar un pas endavant quan al maig del 1998 se li va comunicar a la CONFAVC que es posava en marxa el Consell de Seguiment del Programa Metropolità de Gestió de Residus Municipals (PMGRM). Aquest Consell era un mecanisme de participació social en el desenvolupament del Programa Metropolità, i en total hi havia representats agents econòmics, socials, científics i tècnics. La participació de la CONFAVC es va valorar pel moviment veïnal com una victòria fruit de mobilitzacions i de negociacions, ja que es reconeixia el paper de la CONFAVC com una interlocutora més de la ciutadania. L'Entitat demostrava voluntat de consens i l'opinió d'experts i grups ecologistes en matèria de residus podia facilitar la negociació amb un dels elements més polèmics del conflicte pel que fa la competència supralocal: la TAMGREM. Abans d'acabar l'any, el Consell Metropolità de l'EMMA⁷⁷ notificà a la CONFAVC la decisió de modificar l'Ordenança Fiscal reguladora de la TAMGREM

⁷⁶ Extret d'un article del diari La Ciutat del Prat, al novembre del 1998.

⁷⁷ També notificaren per aquelles dates que la Taxa Complementària de Garantia i Subministrament substituïa l'antiga Tarifa Complementària de Garantia i Subministrament.

que entraria en vigor l'any 1999. Això suposava la definició estricta de les seves funcions, l'establiment de la seva base imposable i la seva gestió dins o fora del rebut, un tema sempre polèmic pels veïns. Aquests, a banda de la reivindicació històrica de treure aquest concepte del rebut de l'aigua al no poder-se lligar estrictament amb el seu cicle, manifestaren el seu desacord en la forma de pagament.

La negociació en aquest terreny era difícil però tot i no establir solucions definitivament satisfactòries es donaren les primeres passes que podien conduir a la seva modificació. Entre elles destaca la intencionalitat d'unificar la TAMGREM a d'altres taxes d'escombraries cobrades pels ajuntaments donant molta informació a l'usuari sobre els aspectes que es finançaven amb aquesta taxa. També l'establiment d'una ordenança que marcava la fiscalitat dels residus comercials. A partir de l'any 99 empreses i petites indústries tindrien un sistema propi per finançar la recollida i la gestió dels residus. L'anomenada TAMGREM comercial fou molt ben rebuda per part dels veïns.

La creació de l'ACA

Des del començament de la Campanya de l'Aigua una de les reivindicacions, primer de la Plataforma Unitària i després de la CONFAVC, era la necessitat de crear un organisme a Catalunya que s'encarregués de la gestió integral del cicle de l'aigua, es criticava el fet que hi haguessin diferents entitats implicades ja que possibilitava que cadascuna aprofités el rebut per incloure una tarifa per finançar la part que li corresponia segons les seves competències. Es creia doncs, que una única entitat encarregada facilitaria els objectius de la Campanya de simplificar la varietat de taxes que incloïa el rebut per una banda, i de l'altra, retirar tots aquells components que res tenen a veure amb el consum d'aigua (escombraries, eliminació de residus sòlids urbans...). Davant d'aquesta perspectiva la CONFAVC va viure com un èxit de la Campanya el fet que des de la Generalitat es prengués la iniciativa de crear l'Autoritat Unica de l'Aigua (ACA), a partir de la Llei d'Acompanyament de Pressupostos per l'Any 1999. Amb aquesta llei es preveia que l'1 de gener del 1999 entraria en l'escena catalana un nou organisme amb plenes competències per gestionar tot el cicle de l'aigua de manera integral.

L'ACA es va constituir a partir de la fusió de la Junta de Sanejament i de la Junta d'Aigües de Catalunya. Aquests dos organismes autònoms depenien de diferents departaments de la Generalitat, la Junta d'Aigües vinculada al departament de Política Territorial, i la Junta de Sanejament adscrita al Departament de Medi

Ambient des de la seva creació a principis de la dècada dels 90. La fusió va significar que únicament l'ACA, com a empresa pública, exerciria les Competències de la Generalitat des de la seva adscripció al Departament de Medi Ambient. En aquest sentit la Generalitat també valorava, igual que la CONFAVC, la necessitat de crear un únic organisme que capitalitzés els processos de gestió i de tractament de l'aigua.

Un altre element que va satisfer les demandes dels veïns en relació a la creació de l'ACA va ser que el nou organisme reconeixia, entre d'altres, la participació de la CONFAVC en diferents òrgans interns (Consell d'Administració i Consell per a l'ús sostenible de l'Aigua) de decisió. Pel moviment veïnal tant la creació de l'ACA com la seva participació en els òrgans interns va significar un reconeixement als anys de Campanya i a la tasca desenvolupada per la CONFAVC com a interlocutora dels mobilitzats.

L'aprovació al Parlament de la nova llei de l'aigua

Durant l'any 98, al llarg de les negociacions amb l'equip de la Generalitat i de l'EMMA, ja es van començar a plantejar quins eren els temes que presentarien més problemes a la CONFAVC, d'una banda el tema dels endarreriments amb la Generalitat, i de l'altra la taxa de la TAMGREM amb l'EMMA. En un intent que les bases del moviment no baixessin la guàrdia la CONFAVC feia continues crides a la mobilització. En aquest sentit el gener del 1999 ja anunciava que mentre s'estiguessin desenvolupant les negociacions les accions al carrer continuarien, i van convocar concentracions simultànies davant dels ajuntaments pel mes de març i una manifestació central per finals de maig, amb una intencionalitat clara de pressionar a les administracions tenint present que a l'octubre d'aquell any estaven previstes les eleccions autonòmiques.

Després de negociacions amb les dues administracions implicades i les concentracions del 25 de març davant dels Ajuntaments s'aconsegueix apropar postures amb l'EMMA. De fet, les concentracions del 25 març anaven dirigides explícitament a pressionar els governs municipals perquè aquests manifestessin per escrit a l'actual equip de govern de l'EMMA el compromís de que es retiraria el TAMGREM del rebut a principis de l'any 2.000. Aquest compromís es ratificaria finalment el 27 de maig del 99 quan, amb intencions clares d'acostar postures davant de l'aprovació imminent de la llei, se signà un protocol entre el Secretariat de l'aigua i els grups metropolitans de l'Entitat del Medi Ambient sobre el rebut de l'aigua i el finançament del Pla Metropolità de Gestió de Residus Municipals que s'havia de desenvolupar

durant el següent mandat de l'Entitat (1999-2003). En aquest document exposaven els elements a partir dels quals calia seguir treballant (malgrat canviés la presidència de l'entitat) i mostraven els punts de coincidència. Destaca la posició favorable als principis i als objectius de la proposta de Llei d'ordenació i gestió de l'aigua. Una llei que permetia la integració de la Junta d'Aigües i de Sanejament en un sol organisme, que reordenaria el tema econòmico-financer, simplificaria els tributs i sobretot semblava reconèixer el paper de les entitats locals. Quedà determinat que els successius elements de discussió (qüestió tarifària sobretot) sempre es negociarien en concordança amb l'estructura que adoptés el nou cànon de l'aigua i, en general, la nova llei d' Ordenança i gestió de l'Aigua. Al seu torn, quedava establert que la CONFAVC es comprometia a abandonar la lluita un cop acomplerts tots els compromisos.

Davant dels darrers acords amb l'EMMA i els punts coincidents entre la Generalitat i la CONFAVC, sobretot a partir de la Llei d'Acompanyament de Pressupost per l'any 1999, la Generalitat va comunicar que tenia la intenció de portar al Parlament un nou projecte de Llei abans de les eleccions autonòmiques perquè entrés en vigor l'u de gener del 2.000. L'avantprojecte de llei que va presentar Marta Lacambra i el seu equip a la CONFAVC recollia, segons aquests últims, les seves reivindicacions relacionades amb la Generalitat. Quedarien per tant, alguns temes pendents amb l'EMMA, sobretot el compromís d'aquesta administració de treure la TAMGREM del rebut de l'aigua per l'any 2000 i el tema del Clavegueram amb l'Ajuntament de Barcelona. Tot i que a nivell global encara quedaven pendents algunes demandes, el fet que la Generalitat hagués acceptat bona part de les reivindicacions de la Campanya de l'aigua va provocar que es signés un acord entre l'administració autonòmica i la CONFAVC. Aquest fet va succeir el 25 de maig del 1999 en una reunió celebrada entre el Conseller de Medi Ambient, Joan-Ignasi Puigdollers i Noblom, i el president de la CONFAVC, A. Vela. Tots dos van signar un document en el qual s'emplaçava al govern de la generalitat i als grups parlamentaris a incloure en el projecte de llei que s'havia de discutir les reivindicacions de la CONFAVC. A. Vela va declarar al diari Avui que s'estava en un punt en el qual "a partir d'ara, es pot dir realment que s'està en el bon camí per solucionar el conflicte i per aconseguir que l'aigua tingui un preu just per a famílies que no la malgasten" ⁷⁸.

La CONFAVC va sintetitzar així els acords aconseguits:

⁷⁸ Extret d'un article de l'Avui, 26 de maig del 1999.

- 100 litres persona/dia
- preu final de la factura: any 1990 + IPC
- simplificació del Rebut:
 - o Tarifa Aigua
 - o Cànon Aigua
 - o IVA.

Finalment, en data de l'1 de juliol del 1999, es va aprovar en el Parlament la Nova Llei d'Ordenació i Gestió de l'Aigua, per tant, els objectius de la Generalitat que la nova llei entrés en vigor a partir de l'1 de gener del 2000 s'estaven complint. Tot i que van haver-hi esmenes puntals el text va ser consensuat majoritàriament pels representants al Parlament. L'aprovació es va donar en la darrera sessió de la legislatura després de la qual es van convocar les eleccions autonòmiques. Tots els grups parlamentaris van treballar amb la voluntat que aquella oportunitat no es perdés després del treball fet amb totes les administracions durant un any i tres mesos. Per aconseguir el consens amb tots els partits polítics s'havia realitzat una repartició de competències entre l'administració autonòmica i les administracions municipals, que satisfesia a tots els partits polítics. L'EMMA, que ja havia cedit la planta d'Abrera al 1988, negocià la cessió del tub 2'40 m.de diàmetre (entre Abrera i el dipòsit de la Font Santa), entre d'altres a fi que ATLL assumís la gestió integral de la xarxa regional d'abastiment d'aigua, *"tot això en la línia de pensament, compartit per ambdues parts (referint-se a la Generalitat), que cal un procés institucional d'unificació de l'administració de l'aigua, sens perjudici que es mantingui la consideració legal de l'abastiment d'aigua a la població com un servei especial reservat als ens locals"*⁷⁹.

Així, mentre la Xarxa Regional d'Abastiment passava a ser competència de la Generalitat (encara que hi ha empreses privades que tenen instal·lacions d'abastiment) la novetat que incorporava la nova llei era la creació de les Entitats Locals d'Aigua (ELAs). Aquestes eren uns nous organismes de l'administració que havien de permetre la descentralització de la gestió apropant-la als municipis. Un altre element important que recollia la llei era la creació d'un nou cànon de l'aigua, previst en la normativa com un impost ecològic que gravava el consum i la contaminació. Segons els representants de la Generalitat el fet que abans hi hagués un cànon d'obres hidràuliques, destinat només a

⁷⁹ Extret del Protocol entre la CONFAVC i els Grups Metropolitans de l'Entitat del Medi Ambient sobre el Rebut de l'Aigua i el finançament del PMGRM del 27 de maig de 1999

funcions constructives, i un altre de sanejament només per a depurar les aigües dificultava que es poguessin portar a terme des de l'Administració polítiques de millora medi ambiental globals. En canvi, amb el nou tribut, es tenia més marge de maniobra. Segons Marta Lacambra gràcies al nou cànon "Els recursos aniràn a tots els programes de millora qualitativa de les conques dels rius i no només a la realització d'obres hidràuliques. Per això parlem que per primera vegada es crea un impost ambiental amb tots els elements tributaris."⁸⁰

Tot i l'aprovació al Parlament de la nova llei el moviment veïnal continuava fent crides a les seves bases assenyalant que la lluita encara no s'havia acabat i que no s'havien de començar a pagar els impostos fins que no s'analitzés com s'aplicaria la nova llei i fins que no s'arribessin a acords substancials amb les altres administracions implicades, l'EMMA i l'Ajuntament de Barcelona.

De fet, el secretariat de l'aigua li va fer arribar un comunicat a Marta Lacambra al mes de juliol en el qual puntualitzaven que "la llei bàsicament recull els acords signats amb el Govern de la Generalitat, però hi ha alguns elements que entenem preocupants i que necessàriament mereixen una resolució satisfactòria". Els elements als quals es referia la CONFAVC eren bàsicament:

- la inclusió d'un text com a addicional en el qual s'habilitava al Govern de la Generalitat a poder modificar el consum bàsic establert en 100 litres persona/dia
- la possibilitat d'incloure una taxa o un impost municipal en la factura a través de contribucions especials.
- no recollir aquells elements que afecten a persones que viuen soles (la CONFAVC demanava l'eliminació del mínim de consum de 6m³).
- concretar l'ampliació del període de pagament dels endarreriments.

Però si després de l'aprovació de la Llei al Parlament en termes generals la CONFAVC es mostrava d'acord amb el contingut general d'aquesta en relació a les competències de la Generalitat, les diferències amb l'EMMA eren més importants i donaven símptomes d'haver-se estancat. La CONFAVC pretenia donar una sortida global al conflicte i, per tant, va insistir en les seves pressions a l'EMMA perquè acceptés uns acords satisfactoris. Així, a finals d'any, la CONFAVC va plantejar a l'EMMA que per donar per acabat el conflicte era necessari que es

⁸⁰Extret d'un article de la Vanguardia, 18 del gener del 2000.

discutís la possibilitat de retirar del rebut de l'aigua la taxa de TAMGREM, alhora que proposava que per tal de finançar el Plà Metropolitana de Residus Urbans es canviés el model de recaptació que fins aleshores havia afectat sobretot el consum domèstic.

L'aplicació de la nova Llei d'ordenació i gestió de l'aigua

Segons el Secretariat de l'Aigua el nou rebut i la seva aplicació a partir de gener de l'any 2000 després de que fos aprovat al Parlament recollia, en termes generals, les demandes del moviment veïnal en relació a les competències de la Generalitat. Tot i així la CONFAVC va haver de cedir en algunes de les seves reivindicacions inicials que finalment no es van poder aconseguir. En relació a les altres administracions afectades, l'EMMA i l'Ajuntament de Barcelona, els avenços varen ser molt més lents, per la qual cosa les mobilitzacions i converses continuaren pràcticament fins a l'actualitat.

A continuació passem a comparar el rebut que va provocar la Lluita de l'aigua, amb el qual reivindicava la CONFAVC i amb el que finalment s'ha aconseguit a partir de l'aplicació de la llei de la Generalitat.

El Rebut que va provocar la lluita de l'Aigua	El Rebut Reivindicat	El Rebut fruit de la nova Llei
<u>El Cost de l'Aigua</u> Quota de Servei Blocs C. Tar. Xarxa Bàsica (1)	<u>El Cost de l'Aigua</u> 100 litres persona/dia a un mateix preu	<u>El Cost de l'Aigua</u> Quota de Servei Blocs
IVA(3) 7% (sobre l'aigua)	IVA 4%	IVA 7% (sobre el total)
<u>Impost per Inversions</u> TGC Subministrament (2) TAMGREM (2) I.T. Sanejament (1) Cànon (1)	<u>Impost per Inversions</u> Un únic Impost	<u>Impost per Inversions</u> Cànon de Sanejament

(1) Competència de la Generalitat (2) Competència de l'Emma (3) Competència de l'Estat

a) Respecte la reivindicació d'aconseguir un únic impost per inversions s'ha aconseguit:

- El Complement de Tarifa de Xarxa Bàsica i la TGC. Subministrament desapareixen del rebut perquè s'internalitzen en el preu de l'aigua.
- El Cànon d'Infraestructura Hidràulica i la Taxa de Sanejament són substituïts pel Cànon de l'Aigua que dona cobertura de 100 litres persona/dia amb un mínim de 36m³ per unitats familiars de 4 persones aplicant els 36m³ al primer tram:
 - o Possibilitat d'ampliació del primer tram del cànon d'aigua a les unitats de convivència de més de 4 persones.
 - o La llei estableix una facturació mínima de 6m³, per qui no arribi a consumir-los mensualment no se li aplicaran al cànon de l'aigua si és primera residència.
- El TAMGREM s'elimina del nou rebut però només pels adherits a la Campanya que aconseguirien que se'ls hi cobri en un altre rebut.

b) En relació a l'eliminació de la quota de servei:

- La quota de servei es manté en la nova factura.

c) Respecte la demanda de garantir 100 litres persona/dia en un primer bloc i un segon bloc per qui es sobrepassi,

Blocs	Rebut durant la Campanya	Rebut Aconseguit
1r Bloc	1-18m ³	1-18m ³
2n Bloc	19-48 m ³	19-36m ³ *
3r Bloc	49m ³ en endavant	37m ³ en endavant

*Per a una família de 4 membres els 100 litres persona/dia equival a 36m³ per trimestre.

S'ha aconseguit garantir els 100 litres persona/dia però en dos blocs.

d) En relació a aconseguir rebaixar l'IVA al 4%,

- L'IVA no es redueix i es manté al 7%, i si abans es calculava en funció del preu de l'aigua, amb el nou rebut es calcularà amb el total del cost del rebut.

e) Respecte la reivindicació d'aconseguir un preu final del rebut que fos el mateix que el de l'any 90 més l'IPC,

- S'ha aconseguit però en funció de l'IPC català.

Tot i alguns aspectes negatius, com el fet de mantenir l'IVA al 7% i el manteniment de la quota de servei, la CONFAVC va animar a les AAVV a votar a favor de la nova llei, no obstant, havien de ser les AAVV que havien estat en la Campanya de l'aigua les que en assemblees havien de decidir si donaven per vàlida la nova llei o si, en canvi, votaven en contra. Les discussions en els barris havien de tenir present que encara quedaven altres temes importants a discutir com la forma i la temporalitat que deixava de marge la Generalitat per pagar els endarreriments o el conflicte obert amb l'EMMA i l'Ajuntament de Barcelona.

El pagament del nou rebut

Davant l'aplicació de la nova llei la CONFAVC va convocar en assemblea general a totes les associacions en campanya per tal de votar per aprovar o rebutjar la nova factura fruit de la nova llei. L'assemblea es va celebrar el 16 de febrer del 2000 i el resultat va ser favorable a la nova factura. De les 128 associacions que van participar 102 van votar a favor, 17 van votar en contra i 6 es van abstenir. Per tant, es va decidir per majoria que tot i que quedessin temes pendents, el conflicte al voltant del rebut en termes generals es podia donar per resolt amb la Generalitat. Tot i així, es va acordar de la mateixa manera que no es començaria a pagar la TAMGREM ni els endarreriments fins que no hi hagués un acord global. A més, els veïns de Barcelona continuarien sense pagar el Clavegueram fins que aquesta taxa fos retirada del rebut i hi hagués un acord en el sistema per a calcular el seu cost.

Al llarg dels primers mesos de l'any 2000 el rebut de l'aigua va començar a recomposar-se tal i com assenyalava la llei de l'aigua. Va ser en aquest període també que es va obrir la possibilitat que es tramitessin els avantatges aconseguits per les famílies de més de 4 membres i per totes aquelles que tinguessin un consum inferior a 6m³ en la seva residència habitual. Les negociacions des del mes de febrer fins al mes de juliol del 2000 van anar dirigides a aconseguir els acords necessaris perquè els veïns adherits a la campanya comencessin a pagar els nous rebuts. Els temes al voltant dels quals es va estar negociant en aquest període eren bàsicament tres:

a) Endarreriments. Els endarreriments tot i que també afectaven a l'EMMA com a conseqüència que els veïns no havien pagat les taxes que l'entitat havia incorporat al rebut des de l'inici de la Campanya, aquesta va optar per aplicar els mateixos acords a què arribessin CONFAVC i Generalitat. En aquest sentit, al llarg de l'any

2000 es van desenvolupar nombroses reunions per consensuar uns criteris a partir dels quals poder cobrar els diners dels impostos deixats de pagar. De fet, la CONFAVC va posar com a condició a Marta Lacambra que no es començarien a pagar els rebuts fins que no s'arribés a un acord en relació als criteris per quantificar els diners totals i la forma de retorn dels mateixos. Un retors que s'està satisfent en l'actualitat per al qual s'ha establert per una banda un decret d'ajuds per a les famílies amb més dificultats econòmiques, i per l'altre una comissió de seguiment on hi són presents membres de la Generalitat i del Secretariat de l'aigua.

b) TAMGREM. La CONFAVC mantenia la necessitat de seguir treballant per aconseguir l'aplicació d'un sistema alternatiu de facturació més simple i seguia conversant amb l'EMMA per perfeccionar el sistema de finançament del Programa Medioambiental de Gestió de Residus Metropolità. Si no s'avançava en la modificació de la tarifa, segons el secretariat de l'aigua, es corria el perill que el conflicte no es donés per acabat. De fet, es produïren alguns moments de tensió quan es comprovà que encara hi havia famílies en campanya que tenien inclosa la TAMGREM en el rebut de l'aigua tot i les peticions constants que aquesta taxa es pagués anualment i fora de la factura. O quan es comprovaren procediments d'embargament a veïns en campanya que no pagaven la taxa en el rebut. En aquest sentit la CONFAVC pressionà per acabar amb els embargaments⁸¹ i insistí en la negativa a pagar-lo fins que el tema no estigués solventat. Aquesta reacció dels veïns motivà noves converses entre el secretariat i l'EMMA, concretament el 17 i 25 de maig del 2000 per acabar d'estipular els acords i avançar amb els temes encara pendents: compromís d'avançar amb la TAMGREM (acceptant la seva separació definitiva pels membres en campanya a partir de l'1 de març del 2000.⁸²) i treballar perquè l'administració estatal apliqui l'IVA del 4% al consum domèstic de l'aigua.

c) Clavegueram. El debat amb els interlocutors de l'Ajuntament de Barcelona no va ser tant fluïd com amb els altres representants de les administracions. El fet que per l'Ajuntament de Barcelona el clavegueram formés part del cicle de l'aigua i per tant susceptible de ser cobrat a partir del rebut, dificultava el debat amb els representants veïnals, que no aconseguien convèncer de la importància de retirar la taxa, sobretot tenint present que la majoria dels

⁸¹ Finalment l'EMMA aclarí que els usuaris embargats no eren membres de la campanya, però per evitar confusions, la CONFAVC es va comprometre a enviar a l'EMMA les notificacions. Només d'aquesta manera es retiraren els embargaments a cobrar fora del rebut sense haver començat a estudiar-se.

⁸² Recordem que amb anterioritat només pagaven la taxa fora del rebut aquelles persones que explícitament ho sol·licitaven.

ajuntaments metropolitans no la cobraven a partir del rebut sinó a partir d'altres conceptes.

Finalment, no va ser al juliol sinó al setembre del 2000 quan es va tornar a donar un altre pas endavant en la resolució definitiva del conflicte, l'inici del pagament del nou rebut per part dels veïns. Els acords entre el conseller de Medi Ambient Felip Puig i els dirigents de la CONFAVC i l'assemblea de barris participants de la campanya que es va celebrar el dia 19 de setembre van posar de manifest que s'estava avançant cap a la fi del conflicte. Així, les negociacions entre la Generalitat i el Secretariat de l'Aigua al voltant del tema dels endarreriments estaven donant els seus fruits, en assemblea general les associacions de veïns van decidir que ja havia arribat el moment de començar a pagar el rebut de l'aigua. El nou rebut, fruit de la nova Llei de l'Aigua, i els acords als quals s'estaven arribant per tal de pagar els endarreriments van provocar que es prengués aquesta decisió, també com a mostra de bona voluntat i en un intent que les altres administracions implicades, l'EMMA i l'Ajuntament de Barcelona flexibilitzessin les seves postures.

El deute acumulat pujava en total, a finals del 2000, a més de 5.000 milions de pessetes (4.000 dels impostos eren competència de la Generalitat i la resta de la TAMGREM), per la seva banda, la Generalitat era conscient de les dificultats per cobrar la totalitat dels diners, segons Felip Puig es partia de la intenció de recuperar el 54% del total dels diners, la qual cosa suposava que la Generalitat deixaria d'ingressar més de 1.500 milions de pessetes. D'aquests, segons el conseller, bona part no els reclamaria perquè ja havien prescrit, la resta anirien destinats a subvencionar a les famílies en campanya amb uns ingressos més baixos i amb més dificultats per tornar el deute. Per la seva banda la CONFAVC reclamava al govern la possibilitat que el deute pogués ser retornat en 8 anys i en pagaments fraccionats sense interessos. Tot i l'acord al qual van arribar els representants de la Generalitat i els de la CONFAVC el tema de la devolució del deute va continuar sent una qüestió complexa de resoldre i d'aconseguir un acord definitiu. A aquest fet s'havia d'afegir la dificultat que implicava comptabilitzar la proporció d'impostos que devia cada comptador, tenint present que després de 9 anys molta gent s'havia canviat de residència o simplement s'havia mort. Així, els acords amb Felip Puig van servir perquè es comencés a pagar el nou rebut.

La nova factura es començava a pagar però amb un seguit de condicions que calia explicar als veïns amb detall:

- A partir del 20 de setembre i en la mesura que els veïns comencessin a rebre els rebuts els havien de començar a pagar, a excepció dels barris de Barcelona que continuarien ingressant en el compte de la CONFAVC el total de la factura menys la quantitat corresponent al Clavegueram.
- El TAMGREM no s'havia de pagar, encara que arribés en un rebut diferenciats, calia esperar a arribar a acords en els criteris de financiació.
- El pagament dels endarreriments no s'havia de dur a terme fins que no es tinguessin clarificades les propostes de la Generalitat.

Noves mobilitzacions

En relació al moviment veïnal el fet de començar a pagar el rebut de l'aigua va suposar, per a bona part dels veïns en campanya, que el conflicte s'havia acabat. Pels barris es va estendre la idea que la lluita havia arribat a la seva fi, s'havien aconseguit bona part de les demandes i després de 9 anys de mobilitzacions continuades per molts era el moment de parar. Aquesta sensació generalitzada entre les bases del moviment, no era però, la que mantenien els líders de la CONFAVC, enfrascats encara en les negociacions en relació a la TAMGREM i als endarreriments.

I és que començar a pagar el nou rebut va suposar pels veïns haver de desmuntar l'organització que les associacions havien creat per poder portar a terme el model d'insubmissió fiscal engegat des del començament del conflicte, i que havia servit no només com a mecanisme de pressió per les administracions, sinó també com a element de cohesió intern, ja que les diferents gestions a realitzar obligaven a mantenir un contacte continu entre els veïns mobilitzats.

La desmobilització generalitzada dels veïns, provocada per la nova conjuntura, va ser contraproductiva ja que dificultava l'assoliment d'avenços importants respecte els temes encara pendents. Tant les administracions implicades com els mateixos líders veïnals eren conscients de la nova situació, el tema que més preocupava era les negociacions amb l'EMMA respecte la TAMGREM, i des del Secretariat de l'Aigua es va veure la necessitat de reactivar els veïns implicats i plantejar mobilitzacions per mostrar als representants de l'Entitat que el moviment continuava actiu i amb capacitat de mobilització. Així, entre finals del 2000 i principis del 2001 la CONFAVC decideix, davant l'immobilisme de l'EMMA i del seu representant en les negociacions, el Sr. Cuervo, iniciar noves mobilitzacions, en aquest sentit es convoquen

concentracions davant dels Ajuntaments pel mes de febrer i una manifestació unitària l'u d'abril del 2001 pels carrers de Barcelona, on a més dels temes pendents amb l'EMMA també es van incloure demandes en relació a altres campanyes engegades darrerament pel el moviment veïnal.

Valoracions de les darreres negociacions i la nova llei.

Tot el procés de discussió i de negociació amb els interlocutors de la Generalitat al voltant de l'avantprojecte de llei va despertar moltes expectatives en tots aquells que d'una manera o una altra havien defensat les reivindicacions de la Campanya. La creació de l'ACA i l'aprovació al Parlament de Catalunya de la nova llei de gestió de l'aigua van ser considerats com èxits, assolits gràcies a 9 anys de mobilització ciutadana. Tot i ser conscients de les dificultats d'aconseguir avenços globals i dels temes encara pendents de resoldre, s'havia donat un pas cabdal per a la resolució del conflicte.

Des de 1991 les negociacions amb la Generalitat havien centrat bona part dels esforços de la CONFAVC, a més que l'encariment de l'aigua s'havia donat sobretot per la inclusió en el rebut del cànon d'infraestructures hidràuliques depenent de la Generalitat, arribar a acords amb els representants del govern significava una victòria moral davant del poder autonòmic, tradicionalment enfrontat als interessos del moviment veïnal. És en aquest sentit que la CONFAVC va valorar la nova llei de l'aigua, s'havien assolit bona part de les demanes del moviment, però el més important és que s'estava demostrant que gràcies a la organització i a la mobilització veïnal els ciutadans havien pogut intervenir en la configuració d'una llei que consideraven en principi injusta.

Tot i l'eufòria dels primers moments, hi havia encara alguns elements de preocupació entre els membres del secretariat i entre els mateixos veïns en campanya. Els acords amb la Generalitat havien servit per donar per vàlida la composició del nou rebut en relació a les competències del govern autonòmic, però amb aquest encara s'havia de pactar el deute acumulat pels veïns després de 9 anys de no pagar les taxes i els impostos corresponents, amb l'EMMA el tema de la TAMGREM, i amb l'Ajuntament de Barcelona el clavegueram. A més, a mesura que es va començar a visualitzar l'aplicació de la nova llei en el rebut van començar a sorgir altres temes que inquietaven als veïns. El més evident va ser que entre el cost del rebut a l'any 1992 i el cost del mateix al 2000 no hi havia diferències significatives, és a dir, que molts veïns van observar que el nou rebut continuava tenint un preu similar al

d'anys anteriors i que després de tants anys de campanya no s'havia aconseguit variar-lo a la baixa gairabé en res. En aquest sentit entre molts veïns es va estendre la sensació que després de tants anys de Campanya el que s'havia aconseguit no era el que s'havia estat esperant. Des de la CONFAVC es va intentar aclarir perquè el nou rebut tenia un cost tan elevat, es va argumentar que al llarg de la campanya any rera any s'havien anat assolint petits guanys, com el no increment d'algunes taxes en funció de l'IPC, com la Xarxa Bàsica en els anys 92,93,94,98 i 99 o la reducció del preu d'altres, com el del Cànon d'Infraestructura en els anys 92 i 95. En definitiva, la CONFAVC pretenia que els veïns valoressin en conjunt tots els avenços aconseguits al llarg de la Campanya, per tal que entenguessin perquè el preu del rebut no havia variat gaire de l'any 99 a l'any 2000.

Tot i reconèixer els avenços aconseguits al llarg de la Campanya, molts líders veïnals van defensar que la llei era "*positiva en la forma però no en la pràctica*"⁸³. És a dir, que molts dels aspectes que recollia la llei un cop traduïts en el rebut no tenien la mateixa aplicació que havien previst. En el cas del cost del rebut es comenta que va ser un error acabar acceptant el preu del nou en funció del preu de l'any 1990 més l'IPC català, més elevat que no pas l'espanyol, el qual era el que havien apostat els veïns en un començament. Un altre tema de debat estava al voltant d'haver aconseguit garantir els 100 litres persona/dia, una de les reivindicacions principals de la campanya, tot i aconseguir-ho es va acabar establint en dos trams i no en un, tal i com s'havia plantejat des d'un principi.

La CONFAVC es va esforçar en aclarir els dubtes dels veïns i en justificar el cost del nou rebut, però el cert és que entre molts veïns es va escampar una certa sensació de desencís, accentuada pel desgast que implicava haver participat en una campanya que s'havia allargat tant en el temps i que havia exigut de molta implicació, i no només en relació a la participació en les accions promogudes pel mateix moviment, sinó per totes les molèsties afegides al voltant de la gestió dels rebuts. Tot plegat va provocar que entre molts veïns es pensés que la nova llei no recollia les seves expectatives, "*¿para este viaje tantas alforjas?*" es preguntaven molts veïns.

No obstant, aquest sentiment no era generalitzable a les 80.000 famílies en campanya, ja que molts veïns també van assenyalar que es consideraven satisfets amb el nou rebut. Aquests, normalment, eren veïns que d'alguna manera havien estat més implicats i havien fet un

⁸³ Extret de l'entrevista a Mateo Revilla de l'associació de veïns de Bellvitge.

seguiment més continu de la Campanya, contemplant una visió més global dels guanys aconseguits pel moviment, tant a nivell pràctic com a nivell més global en relació a la CONFAVC. Com s'explica a l'apartat "Coincidències i Divergències del Moviment Veïnal", la posició particular de cada una de les associacions al llarg del conflicte i en concret en relació a l'aprovació o no de la nova llei, també va ser un element a tenir en compte per analitzar la posició de cadascun dels veïns en la valoració del rebut.

D'altra banda, les crítiques d'algunes associacions i de nombrosos veïns als acords establerts amb la Generalitat van provocar la reflexió i algunes autocrítiques en els membres del secretariat de l'aigua i de la CONFAVC. A. Naya, referint-se als veïns, comenta que *"no han entendido el sentido político, i es porque no lo hemos sabido explicar i eso lo tiene que asumir el movimiento asociativo"*. De fet, segons alguns líders veïnals, en determinats moments de la Campanya es va prioritzar l'augment de nombre de veïns adherits, es van invertir molts esforços en aconseguir que molta gent inclogués el seu rebut entre els que ja practicaven la insubmissió fiscal, i es va invertir molt poc temps en explicar el perquè de la Campanya i el que es volia aconseguir en darrer terme, que com ja s'ha explicat, anava més enllà d'una simple rebaixa del preu del rebut de l'aigua.

Aquest fet va motivar que part de la gent que s'anava afegint a la Campanya, lluny de fer-ho per uns objectius polítics clars, ho fes perquè era una manera d'estalviar-se uns diners que en una situació normal haurien de pagar en forma d'impost, els objectius més polítics quedaven en aquests casos en un segon terme. Aquesta dinàmica fomentada per alguns dirigents i extesa sobretot en determinats barris, va ser un dels factors de pes que va provocar que molts veïns no entenguessin els acords de la CONFAVC amb la Generalitat i la conseqüent composició i el cost del nou rebut.

Si entre el moviment veïnal els acords van suscitar debats i crítiques internes, la Generalitat va fer una valoració conjunta de la nova llei des d'una vessant molt més positiva i constructiva en el sentit que havien estat capaços d'elaborar una llei que conjugava els interessos de sectors socials concrets amb l'interès general. Per una banda van escoltar les demandes ciutadanes i les van recollir en la nova llei de la millor manera possible, i per l'altra es va legislar per resoldre les mancances de l'administració autonòmica en matèria de gestió i finançament de l'aigua, en aquest sentit des del mateix govern es defensava que a Catalunya era necessari elaborar una nova llei que unifiqués i posés al dia la dispersa legislació hidràulica catalana. A nivell

de la Generalitat també es va valorar que la nova llei recollia les noves directrius europees al voltant del finançament i de la gestió del cicle de l'aigua.

En l'elaboració de la llei i en la resolució del conflicte amb els veïns, el paper de Marta Lacambra, primer com a comissionada del govern i després com a directora de l'ACA, va ser de vital importància. El seu tarannà polític i dialogant ha estat valorat per tots els actors en el conflicte de manera molt positiva. El moviment veïnal va defensar que després de tots els consellers de diferents departaments amb els quals es van sentar a negociar, Marta Lacambra va mostrar des d'un començament una actitud més propera i oberta a les inquietuds del moviment. Així, les relacions de cordialitat entre el Secretariat de l'Aigua i l'equip de Marta Lacambra van possibilitar que es donés una sortida parcial a un conflicte difícil de solucionar per l'administració, ja que més enllà de les demandes dels mobilitzats, es tractava d'un moviment ciutadà que massivament defensava una mesura d'insubmissió fiscal. Per l'envergadura del conflicte i pel dany que causava en la imatge del govern de la Generalitat era necessari posar-hi fi. En aquest sentit, la nova llei va ser la solució oficial al conflicte social i polític generat per la Campanya de l'aigua.

Les Companyies Subministradores també van rebre amb satisfacció la creació de l'ACA i la redacció de la nova llei perquè d'una banda significava que les gestions amb la Generalitat guanyarien efectivitat al concentrar en un sol organisme competències que abans afectaven a diferents departaments, i de l'altra amb la nova llei s'aconseguia que Catalunya, en relació amb la resta de l'Estat, fos pionera en l'elaboració d'una llei que inclogués el programa marc de la unió europea en relació al finançament i a la gestió de l'aigua. Tanmateix, el fet que la nova llei solucionés, ni que fos en part, el conflicte amb el moviment veïnal també era motiu de satisfacció ja que tancava una etapa en la qual les Companyies Subministradores s'havien vist directament afectades pel conflicte, tant a nivell d'imatge pública com en relació a la despesa generada per la gestió dels rebuts dels veïns en campanya.

La nova llei de l'aigua no solucionava, però, el conflicte obert amb l'EMMA i amb l'Ajuntament de Barcelona. De fet la nova llei recollia que en el rebut de l'aigua no es podien incloure aquelles taxes que no estiguessin relacionades amb el cicle de l'aigua. No obstant, si pels veïns la taxa del clavegueram i de la TAMGREM eren conceptes que no estaven relacionats amb el cicle de l'aigua, per la Generalitat i les altres administracions sí, i en aquest sentit la nova llei contemplava que

aquest tipus de conceptes continuessin en el rebut. Així, des de l'Ajuntament de Barcelona es contemplava positivament la nova llei de l'aigua ja que legitimava l'actitud que havien vingut manifestant des del començament de la Campanya. L'EMMA per la seva banda veia com a positiu que hagués estat una llei consensuada per tots els partits polítics amb representació parlamentària perquè era una manera d'establir postures comunes des de totes les administracions, independentment del color polític al qual pertanyessin. Per altra banda, l'EMMA també va posar moltes expectatives en el desenvolupament de les ELAs (Entitats Locals d'Aigua), pel fet que implicaven millores substancials en relació a les competències municipals en matèria hidràulica.

Els darrers acords

Després que durant el darrer trimestre del 2000, fruit dels acords signats amb la Generalitat, els veïns en campanya comencessin a pagar la pràctica totalitat del rebut, **la lluita de l'aigua encara restaria oberta en dos fronts: amb l'Entitat Metropolitana del Medi ambient i amb l'Ajuntament de Barcelona.**

Per una banda, **amb l'EMMA, calia arribar a acords respecte el sistema tarifari, el retorn del deute i sobretot la TAMGREM.** Malgrat els avenços que suposava formar part del Consell de Seguiment del Programa Metropolità de Residus Municipals, (PMGRM) on diversos agents econòmics, socials tècnics i científics presenten propostes de treball envers la gestió i finançament dels residus,¹³⁶ no era fàcil pactar una sortida del conflicte. Es per això que els mobilitzats van mantenir per una banda l'espai de negociació amb els interlocutors de l'Entitat i per l'altre les mesures de pressió. En aquest sentit, la TAMGREM continuava sense ser pagada pels membres en campanya, de la mateixa

¹³⁶ En l'apartat L'aprovació al Parlament de la nova llei de l'aigua, s'explica el pla de treball del Pla Metropolità de Gestió de Residus Urbans que s'ha de desenvolupar durant el mandat 1999-2003.

manera que es dugueren a terme concentracions davant dels ajuntaments (febrer 2001) o una manifestació pel centre de Barcelona (abril 2001).

Tot i així, la cojuntura concreta en la que es trobava la lluita de l'aigua (els avenços aconseguits fins al moment amb la Generalitat, les dificultats de gestió del deute, o el possible desgast de tants anys de mobilització, entre d'altres) obligaren al Secretariat de l'aigua a plantejar a l'assemblea de veïns dues possibles alternatives. Una de les opcions, era mantenir la situació de pressió fins a l'any 2004 a l'espera de l'aplicació del pla de treball discutit i consensuat en el Consell del PMGRM. L'altre, signar amb l'EMMA un document d'acords que permetés la sortida del conflicte tot i saber que les reivindicacions veïnals no serien plasmades fins a l'any 2004.

Després de dues assemblees durant els mesos de setembre i octubre del 2001, on el Secretariat es va mostrar favorable a la sortida del conflicte, l'assemblea amb una majoria de més de 2/3 es pronuncià per la signatura del document d'acords definitius amb l'EMMA.

D'aquesta manera, des de **l'1 de gener del 2002, els veïns en campanya ja estan pagant la TAMGREM (fora del rebut)** i ja s'estan establint els criteris de retorn del deute amb els mateixos criteris que es va fer amb la Generalitat i amb l'aplicació d'un decret d'ajuts per a les famílies amb rentes més baixes.

L'altre front obert, amb **l'Ajuntament de Barcelona** malgrat molts moments d'estancament en el procés negociador, sembla que està a punt de tancar-se. Les AAVV de Barcelona, coordinades per la FAVB, durant els darrers mesos, han estat presentat nombroses propostes a l'Ajuntament per tal de trobar una sortida negociada al conflicte que

passa per **millorar la forma de finançament del Clavegueram**. Tot i que actualment els veïns de Barcelona adherits a la Campanya encara no estan pagant aquesta taxa, sembla que s'estan ultimant els detalls per pactar una sortida definitiva del conflicte.

Aquest fet, suposaria el final de la lluita de l'aigua, un conflicte entre veïns i administracions públiques que s'ha mantingut obert durant més d'onze anys.

5.2. El paper dels altres actors al llarg de la campanya

5.2.1. La implicació dels Grups Parlamentaris

La relació de les AAVV amb grups parlamentaris fins a la lluita de l'aigua no havia estat massa rellevant. El fet de que el Parlament treballi amb lleis de caràcter general més que local, suposava que no existís relacions massa intenses amb el moviment veïnal. Això no vol dir que problemàtiques i lluites urbanes com el transport públic, l'habitatge, l'educació, al·luminosi o el mateix rebut de l'aigua no depenguin en bona mesura de propostes que es deriven del Parlament.

Des de la cambra catalana, es prenen decisions respecte la gestió, el finançament... en matèria hidràulica; es poden canviar directrius aprovades, modificar lleis, presentar-ne de noves. En aquest sentit i com que les lleis 4/90 i 5/90, condicionants immediats de la lluita, varen ser aprovades al Parlament, i una de les reivindicacions veïnals passava per la redacció d'un nou marc legal, la implicació dels grups parlamentaris en el conflicte era important.

Després dels primers intents de negociació amb les administracions es va intentar iniciar un diàleg amb els grups parlamentaris. Des que la llei va ser aprovada al Parlament amb els vots de CIU i PSC i coincidint amb les primeres protestes ciutadanes reflexades en l'informe del Síndic de Greuges, la Plataforma Unitària va fer conèixer seves demandes als diferents grups amb representants a la Cambra. Un cop plantejats els objectius sorgiren els primers posicionaments públics i oficials dels grups.

En general l'actitud d'aquests durant tot el conflicte no va ser determinant fins a l'aprovació de la nova llei si bé es ben cert que amb les intervencions (proposicions no de llei, cartes obertes al Parlament...) es varen obrir moltes portes a la definició de la nova llei i conseqüentment a un avenç cap als acords finals.

Al llarg de la cronologia ja s'ha fet esment de diverses intervencions de grups Parlamentaris (ERC, i sobretot IC-EV i PSC) al voltant de possibles modificacions que havien de recollir un marc legal referent a la gestió de l'aigua a Catalunya. Diverses varen ser les opcions, sovint reiterades al llarg dels 10 anys i moltes les hores de treball de parlamentaris per poder trobar una sortida consensuada al conflicte.

- Totes aquestes intervencions però, han estat estretament relacionades a tres elements molt interconnectats:
- Els períodes electorals i la conseqüent posició de forces al Parlament al llarg del temps.
- La distribució de competències entre les administracions locals i autonòmiques (de diferent color polític).
- Els punts àlgids de mobilització ciutadana.

Períodes electorals i posició de forces al Parlament

Tres han estat els períodes electorals (ens referim a eleccions autonòmiques del 92,95 i 99) que ha viscut Catalunya en aquest procés de 10 anys. Períodes en els que els partits aprofitaren el context de lluita per fer propostes als ciutadans de les zones més implicades i mostraren disponibilitat de negociació. Eren mesos en els que l'interès per resoldre problemes de la ciutadania es feien més evidents, es podien marcar fites per assolir acords i hi havia més predisposició a escoltar les demandes de descontentament dels desmobilitzats. Es podria dir que els períodes electorals varen marcar el ritme d'importants moments de la campanya.

I com els períodes electorals, els resultats de les eleccions, ja que suposaven una nova realitat en l'espai parlamentari i per tant la possibilitat de que els partits tinguéssin reaccions diferents davant el conflicte.

A més de les eleccions i la disposició del Parlament català, tindrà molta importància el panorama del Congrés a Madrid on el joc d'aliances i compromisos sobretot en els anys de govern en minoria tant del PSOE com del PP (coincideix amb els primers 8 anys de conflicte) repercutirà en la dinàmica política a Catalunya.⁸⁴

Les primeres, viscudes l'any 92 deixaren a CIU amb majoria absoluta al Parlament però el panorama polític havia variat respecte els anys anteriors (els anys d'aprovació de les dues polèmiques lleis). IC (que havia votat en contra de la llei) havia perdut diputats i els dos que tenia el PCC havien desaparegut. Això suposava que dels 15 vots contraris a les lleis 4/90-5/90, alguns s'havien perdut. Tot i així, bona part dels partits de la oposició presentaren propostes al Parlament per tal de modificar la llei.⁸⁵

⁸⁴ En ambdós cassos CIU va jugar un paper important a Madrid al donà suport als dos partits estatals (PSOE l'any i PP l'any 96) per garantir estabilitat en el govern central. Això provoca un joc d'interreaccions polítiques, (traspàs de competències, suport en l'aprovació de determinades lleis) que tenen una repercussió directa en les dues realitats, la catalana i l'espanyola.

⁸⁵ Vegis cronologia primera etapa.

Durant aquest període se succeïren les crítiques al govern de la Generalitat per part dels partits situats a la oposició. Seguint la lògica dels governs amb majoria, CIU podia legislar sense problemes i els partits situats a la oposició (sobretot aquells, que bona part del seu electorat és susceptible de formar part del col·lectiu mobilitzat) tenien les mans lliures per pressionar al govern. Els mecanismes anaven des de la presentació de propostes concretes properes a les demandes dels veïns, fins a crítiques aferrissades al equip de govern per tal de deslegitimar la seva tasca.

Potser un dels actes més significatius va ser el trencament del Pacte de l'aigua que PSC va anunciar només esclatar el conflicte. Un acord que s'havia teixit en un context de pacte entre la coalició catalana i el PSC quan el PSOE governava a Madrid amb el suport de convergència.

La situació canviaria lleugerament en la següent legislatura, quan després de les eleccions del 95, CIU va perdre la majoria absoluta i tot i governar en minoria va necessitar del suport d'altres partits per garantir l'estabilitat de govern. En aquesta ocasió, el partit majoritari no depenia només dels seus vots per tirar endavant propostes legislatives i necessità sovint el suport del PP per governar amb comoditat. Durant aquest període, tot i que la lluita de l'aigua no va estar a l'ordre de prioritats del Parlament si que es van percebre canvis fruit de la nova situació política. En primer lloc, el PP català (ara 3ª força), que durant el període anterior no havia amagat les crítiques a la política hidràulica de la Generalitat, va optar per no mostrar tant contundència el seu desacord. (Pensem que també coincideix amb el moment en que a nivell d'estat espanyol el PP guanyaria les eleccions l'any 96 i CIU donaria suport al govern central, establint-se entre ambdós partits un pacte implícit de col·laboració en els dos escenaris).

Al mateix temps, el paper de partits com PSC i IU concients de no estar en una situació estratègica de govern, fou aprofitat per incrementar les seves mesures de pressió al govern de la Generalitat, motivats també per una clara intenció de guanyar adeptes per properes campanyes. Seran moments de presentació de proposicions no de llei, d'unificar postures entre ells, de radicalitzar les seves postures en ajuntaments...).

Les darreres eleccions viscudes l'any 99 amb la lleugera diferència de vots entre PSC i CIU també condicionarien la dinàmica del conflicte. La relació estricte de forces al Parlament va fer un gir important que va repercutir en la signatura de la nova llei. En un context on el partit de

govern té una posició més inestable, la dinàmica de treball a la cambra es revitalitza. Les propostes dels diferents grups tenen més pes i els canvis són més assequibles. En aquest sentit hem de tenir present la nova disposició Parlamentària i com aquesta va condicionar (juntament amb molts altres factors) l'aprovació d'un nou marc legal en matèria d'aigües.

Discrepàncies al voltant òrgans de gestió

Ja hem comentat en el primer apartat com els diferents organismes amb competència en matèria hidràulica a l'àrea del conflicte són: la Generalitat presidida tots aquests anys per Convergència i Unió, l'Entitat Metropolitana amb la presidència d'IC fins al 98 i del PSC en l'actualitat i ajuntaments dels municipis on ha arrelat la campanya (majoritàriament de partits d'esquerra).

Aquestes administracions, que durant els 10 anys han canviat les seves competències, han sofert reestructuracions internes, han mantingut un constant diàleg al llarg del temps, i han tingut algunes friccions pel que fa les competències de gestió. Unes friccions que per a alguns interlocutors han tingut el seu efecte en la guerra de l'aigua i concretament en el treball parlamentari realitzat per a aquest motiu.

Potser els contextos en els que les divergències prengueren més relleu es en el de les demandes de l'EMMA de no veure retallades bona part de les seves competències de gestió (tub 2'40, sanejament...) i això es reflectí en el Parlament quan els grups que dominen en aquesta entitat reclamaran en les seves propostes més poder per les entitats locals, o discreparen de l'aprovació de determinats avantprojectes per creure veure retallades les seves opcions competencials.⁸⁶ Cal tenir present, que les pròpies característiques del sanejament i la gestió de l'aigua en alta, faciliten l'existència d'aquestes discrepàncies ja que algunes entitats locals i supralocals es poden considerar fàcilment ens de gestió d'aquests recursos, per comptes de l'administració general.

Amb els ajuntaments, les discrepàncies requeien sobretot en la relació de recaptació dels conceptes tributaris, una gestió que històricament havia estat una tasca estrictament municipal.

Alguns dels entrevistats, sobretot de l'entorn del moviment veïnal, qualifiquen aquestes divergències d'importants per la dinàmica del conflicte fins a arribar a considerar aquesta com a una de les causes per les quals, la solució està trigant tant a arribar.

⁸⁶ És el cas de l'avantprojecte d'Artur Mas.

Les pressions del moviment

De manera molt relacionada amb les diverses composicions de govern, les mobilitzacions de la ciutadania, al pressionar als governants i conseqüentment a la oposició, tenen un paper determinant en la dinàmica de relacions parlamentària. Pensem que els col·lectius que expresen la seva disconformitat davant l'aplicació d'uns determinades lleis, alhora estan realitzant una críctica a una opció de govern. Això incentiva per una banda que aquesta es posicioni per tal de solventar el conflicte però també obliga als partits de la oposició a pronunciar-se. Moltes vegades, el carrer, trasllada al Parlament un escenari de confrontació política i això és el que va propiciar l'esclat de la guerra de l'aigua, que recordem es produïx en un moment de govern en majoria absoluta i on el grau de disputes polítiques al Parlament no és tant elevat.

Així no només l'esclat per si mateix sinó el ritme i tarenà de les mobilitzacions ha anat estretament lligat a la dinàmica parlamentària envers el tema. La mobilització en molts contextos va propiciar el posicionament ferm de determinats grups polítics per tal d'accelerar el procés de redacció d'un nou marc legal.

De fet, en el marc de cercar una estructura d'oportunitat política que els fos favorable, els mateixos veïns sovint feren crits d'alerta als portaveus dels diferents partits mitjançant cartes on s'exposava la situació del conflicte i es demanava un posicionament clar.

L'objectiu del moviment d'entrar el debat del rebut al Parlament anava més enllà de del reconeixement d'una responsabilitat en l'aprovació de les polèmiques lleis, s'exigia corresponsabilitat política i implicació en els problemes que planteja obertament la ciutadania.

Les accions forçaven al Parlament a reconèixer al ciutadà (i en aquest cas) al moviment veïnal com a actor en l'activitat política i no com a espectador.

L'activitat mobilitzadora donava visibilitat al moviment i la conseqüència era la posada en escena dels grups(uns amb més intensitat que altres) prenent partit perquè els compromisos es convertissin en alguna mesura concreta.

Pressionar a les institucions formava part de l'intent de negociar amb l'organisme competent però pressionar al Parlament suposava fer un pas més enllà. Implicava cercar el compromís del representant de la ciutadania, d'una instància de govern superior.

Relacions entre grups polítics: moments d'acord i desacord

Al llarg del conflicte, **els diferents** grups polítics han mostrat el seu posicionament envers la problemàtica del rebut de l'aigua. Alguns com hem vist, presentant propostes concretes de treball i d'altres manifestant la seva opinió en la comissió de seguiment o en diverses reunions mantingudes amb la Plataforma primer i amb el secretariat de l'aigua després.

En molts contextos hi ha hagut entre els grups Parlamentaris, propostes realment properes, punt d'unió que varen facilitar l'acostament de posicions entre els diferents actors implicats, però en molts d'altres han primat els posicionaments de partit i per tant s'ha fet difícil aconseguir avenços importants. Molts dels posicionaments va ser difícil que es despreguessin de la rivalitat de partits. De la mateixa manera que ha estat difícil excloure al mateix moviment d'etiquetes partidistes, en el terreny parlamentari també ha estat complex mantenir-se al marge de rivalitats i interessos de partit en les propostes realitzades.

Malgrat el conflicte de l'aigua hagi volgut anar més enllà de les diferents postures polítiques existents en la realitat catalana, com hem pogut observar, diversos elements han posat les discrepàncies entre partits en la primera línia del conflicte.

Expresions com conveniència política, interessos entre partits, han anat repetint-se al llarg del conflicte tant per part de representatns de les institucions com per referir-se als diversos protagonismes en el sí del moviment veïnal.

Qualsevol anàlisi d'aquest conflicte no poc amagar doncs aquesta confrontació dins l'entramat de partits.

Tot i així, va haver moments de complicitat entre els diferents grups com en la signatura de l'acord del 94 o en la constitució de la Comissió Parlamentaria. En el primer context, hi havia coincidència en la necessitat de posar fi al conflicte i per tant es varen deixar enrera les friccions polítiques per consensuar un acord que mai es va aplicar. També amb la comissió on s'acordaren un seguit de reunions i estudis per tal de considerar els aspectes necessaris que calia tenir presents en la gestió de l'aigua.

Aquesta comissió si bé hem vist que no va tenir massa transcendència si que s'ha de valorar en el sentit de que davant la dificultat de la ciutadania d'intervenir en el Parlament, aquest espai permetia la presència i per tant l'oportunitat d'expressió de ciutadans

que no són representants polítics. Si no va funcionar, en part es per que els grups majoritaris es varen desmarcar dels acords que es varen prendre.⁸⁷

Malgrat l'interès d'alguns partits polítics en la campanya de l'aigua i les primeres intencions de modificació de la llei, els membres de la campanya qualifiquen el paper del Parlament com a insuficient.

No només se succeïren les aprovacions dels pressupostos anuals sense que fóssin recollides les peticions de la plataforma sinó que semblava difícil engegar una línia de treball i converses amb les forces polítiques que hi són representades.

Per altra banda, una altra de les crítiques que ha fet el moviment veïnal als partits polítics en general, és que a nivell municipal no s'ha actuat de manera unitària, donant-se casos on municipis governats pel mateix partit polític no aplicava els mateixos criteris alhora de mantenir o eliminar conceptes del rebut que eren de la seva competència.

En general es qualifica el paper de les diferents forces polítiques com a decebedor. "*Ens hem trobat al llarg del procés amb un bloc homogeni, on, per damunt de les discrepàncies ideològiques, han primat els interessos i problemes comuns com a "gestors públics", es a dir la necessitat recaptatoria ha unit als adversaris polítics per damunt d'altres diferències*"⁸⁸

⁸⁷ Extret entrevista a E. Benach, representat d'ERC.

⁸⁸ Extret de l'informe aprovat pel secretariat de la CONC sobre la campanya de l'aigua l'11 de febrer del 94.

5.2.2. Negociacions i acords amb les Companyies d'aigües

Les companyies subministradores d'aigua són entitats que gestionen el servei en baixa del recurs: compren l'aigua a l'entitat que la subministra en alta, la tracten i la distribueixen als diferents clients.⁸⁹

Aquestes companyies, davant l'esclat del conflicte es trobaren immerses en un confrontació entre l'administració i la ciutadania que, de forma indirecta, els mantenia com a implicats. Les mobilitzacions veïnals havien esclatat com a resultat del seguit d'impostos i de taxes que s'havien anat afegint al rebut i malgrat també denunciessin l'elevat preu del recurs, les demandes concretes es focalitzaven en la qüestió impositiva. En aquest sentit, la mobilització anava substancialment adreçada contra les administracions amb competència en matèria hidràulica i contra un Parlament que havia aprovat les lleis polèmiques de sanejament i d'infraestructures, com es demostra en el fet que els ciutadans en campanya mai varen deixar de pagar el cost de l'aigua i en canvi no pagaren la part del rebut referent a impostos i a taxes (menys l'IVA).

Les diverses empreses subministradores, a partir de l'any 92, deixaren d'ingressar els diners del rebut de l'aigua corresponents a tots els usuaris que estaven en campanya, un nombre que durant els primers 5 anys va anar creixent.

Fins que no es va regularitzar el procediment d'insubmissió fiscal que protagonitzaren milers de famílies, la companyia veia impossibilitada la seva opció de cobrar els diners de l'aigua. Com ja hem explicat, els veïns intentaren en diverses ocasions efectuar el pagament de l'aigua a les companyies però aquestes no tenien la potestat legal de poder-los acceptar.

Les reunions que es derivaren per tal de solucionar aquesta situació van acabar amb el consentiment institucional que les companyies procedissin al cobrament parcial del rebut, un procediment primer efectuat per via notarial i que encara és vigent en l'actualitat mitjançant els coneguts rebuts de la ràfega.⁹⁰

⁸⁹ Les competències concretes d'AGBAR són més àmplies ja que disposen també de pous particulars i d'instal·lacions d'abastiment com la Planta Potabilitzadora de Sant Joan Despí i acaben gestionant en alguns municipis el tractament d'aigües residuals.

⁹⁰ Dita modalitat és explicada en la segona etapa del desenvolupament del conflicte.

Malgrat aquest acord, les relacions entre les companyies i els mobilitzats d'una banda i les administracions de l'altra, varen passar per moments de dificultat.

Pel que fa el **moviment veïnal**, cal destacar com, sobretot els primers anys del conflicte, van haver-hi alguns problemes. La informació al voltant dels veïns que formaven part de la campanya era difusa i això, com ja hem explicat, va implicar talls de subministrament per part de les companyies. Més de la meitat d'associacions de veïns afirmen haver patit talls de subministre.⁹¹ Això va generar algun episodi tens entre veïns i treballadors de la companyia.

Mentre que aquests executaven ordres de no pagament procedint als talls de subministrament a determinats vivendes, els veïns s'organitzaven per tornar a donar l'aigua als habitatges afectats. Assenyala Manuel Piñar: *"Hi ha hagut talls d'aigua massius en determinades èpoques, però la resposta ha estat molt participativa i bona part de la gent estava organitzada. Quan es produïa un tall en el subministrament es podia trigar hores a restituir-lo. Durant una època es muntaven grups de gent que es trobaven amb la brigada de l'aigua i els hi deien que no calia que ho fessin perquè la tornarien a donar, altres brigades es negaven a passar per segons quins barris perquè els veïns els barraven el pas i en ocasions hi havia hagut friccions"*⁹².

Davant de les intervencions de les brigades de les companyies es va improvisar la figura del *"fontaner popular"*. Aquests eren veïns, en molts casos, fontaners de professió, que de forma voluntària col·laboraven amb les AAVV i donaven l'alta al servei de subministrament d'aquells veïns en Campanya que els hi sol·licitaven. Aconseguir tornar a subministrar l'aigua a les vivendes dels adherits a la Campanya en un temps raonable era una manera de garantir la tranquil·litat dels veïns i de pressionar les Companyies per arribar a aconseguir un àmbit de negociació entre les parts afectades. Tot i així algunes associacions de veïns van més enllà en les seves crítiques i destaquen que els mateixos treballadors de les oficines de les companyies discriminaven els veïns en campanya, per exemple, Julio Jiménez explica que a la delegació d'Esplugues d'Agbar *"han tingut tractes vexatoris amb veïns en Campanya que han anat a reclamar"*.⁹³

A nivell de relacions entre entitats, el president de la CONFAVC, Alfredo Vela comenta com en general els problemes que van existir van

⁹¹ Dades extretes dels qüestionaris d'elaboració pròpia.

⁹² Cita de l'entrevista amb Manuel Piñar, president de la Federació d'Associacions de Veïns de l'Hospitalet.

⁹³ Cita de Julio Jiménez, president de la Federació d'associacions de Veïns del Baix Llobregat.

ser sobre el terreny i en cap cas amb la companyia com a tal, amb la qual varen mantenir una relació cordial.

Per la seva banda, les Companyies Subministradores han reconegut també que en general els tractes varen ser bons damunt de la taula de negociació, i que només es van produir episodis tensos amb el tema dels talls com a conseqüència d'una mala gestió de les associacions de veïns, ja que aquestes, en un primer moment, no van comunicar a les companyies quines eren les persones adherides a la campanya, i per tant, les brigades intervenien per ordre de la companyia al registrar rebuts impagats. Més endavant quan es van elaborar les llistes on apareixien els veïns en campanya, sovint no arribaven de forma correcta i alguns noms es perdien pel camí. A més, comenten que també es trobaven amb càlculs dels rebuts que no eren correctes perquè cada AV ho feia d'una manera arbitrària.

Tanmateix per a molts veïns que analitzen el paper de les companyies subministradores aquestes jugaven al "*mateix joc d'interessos que les administracions*"⁹⁴ ja que miraven pel benefici propi, privat i no pel bé públic. Les afirmacions giraven al voltant del debat sobre els preus de l'aigua tenint en compte que es tracta d'un bé de primera necessitat i que escasseja. Si bé és cert que es reconeixia els costos que implicaven les grans operacions d'abastiment i de tractament d'aigua (costos que també tenien les companyies amb inversions per a la millora de la qualitat de l'aigua i el seu sanejament) es posava l'accent en la dinàmica d'encariment d'aquest bé i la necessitat que la política de preus no generés beneficis.

La resposta de la companyia a aquestes acusacions es basa en justificar que amb la separació dels conceptes, el que es pretenia era donar informació a la ciutadania. Una informació que consideren va ser insuficient i que si hagués estat la correcta s'hagués evitat més d'una reacció de protesta del ciutadà.

També se'ls hi va retreure que acabessin per acceptar els diners que la CONFAVC els oferí en concepte d'endarreriments i que gestionessin un rebut especial amb la Caixa. D'aquesta manera facilitaven el procés d'insubmissió fiscal ja que si el pagament parcial no s'hagués acceptat mai, la ciutadania hagués pagat per por als talls d'aigua. Segons Manel Nadal, "*mai les administracions ni els bancs haurien de permetre una situació com la que es va donar de desobediència civil... ...les administracions no van estar a l'alçada, no*

⁹⁴ Informació extreta del grup de discussió amb veïns de Badalona.

van saber governar ja que durant molts anys van mantenir una situació d'il.legalitat".⁹⁵

Des de l'EMMA es va intentar en diverses ocasions introduir millores en el contracte-programa amb SGAB per tal de possibilitar la rebaixa d'algun dels conceptes o introduir alguna tarifa reduïda per a determinats col·lectius. En aquest marc de relacions es varen produir millores en aspectes concrets com en el tema del comptadors per persona i dia.

En definitiva, sense entrar en el debat de la idoneïtat o no al voltant de la divisió del rebut en dos parts, una pel consum i l'altra pels impostos, el paper de les Companyies d'Aigua ha estat molt important ja que al defensar els seus interessos com a empresa han acabat possibilitant juntament amb el vist-i-plau de La Caixa⁹⁶ que una mobilització ciutadana basada en bona part en una mesura d'insubmissió fiscal, trobés els canals per regularitzar aquest tipus de mesura de pressió.

⁹⁵ Extret de l'entrevista realitzada a Manel Nadal, parlamentari del PSC.

⁹⁶ La Caixa va elaborar primer un imprès perquè els membres de la Campanya poguessin ingressar en els comptes oberts per la CONFAC la part corresponent al consum i a l'IVA. I en segon terme va possibilitar que les Companyies poguessin recaptar els pagaments dels adherits mitjançant els rebuts personalitzats. Es dona la circumstància que La Caixa és el principal accionista del Grupo AGBAR.

5.3. Coincidències i divergències en el moviment veïnal

Una de les característiques del moviment veïnal que més ha marcat la Campanya de l'Aigua ha estat la diversitat de postures polítiques que hi conviuen. Sota les sigles de la CONFAVC es contabilitzen més de 500 associacions de veïns, la majoria ubicades als municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, de totes aquestes prop de 200 són les que van decidir participar en la lluita de l'aigua. No entrarem a debatre perquè unes es van afegir i unes altres no, però no cal dir que la Campanya de l'Aigua, des d'un començament, es va plantejar com una lluita de mobilització i de reivindicació que no totes les associacions de veïns estaven disposades a seguir. Tanmateix les associacions que van participar en la lluita eren conscients que hi havia diferències importants entre els discursos i les pràctiques polítiques d'unes i altres, i el fet de participar en la campanya era evident que no era condició suficient per homogeneïtzar-les sota un mateix discurs, la realitat local a la qual s'enfrontava cada associació, la cultura política dels seus líders veïnals o la tradició més o menys reivindicativa de cadascuna d'elles eren elements que marcaven les diferents tendències dins la CONFAVC.

En aquest sentit, la tasca dels dirigents de la CONFAVC i del mateix secretariat de l'aigua no era fàcil, sobretot si tenim present que el moviment veïnal fa de la diversitat interna i de la dinàmica assembleària un reconeixement explícit i una forma d'organitzar-se que els diferencia clarament d'altres organitzacions socials com per exemple els sindicats, que tot i reconèixer diferents corrents internes, decisionalment funcionen de forma piramidal, els representants sindicals tenen molt més marge per poder decidir i negociar sense haver d'estar consultant constantment la seva militància, com succeeix en les organitzacions veïnals.

Les diferències presents, ja des d'un començament, de les mobilitzacions entre les associacions que anaven entrant en campanya eren conseqüència per una banda, de les diferents visions polítiques dels membres de cada associació i per l'altra, dels interessos sectorials que sovint manté cada associació i que no sempre coincideix amb els interessos generals de la CONFAVC. De fet, a més de la Campanya de l'Aigua general, en cada barri i municipi la lluita es va viure d'una manera diferent, el pes de l'associació en relació a la xarxa d'entitats locals i el fet de mantenir bones o menys bones relacions amb els organismes institucionals municipals van determinar un posicionament o un altre al llarg de la campanya.

També és en l'àmbit local on més pot afectar la doble militància que molts dirigents veïnals exercien en la seva vida quotidiana. No hem d'oblidar que la majoria de les associacions de veïns que van entrar en campanya estaven dirigides per líders veïnals que a més de participar de l'associació de veïns sovint mantenien una doble militància en sindicats de treballadors o partits polítics d'esquerra. Fins i tot Jordi Gasull, secretari de la CONFAVC s'havia presentat per a les eleccions a l'Ajuntament de Barcelona per EUiA. En determinades ocasions aquests elements van desencadenar recels i conflictes entre els partidaris d'una corrent política o d'una altra, sobretot si tenim present que els Ajuntaments, alguns governats per partits polítics d'esquerra, i els Partits Polítics en general van ser actors implicats en el conflicte i molt sovint opositors en aquest sentit dels interessos dels veïns en campanya.

Així, els representants dels veïns sabien que decidir per 80.000 famílies amb ideologies i amb interessos cada vegada més divergents era una feina arriscada tenint present les característiques del moviment, però també tenint present que es tractava d'unes negociacions especialment complexes a l'haver d'estar discutint paral·lelament amb actors prou diferenciats i sobre temes de caràcter legislatiu o fiscal difícils d'entendre pels no iniciats. Aquests elements van obligar a la CONFAVC, per exemple, a buscar assessorament jurídic extern o a esmerar-se encara més en les seves aptituds com a comunicadors per tal de transmetre una informació clara i entenedora a les seves bases.

En els inicis de les mobilitzacions la CONFAVC va aconseguir consensuar uns objectius per assolir amb totes les associacions en campanya que es van traduir en els 12 punts reivindicatius. Aquests 12 punts, a més, van ser els que sindicats i associacions de consumidors van defensar en les negociacions amb les Administracions fins la dissolució de la Plataforma Unitària al setembre del 1994. Així, tot i les postures diferents al llarg de la Campanya, totes les associacions van ser conscients de la necessitat de la unitat per aconseguir objectius generals i van reconèixer la interlocució de la CONFAVC en totes les negociacions, de fet, la majoria de les associacions en Campanya van estar recolzant les estratègies polítiques i negociadores que mantenia el secretariat de l'aigua, les veus discrepants van ser minoritàries i focalitzades en determinades federacions de veïns.

La Federació de l'Hospitalet i alguna associació de Barcelona i del Vallés Occidental van ser els més crítics amb les decisions del Secretariat i les que van manifestar les postures més radicals. En canvi, la Federació de Badalona i les associacions del Baix Llobregat, que

representen elles soles el 50% de les associacions en Catalunya, van ser les que van mantenir una actitud més d'acord amb les decisions del Secretariat.

Els dirigents de la CONFAVC accepten la diversitat de posicionaments polítics i assenyalen que són símptomes positius i de salut democràtica. En aquest sentit A. Vela va defensar que en la forma de treballar hi havia unanimitat total, però que hi havia diferències de pensament a l'hora de tractar els temes, tot plegat no ho considerava del tot perjudicial perquè representava una forma d'enfortir el contacte amb les AAVV i en darrer terme amb la gent.⁹⁷

Les discrepàncies entre algunes associacions, representants de federacions de veïns i membres del secretariat es van posar en evidència des d'un bon començament, per exemple, en la forma d'organitzar el cobrament de la part del rebut corresponent al consum i a l'IVA, en què l'Associació de Veïns de Bellvitge, va optar per obrir el seu propi compte corrent diferenciat, ja que tot i formar part de la CONFAVC i de les seves respectives federacions manifesten un alt grau d'autonomia tant a nivell organitzatiu com a l'hora de decidir qüestions més polítiques.

Aquesta característica és compartida amb altres associacions que, amb una forta implantació en els barris on treballen, es caracteritzen per ser partíceps d'una cultura política molt combativa i reivindicativa. El fet de mantenir diferents comptes corrents oberts, a més de manifestar una manca d'unitat d'acció i de disminuir el pes de la CONFAVC al no poder negociar acords globals per tots els veïns, va complicar la tasca de les companyies subministradores que havien de mantenir sovint reunions, sobretot a l'hora d'identificar els veïns en Catalunya, amb la CONFAVC però també amb d'altres associacions que havien obert el seu propi compte corrent.

D'altra banda, durant la Catalunya, es van obrir diferents debats interns al voltant de quines eren les millors estratègies per pressionar i fer ressò de les demandes del moviment. La postura majoritària sempre havia estat la d'utilitzar mitjans pacífics com la recollida de signatures, les concentracions i les manifestacions reivindicatives... els sectors més combatius, en canvi, defensaven postures més radicals com talls de trànsit simultanis o accions més simbòliques com ocupar edificis representatius dels poders als quals s'enfrontaven. Segons A. Naya, president llavors de la Federació de Barcelona, durant la campanya es van anar manifestant tensions entre els sectors més i menys radicals, i

⁹⁷ Extret de l'entrevista amb Alfredo Vela, president de la CONFAVC.

al final van guanyar les tesis més radicals davant l'immobilisme que, segons Naya, practicaven les administracions. En aquest sentit és important assenyalar que tant Naya com d'altres líders veïnals han afirmat que tot i les diferències entre les associacions en campanya sempre es respectaven les resolucions de les assemblees generals.⁹⁸

Un moment clau en el canvi d'estratègia de mobilització i d'acció de la CONFAVC va ser a l'octubre del 96 a partir dels punts que es van acordar a l'Assemblea multitudinària que es va celebrar al Palau d'Esports (20.000 persones). L'Assemblea va significar un punt d'inflexió ja que les postures més radicals van desplaçar les més moderades acordant-se per majoria portar a terme, a més de les mobilitzacions ja clàssiques del moviment, accions més contundents.

Les discrepàncies existents entre les negociacions i els acords que establia el Secretariat de l'Aigua, i els que desitjaven algunes associacions va arribar a comportar en determinats moments tensions internes importants, l'heterogeneïtat característica del moviment superava així els esforços equilibradors dels membres del Secretariat de l'Aigua desencadenant enfrontaments entre determinades associacions i els representants de la CONFAVC. En aquest sentit, la dimissió del president de la CONFAVC, A. Vela, a l'octubre del 95 o l'aprovació de la nova Llei 6/99 elaborada pel govern de la Generalitat i la polèmica posterior entre les associacions que van votar a favor i les que van votar en contra, són els exemples més evidents que l'heterogeneïtat té els seus riscos i no sempre és possible contentar a tothom de la mateixa manera.

A. Vela va decidir presentar la seva dimissió a arrel d'un desacord entre el Secretariat de l'Aigua i bona part de les associacions en campanya, que van votar en assemblea general en contra d'un document que havien elaborat conjuntament A. Mas com a representant de Política Territorial i els membres del Secretariat i que posava les bases per a un futur acord. La divisió entre els sectors més pactistes i els més radicals a finals del 95 va deixar davant de la llum publica un moviment enfrontat i poc cohesionat. En aquest període els diaris de llarga tirada se'n van fer ressò, i de forma precipitada anunciaven els fets com si s'hagués produït una divisió dins la CONFAVC. La realitat era una altra, segons la CONFAVC només es va tractar d'un incident sense transcendència, la prova va ser que en pocs dies A. Vela va tornar a ocupar el seu càrrec i la Campanya va continuar sota una única direcció.

⁹⁸ Extret de l'entrevista amb Andrés Naya membre de la FAVB.

Un altre tema que ha provocat força crispació entre veïns i associacions i que a més ha tingut una important transcendència per a la continuïtat de la Campanya va ser l'aprovació, per part de la CONFAVC, de la nova composició del rebut fruit de la darrera llei de l'aigua (6/99). L'acord va ser aprovat al febrer del 1999 perquè la majoria de les associacions van votar en assemblea general estar d'acord amb el nou rebut per entendre que recollia la majoria de les seves demandes inicials (102 a favor, 17 en contra i 6 abstencions). Els que van votar en contra, en canvi, entenien que el que s'estava aconseguint era insuficient per a les seves expectatives. Va ser una assemblea clau ja que va suposar el posar fi a la mesura de pressió que més ha caracteritzat la reivindicació i que tanta força ha donat als veïns per poder negociar amb les administracions; s'entenia que si s'acceptava l'oferta de la Generalitat els veïns havien de començar a pagar el nou rebut, inclòs els impostos que fins llavors havien decidit no pagar com a mesura de pressió. Tot i que amb la Generalitat encara quedava acordar com s'efectuaria el pagament dels endarreriments després de set anys, la decisió de l'assemblea va significar, a nivell pràctic, un debilitament de la capacitat de pressió del moviment a l'haver resolt l'element del conflicte que més problemes polítics va suposar a la Generalitat al llarg de la Campanya, que és el fet que 80.000 famílies estiguessin participant en una campanya d'insubmissió fiscal.

Durant els mesos següents d'haver votat a favor i a mesura que la nova llei es traduïa en fets, les associacions que van votar en contra i inclús algunes que es van abstenir i van votar a favor van fer arribar a la CONFAVC la seva disconformitat en relació a la nova llei⁹⁹. A més, s'ha de tenir present que tot i arribar a aquest acord amb la Generalitat, encara quedava per solucionar amb l'EMMA la taxa del TAMGREM i amb l'Ajuntament de Barcelona la taxa de clavegueram, per tot plegat el fet de començar a pagar el rebut representava debilitar el paper del secretariat i de la FAVB en les successives negociacions. Així ho van percebre els mateixos afectats, per A. Naya la CONFAVC es va precipitar al signar els acords sense haver aclarit el tema dels endarreriments i sense haver-se parat a valorar les conseqüències que implicava en relació a la resta de temes que quedaven per negociar.

A l'actualitat encara és tema de debat entre els veïns en campanya l'encert o el desencert que va representar el fet d'acordar començar a pagar el rebut de l'aigua, de fet, tot i que la votació va tenir un resultat afirmatiu majoritari (excepte algunes associacions), com a

⁹⁹ Veure l'apartat 3, cronologia.

resultat de les assemblees celebrades en els respectius barris van acordar continuar sense pagar el rebut de l'aigua desmarcant-se així del que havia establert la CONFAVC. Associacions que en la majoria dels casos ja havien manifestat des del començament de la campanya que tot i les decisions de les assemblees d'aquesta, les darreres paraules eren les que es recollien en les assemblees¹⁰⁰. És significatiu en aquest sentit que la Federació d'AA.VV de l'Hospitalet decidís fer una assemblea general a la Farga de l'Hospitalet per decidir si s'afegien o no a l'aprovació del nou rebut. El resultat de l'Assemblea va ser que majoritàriament es va acordar la no aprovació de la nova composició del rebut.

No obstant, tot i les desavinences entre associacions a l'hora d'aprovar o deixar d'aprovar uns acords i les pràctiques organitzatives diferenciades d'algunes associacions en relació a la postura majoritària de la CONFAVC, sempre s'ha intentat treballar des d'allò que els uneix en la problemàtica concreta del rebut de l'aigua enfront de les administracions i de les companyies tot reconeixent el paper de referent que en aquest sentit ha desenvolupat la CONFAVC. Una prova de què tot i les diferències les associacions valoraven positiva la unitat d'acció i el paper d'interlocutor que ha fet la CONFAVC al llarg del conflicte és que aproximadament la meitat de les associacions en campanya defensa que les seves relacions amb la CONFAVC han millorat des de l'any 1991 fins a l'actualitat, el 50% restant afirma que les relacions s'han mantingut igual i crida l'atenció que ni tan sols les associacions més crítiques amb les línies d'acció i de negociació del Secretariat han assenyalat que les relacions hagin empitjorat.¹⁰¹

¹⁰⁰ Extret de l'entrevista realitzada a Mateo Revilla de l'AV Bellvitge.

¹⁰¹ Dades extretes dels qüestionaris d'elaboració pròpia.

6. Repercussions i valoracions

6.1. Repercussions en el Moviment Veïnal i situació actual

Després de 10 anys de Campanya de l'Aigua, de mantenir negociacions amb les administracions més importants de Catalunya, d'haver participat de la modificació d'una llei, de coordinar un moviment ciutadà que ha arribat a abarcar a més de 80.000 famílies, etc... a ningú se li escapa que l'actor del conflicte que més s'ha involucrat, el moviment veïnal, s'ha vist afectat per tot el que ha significat la lluita. Segons la majoria d'entrevistats, ja siguin veïns o representants institucionals, la Campanya de l'Aigua ha marcat un abans i un després en el moviment veïnal. En aquest apartat establirem per una banda, quins han estat aquets elements que han afectat al moviment, i en quina intensitat, i finalment plantejarem quina és la situació actual de la CONFAVC i des de quina perspectiva afronta els propers anys.

Com ja s'ha comentat, el moviment veïnal torna a reeixir amb força a partir de què les AAVV s'organitzen per donar veu a una inquietud ciutadana relacionada amb l'augment d'un bé de primera necessitat, l'aigua. Si en els anys 60 i 70 el moviment veïnal havia estat un referent i un actor important en els canvis polítics que s'estaven produïnt, anant més enllà de les reivindicacions directament relacionades amb les millores dels barris, en la dècada dels 80 l'associacionisme veïnal deixa de ser un referent polític, i perd força com agent social articulador de reivindicacions polítiques més generals.

No obstant, és a partir de la Lluita de l'Aigua i de les conseqüències que se'n deriven dels 10 anys de mobilitzacions, que la CONFAVC, en tant que aglutinadora del moviment veïnal, representarà un nou paper en l'escenari polític català. No és casualitat, com veurem, que les noves Campanyes que engegi la CONFAVC en el futur estiguin també relacionades amb el sentiment d'abus que manifesten determinats sectors socials, com per exemple davant del cost de l'electricitat o altres serveis com el transport públic.

I és que la CONFAVC ha trobat a partir del desenvolupament de campanyes globals el seu propi espai. Així, la Lluita de l'Aigua va ser la que va donar a conèixer i va donar el punt de partida a una organització de recent creació, aconseguint, per una banda, el seu reconeixement respecte els altres interlocutors socials i institucionals, i aconseguint alhora en relació a les AAVV, mostrar-se com el referent aglutinador. En aquest sentit els dirigents de la CONFAVC són conscients de la

importància de la Campanya per a la seva entitat, "la CONFAVC existeix gràcies a la Campanya de l'aigua, sinó no tindria l'impacte i el reconeixement públic que té ara"¹⁰².

No obstant, si l'experiència organitzativa de la Lluita de l'Aigua ha enfortit el lideratge de la CONFAVC, també és cert que ha provocat una certa institucionalització del moviment. El fet de què el Secretariat de l'Aigua hagi estat el portaveu de gairebé 200 AAVV ha provocat un distanciament entre els veïns i els dirigents. Tot i els intents de respectar les dinàmiques assembleàries, i la decisió de les bases, la participació directa dels veïns en els processos de decisió s'ha vist minvat per la gestió d'unes negociacions a diferents bandes i sovint complexes.

Si la CONFAVC com organització ha trobat el seu espai, i s'ha enfortit, les AAVV que s'han implicat també han sortit guanyant. La majoria dels dirigents veïnals assenyalen que a partir de la Campanya han vist augmentar el seu nombre de socis, i el que és més important, han contactat amb sectors de població amb els quals abans no tenien relació. Respecte al nombre de socis, tot i que la proporció de l'augment de socis depèn de cada A.V, la meitat de les associacions en Campanya han assenyalat que han vist com més del 50% del socis que tenen en l'actualitat no hi eren abans del 1991¹⁰³. Els dirigents veïnals valoren doncs molt positivament l'impacte de la mobilització, de fet s'ha aconseguit reforçar i ampliar els vincles entre persones que viuen en el mateix barri. La interacció entre veïns, l'intercanvi d'experiències i d'inquietuds han estat algunes de les conseqüències de 10 anys de mobilització ciutadana, s'han regenerat els vincles comunitaris i s'han consolidant xarxes de relació informals. Per un dirigent veïnal de Badalona, la Campanya "ha sido un revulsivo para la asociaciones, muchas han empezado a funcionar a partir del tema del agua, se ha conseguido revitalizar un movimiento que estaba adormecido des de la primeras elecciones municipales"¹⁰⁴.

No obstant, tot i que s'ha aconseguit revitalitzar el moviment veïnal aquest no s'ha regenerat. La majoria dels dirigents veïnals porten molts anys en l'associació i en els càrrecs de responsabilitat gairebé no s'han incorporat persones noves. Aquest element en bona part és negatiu, ja que es tendeix a practicar les mateixes dinàmiques que fa 30 anys, obstaculitzant l'oxigenació del moviment i dificultant la seva adaptabilitat a les noves necessitats socials. Un indicador significatiu en

¹⁰² Extret de l'entrevista realitzada a Jordi Gasull, vicepresident de la CONFAVC.

¹⁰³ Dades extretes dels qüestionaris d'elaboració pròpia

¹⁰⁴ Extret de l'entrevista realitzada a Francisco Lillo, dirigent de la Federació de Badalona.

aquest sentit és que la majoria de les AAVV (el 75%¹⁰⁵) que han participat de les mobilitzacions afirmen que en aquests 10 anys no han col·laborat amb altres entitats i organitzacions locals en relació a la Campanya. Es posa de manifest, per tant, que tot i que la Lluita ha estat molt atractiva per molts veïns dels barris implicats, això no s'ha traduït en termes generals, en l'establiment de relacions formals o informals amb altres organitzacions.

Per altra banda, el fet de què la Campanya hagi suposat mantenir negociacions amb administracions governades per diferents partits polítics, el desenvolupament més o menys favorable d'aquestes i el paper que han jugat els partits ha afectat en la visió dels veïns sobre aquests. Si partim que la majoria dels veïns adherits s'autoconsideren pertanyents d'una cultura política d'esquerra i que molts exerceixen una doble militància, crida l'atenció les crítiques que han realitzat, tant als partits com les administracions governades per grups polítics d'esquerra. Un dirigent veïnal de Cerdanyola destaca en aquest sentit, "és curiós que la Generalitat, nacionalista de dretes hagi estat més oberta que l'Entitat Metropolitana, teòricament governada per les esquerres"¹⁰⁶. Així, tant en les entrevistes com en els grups de discussió, són constants les crítiques als partits, ja siguin de dretes o d'esquerres. Aquest fet pot accentuar el desencant existent entre bona part dels votants tradicionals dels partits d'esquerra, que ja no es senten identificats amb l'ideari i polítiques que aquests partits desenvolupen.

En termes generals, per tant, la Campanya de l'Aigua ha estat molt positiva tant per la CONFAVC, com per les mateixes AAVV. Independentment d'estar d'acord o no amb els darrers acords, totes les associacions en campanya defensen com a molt positiva l'experiència que ha significat implicar-se i organitzar una lluita com la Campanya de l'Aigua. Els dirigents veïnals assenyalen que han après en organització, en formes de pressió, en estratègies de lluita... També defensen que ha estat un precedent per l'organització i plantejament de noves campanyes. Un veí de Nou Barris adherit a la Campanya destaca: "*Es poden començar altres campanyes, aquí tot s'ha guanyat, abans eren equipaments, ara temes més econòmics on hi ha entremig empreses privades, i s'haurà d'informar a la gent. Treure a l'administració parcel·les de poder, mentre la democràcia no s'exerceixi correctament, hi haurà enfrontaments. No esperaven que els ajuntaments democràtics fossin així, només es mouen quan algu demana amb molta insistència. La*

¹⁰⁵ Dades extretes de l'anàlisi de qüestionaris d'elaboració pròpia.

¹⁰⁶ Extret de l'entrevista realitzada a un dirigent veïnal de l'A.V. de Cerdanyola.

participació no és real, és de fets consumats., i no ens val l'excusa que és econòmicament impossible, només si fos tècnicament impossible no ho demanàriem"¹⁰⁷.

En l'actualitat el moviment veïnal a més dels últims temes pendents de la Lluita de l'Aigua, està portant a terme altres campanyes globals, concretament contra el recàrrec en el transport públic i contra les antenes repetidores per telèfons mòbils. Es confirma doncs, la voluntat de la CONFAVC d'engegar altres campanyes que a partir de diferents mesures de pressió intentin donar veu als veïns i modificar l'estat actual de la situació.

Només faltaria analitzar si 10 anys de mobilització, i el desgast i cansament que aquests impliquen, no són un obstacle per reprendre altres campanyes similars.

¹⁰⁷ Informació extreta del grup de discussió amb veïns del barri de la Prosperitat de Barcelona.

6.2. Repercussions en les diferents administracions i companyies subministradores

Administracions

Les conseqüències que ha tingut la Campanya en les administracions és molt menor en comparació amb el moviment veïnal. a banda d'altres aspectes relacionats amb la situació de la CONFAVC, això és així perquè la pròpia dinàmica de funcionament d'aquestes dificulta que es puguin assumir canvis amb facilitat, els processos són més lents i les dinàmiques establertes no estan preparades per modificar-se en funció d'interessos socials sectorials. A més, en el cas de la Campanya de l'Aigua, assumir canvis importants implicaria reconèixer la victòria moral del moviment veïnal davant les administracions, arribant a motivar altres campanyes o mobilitzacions ciutadanes similars.

El que si destaquen les administracions que han estat actors del conflicte és la necessitat d'establir canals de participació on els ciutadans puguin opinar al voltant de les polítiques a desenvolupar. Davant d'un moviment que ha superat les 80.000 famílies en campanya, i que ha despertat simpaties des de diferents àmbits, les administracions es troben en la necessitat d'establir els mecanisme per copsar l'acolliment o el rebuig entre la ciutadania de les seves polítiques. En el desenvolupament de la Campanya es va veure aquesta necessitat, i és així que tant l'ACA com l'EMMA van establir canals on la CONFAVC com a representant dels veïns, podia participar en diferents comissions.

Respecte els Ajuntaments, la participació o no de les AAVV en òrgans municipals està en funció de l'Ajuntament i de la relació que manté amb el moviment veïnal local. No obstant, la tendència és cada cop a tenir més en compte aquest tipus de moviment ja que són portaveus de les inquietuds de bona part de la ciutadania. Un regidor de l'Ajuntament de Badalona destaca que en aquest conflicte *"l'Ajuntament ha après que els veïns poden tenir part de raó a vegades i que l'Ajuntament ha d'explicar sempre la seva postura i arribar a una sortida intermitja de les diferents postures. S'ha de parlar més amb el moviment veïnal"*¹⁰⁸.

En aquest sentit es reconeix la necessitat de tenir en compte els diferents actors socials, les seves perspectives i les seves necessitats,

¹⁰⁸ Extret de l'entrevista a Manel Rodríguez Miralles regidor de l'Ajuntament de Badalona.

d'afrontar la política no només des del Parlament sino des del contacte i el debat amb les organitzacions representants també de la ciutadania.

Així, les mancances que han detectat les administracions a partir de la Campanya de l'Aigua respecte el distanciament entre els que decideixen i les persones del carrer, s'enmarca en un context més àmpli en el que s'està donant un debat al voltant de la participació ciutadana en les actuals democràcies formals. Altres conflictes recents com el generat a partir del "Plán Hidrológico Nacional", afegeixen més elements al debat al voltant de quins han de ser elements que manquen al sistema i que provoquen mobilitzacions ciutadanes d'aquestes característiques.

A més d'establir òrgans i comissions en les administracions públiques en les que entitats del teixit associatiu puguin participar, les administracions són conscients de què la ciutadania ha d'estar informada. Sovint la desinformació és la causant del rebuig, al no entendre's el perquè de determinades mesures. La Lluita de l'Aigua en aquest sentit és un cas significatiu, ja que una de les demandes dels mobilitzats era tenir informació al voltant de tots els impostos que s'anaven afegint al rebut.

Una altra de les valoracions que han fet diferents representants d'institucions com a conseqüència de la Lluita de l'Aigua, ha estat la necessitat de que les administracions governades per diferents partits, superin les seves diferències i estableixin criteris comuns, per tal de viabilitzar la resolució del conflicte. Moltes vegades l'administració autonòmica havia d'encarar un doble front, un amb el moviment veïnal i l'altre amb les administracions municipalistes, i per part dels Ajuntaments i l'EMMA a l'inrevés, tot plegat dificultava encara més la possibilitat d'arribar acords. En el cas de la Campanya de l'Aigua a més, aquesta qüestió es va veure agreujada perquè el repartiment de competències en la gestió del cicle hidràulic encara no havien estat establertes de forma definitiva.

Així, les administracions a partir de la Lluita de l'Aigua han manifestat la seva voluntat d'obrir espais de participació, d'establir canals d'informació al ciutadà i la necessitat d'establir discursos comuns. Un altre element reconegut per part d'administracions però també pel moviment veïnal i altres actors, és que els conflictes s'han d'intentar resoldre en el menor temps possible. Per E. Barlett, ajudant del Sindic de Greuges *"aquest conflicte ha posat de manifest que si els problemes no s'aborden, no per això no desapareixeran sino que acaben esclatant"*

damunt de la taula i amb més violència"¹⁰⁹. La directora de l'ACA, Marta Lacambra, és del mateix parer *"és una lliçó vital i professional. Els conflictes no s'han de deixar cremar, s'han de solucionar"*¹¹⁰.

Companyies Subministradores

Els representants de les Companyies Subministradores han manifestat que durant de la Campanya, s'han plantejat la necessitat d'oferir el màxim d'informació possible al voltant dels diferents conceptes que inclou el rebut, es tracta de fer un rebut el màxim de transparent possible, fent-lo entenedor perquè qualsevol ciutadà disposi de la informació adient per entendre la seva composició.

Les Companyies, no obstant, destaquen que hi ha hagut altres elements que els han repercutit. Destaquen per una banda i com el més greu el dany a la imatge, i per l'altre la inversió de diners que han tingut que fer per resoldre els problemes que s'anaven afegint al llarg de la Campanya. Respecte la imatge, certament aquesta s'havist deteriorada, per una banda per les crítiques i accions del moviment veïnal dirigides a les Companyies com a part responsable de les seves reivindicacions. El fet de què els veïns utilitzessin constantment l'argument de què l'aigua a Barcelona era la més cara de l'Estat no agradava a les companyies, ja que la difusió d'aquest discurs provocava els recels de bona part dels usuaris. Però les crítiques també procedien de les administracions ja que les acusaven d'haver contribuït a dinamitar el conflicte. El representant de Sorea explica que en un moment donat els mitjans els van situar com a generadors d'una situació de colapse social per crear un rebut injust, s'els presentava com a generadors quan en realitat eren víctimes perquè no podien cobrar els diners de consum més Iva per que la llei ho impedia.¹¹¹

En definitiva, les Companyies han entès la importància d'informar als usuaris i la capacitat dels moviments ciutdans per pressionar a les Companyies i a les mateixes administracions.

¹⁰⁹ Extret de l'entrevista a E. Barlett, ajudant del Sindic de Greuges.

¹¹⁰ Extret de l'entrevista a Marta Lacambra, presidenta de l'ACA.

¹¹¹ Entrevista realitzada a Albert Pinadell, representant de SAUR-SOREA.

6.3. El conflicte valorat pels actors implicats

Un cop exposat en els apartats anteriors quines van ser les causes i el desenvolupament de la Campanya, així com el paper dels actors implicats i les repercussions que se'n deriven per cadascun d'ells, passem a plantejar quines han estat les diferents visions que s'han donat al llarg del conflicte, i més concretament en relació al posicionament que han assumit els diferents actors. Donada la complexitat de la temàtica, dels nombrosos actors implicats i dels interessos divergents que defensen, hem agrupat per una banda la visió del moviment veïnal, per l'altra els discursos i valoracions de les diferents administracions afectades (Generalitat, EMMA i Ajuntaments) i les Companyies Subministradores com un únic bloc, i finalment, les visions exposades al voltant del paper de les Companyies.

Tot i els diferents posicionaments existents dintre del moviment veïnal que ha participat en la Campanya es confirma un discurs comu al voltant de tot el que ha estat el procés de les negociacions i mobilitzacions des de finals de l'any 1991 fins l'actualitat, els veïns ho tenen clar, si no s'ha arribat a una resolució del conflicte amb anterioritat ha estat per la manca de voluntat política de les diferents administracions implicades, un veí de Badalona referint-se al paper de la Generalitat i l'Ajuntament destaca "molts cops hem estat a la plaça Sant Jaume i ningú ens ha atès, en canvi guanya el barça i surten polítics de totes bandes"¹¹², tanmateix els veïns defensen que han estat sobretot els interessos polítics dels partits que governen les diferents administracions els que han provocat que la campanya s'allargués tant, per un veí de Santa Coloma "ha estat una lluita llarga perquè no és fàcil que les administracions vulguin reduir els impostos, quan un estava d'acord l'altre no..."¹¹³, A. Naya ho valora també, "a més del funcionament partidista de les administracions, si un no mou fitxa, l'altre tampoc"¹¹⁴.

Diferents líders veïnals han assenyalat que els representants de les administracions no se'ls prenen seriosament, sobretot en els primers anys de la Campanya, quan encara no es tenia constància de la magnitud real de la mobilització ciutadana, no va ser fins que es va confirmar la importància quantitativa de la Campanya que es va començar a actuar amb certa intencionalitat d'avançar en l'assoliment d'acords. Un líder veïnal ho explica "el conflicte s'ha allargat per la

¹¹² Informació extreta del grup de discussió amb veïns de Badalona.

¹¹³ Informació extreta del grup de discussió amb veïns de Santa Coloma de Gramanet.

¹¹⁴ Extret de l'entrevista realitzada a Andrés Naya, membre de la FAVB.

irresponsabilitat política de les administracions, al 92, 93 la solució era fàcil, van preferir deixar podrir un tema pensant que ja es cansarien, però el moviment veïnal quan comença una mobilització no la deixa per cansament”¹¹⁵. En les negociacions dels primers anys molts veïns tenien la sensació de què tot i establir rondes de contactes amb representants institucionals i partits polítics, aquests només els atenien i escoltaven, però mai arribaven a mostrar una voluntat clara d’actuació, a més, destaquen que aquestes actituds sovint estaven molt condicionades pels períodes electorals. Per altra banda, un altre element de les negociacions que els veïns han destacat, i que els diferenciava de les altres entitats de la Plataforma o del mateix Sindic de Greujes, ha estat el fet de què les administracions els tractessin amb certa prepotència a l’entendre els seus representants, que el moviment veïnal era un moviment en decadència, sense capacitat de connexió amb les inquietuds de la ciutadania. El cert és que a diferència de sindicats o altres organitzacions socials, la CONFAVC en els primers anys de la Campanya no comptava amb el mateix reconeixement com a agent social que aquestes organitzacions, i segons els veïns aquest va ser un dels factors que va dificultar la comunicació entre les parts enfrontades.

Per altra banda, hem detectat a partir de les entrevistes i els grups de discussió, certes diferències respecte les valoracions sobre les causes de la durada del conflicte en el discurs del veïns, dels líders veïnals i representants de la CONFAVC. Mentre que les bases del moviment a més d’assenyalar la manca de voluntat política com a principal causa de què el conflicte no s’hagi resolt abans, han destacat que la manca de participació massiva dels ciutadans en la Campanya ha estat un altre factor de pes, els líders veïnals no anomenen aquest aspecte, i al contrari reconeixen com un èxit la participació de fins a 80.000 famílies en la campanya.

Així, la majoria dels veïns han assenyalat que ha faltat participació ciutadana (la majoria d’associacions ha dit que en la Campanya hi ha hagut molt interès, però poca participació¹¹⁶), per aquests la resolució del conflicte ja s’hagués donat si s’hagués pogut multiplicar el número de contadors en campanya, i si enlloc de ser com a màxim 35.000 persones en les manifestacions haguessin estat moltes més, tot plegat posa de manifest que els veïns eren conscients que ha estat un moviment minoritari en relació a la totalitat de persones que viuen a Barcelona i l’entorn metropolità, i per a ells aquest factor els ha restat

¹¹⁵ Extret de l’entrevista realitzada a Manuel Piñar, membre de la Federació d’AAVV de l’Hospitalet.

¹¹⁶ Dades extretes dels qüestionaris d’elaboració pròpia.

capacitat de pressió. Destaquen múltiples causes per les quals la gent no es va decidir a entrar en la Campanya, des del passotisme generalitzat de la població, a la por de patir talls d'aigua o simplement per la incomoditat que suposava fer les gestions dels rebuts mitjançant les associacions. Sovint s'han sentit incompresos per la resta de la població. A vegades els ha entristit el fet de trobar persones que no participaven tot i que tenien temps, i que per tal de justificar la seva passivitat, els desqualificaven amb diversos arguments com que pagarien aquesta il·legalitat molt cara, que éren uns misèries o que no calia protestar perquè no aconseguirien res... Els veïns els responien que, amb actituds tan negatives com aquestes, segur que no.

Per altra banda és important assenyalar que en cap moment es critiquen els canals de difusió que va utilitzar primer la Plataforma i després la CONFAVC per estendre els missatges, entenen que aquestes entitats van fer el que van poder, a més defensen que la campanya i mobilització ciutadana estava més que justificada al sentir-se "agredits" per les polítiques abusives de les administracions en matèria de fiscalitat hidràulica, és així com assenyalen per tant, als ciutadans en general i als veïns dels seus barris en concret, de ser els responsables en bona part de què la campanya no hagués estat més multitudinària i per tant del fet de què el conflicte no s'hagi resolt satisfactòriament amb més antel·lació. Un altre veí però de Badalona feia un paral·lelisme entre les lluites sindicals i la lluita de l'aigua, "si la campanya no ha tingut l'èxit esperat no ha estat culpa dels que han participat, sino dels que no han participat, si ho comparem amb un conveni d'empresa on 30 persones s'enfronten al cap i altres no, quan es treu benefici tots s'apunten"¹¹⁷.

No obstant, i en relació a la difusió de la campanya els veïns manifesten que des dels mitjans de comunicació de masses s'ha donat poca informació i de manera superficial, per un destacat líder de la CONFAVC "els mitjans de comunicació van ser incompetents a l'hora de donar notícies"¹¹⁸, en aquest sentit afirmen també que mentre moltes de les seves manifestacions i accions no tenien espai en els mitjans, altres col·lectius propers al govern autonòmic o als municipals aconsenguin que se'ls hi donés veu tot i no representar la mateixa quantitat de gent.

Per part de les administracions, els seus representants coincideixen en part en l'argument del moviment veïnal en relació a la manca de voluntat política, tot i que ho valoren des d'una altra vessant.

¹¹⁷ Informació extreta del grup de discussió amb veïns de Badalona.

¹¹⁸ Extret de l'entrevista realitzada a J. Gasull, vicepresident de la CONFAVC.

Aquests afirmen que els errors es van cometre sobretot en la primera etapa del conflicte, etapa en la què el moviment tot just s'estava gestant, i estava articulant les seves queixes sobretot envers el govern autònic. Es critica per tant, des de diferents institucions, tant municipalistes com de la Generalitat que no es va sapiguer donar una sortida al conflicte en els seus inicis, i això s'ha anat arrosegant al llarg de tota la campanya, la presidenta de l'ACA Marta Lacambra afirma "que els conflictes s'han de resoldre en el termini més curt possible sinó el procés es endimonia i tendeix a complicar la quantitat d'actors que poden implicar-se en el conflicte"¹¹⁹, per la seva banda Miguel Hernández expresident de l'EMMA també comenta que "les administracions no es van pendre el problema seriosament des del seu inici"¹²⁰.

En aquest sentit, els mateixos representants de la Generalitat que en aquella època eren els consellers (Molins i Cullerell) encarregats d'arribar acords, assumeixen que la problemàtica del conflicte no es va afrontar de la millor manera, per Cullerell "la llei estava mal feta i els impostos afegits suposaven masses diners d'augment, va faltar valentia política al govern perquè fossin les companyies subministradores els subjectes passius dels impostos"¹²¹. També assenyalen que no es va pendre com una prioritat i que per tant, no es va entrar a debatre els temes de fons, també perquè aquests implicaven tirar enrera unes lleis que tot just s'acabaven d'elaborar i aprovar al Parlament de Catalunya.

Un cop reconeguda la manca de "cintura política" dels primers anys, s'assenyalen diferents elements que van perjudicar de manera greu l'aportació de solucions de les administracions, per una banda, es destaca el fet de què les reivindicacions dels veïns afectaven a diferents administracions, a més d'empreses privades com les companyies subministradores. En aquest sentit també es planteja que els interessos dels diferents partits van dificultar molt arribar a acords globals, tenint present que les dues administracions directament implicades, la Generalitat i l'Emma, estaven i estan governades per representants de partits amb interessos enfrontats. En aquests aspectes es troben molts punts de connexió entre el que defensen els veïns i el que plantejen els representants de les administracions.

El fet de què la Lluita de l'Aigua afectés a diferents administracions i això fos un impediment per arribar a acords amb els mobilitzats, no va fer més que accentuar un discurs que ja existia entre els diferents

¹¹⁹ Extret de l'entrevista realitzada a Marta Lacambra presidenta de l'ACA.

¹²⁰ Extret de l'entrevista realitzada a Miguel Hernández expresident de l'EMMA.

¹²¹ Extret de l'entrevista realitzada a J. M. Cullerell exconseller de Política Territorial.

organismes que gestionaven el cicle de l'aigua a Catalunya, així, al llarg de la Campanya els veïns però també les administracions van argumentar la necessitat com a mínim de simplificar la burocràcia generada al voltant del cicle hidràulic, els veïns amb l'objectiu d'aconseguir un rebut més just segons els seus interessos, i l'administració autonòmica amb l'objectiu de centralitzar competències en un únic organisme, que a més a més de facilitar l'obtenció d'acords amb la CONFAVC, garantitzés d'una manera més eficaç i global la gestió i finançament del cicle integral de l'aigua. Per Joaquim Molins no és casual que s'arribés a la solució del conflicte amb Marta Lacambra, ja que a més de la seva vàlua personal, era una única persona responsable, Molins comenta que quan ell era l'interlocutor de la Generalitat hi havia també d'altres departament a més del de Política Territorial, hi havia el de Economia i Finances, Benestar Social i segons ell "en certa manera el de Medi Ambient"¹²².

Així, l'inquietud que generava entre les parts enfrontades la divisió de competències provocant que hi hagués diferents administracions i organismes públics implicats es va resoldre, només en la part corresponent a la Generalitat, amb la creació de l'Agència Catalana de l'Aigua al 1999.

En relació a la distribució de competències en matèria hidràulica, els interlocutors de les administracions en el conflicte també assenyalen com un factor més que ha dificultat l'assoliment d'acords, la presència de diferents partits polítics en les organismes públics afectats. La disputa entre partits i administracions per aconseguir quotes més importants de poder no és una novetat que va introduir la campanya, però no s'ha de deixar d'assenyalar ja que si bé el fenomen ve de lluny, si que ha estat, segons els entrevistats, un dels elements que ha dificultat l'enteniment de les parts tenint present els colors polítics de les administracions implicades. Així, per un representant de l'Aca, Gabriel Borràs "si el govern de la Generalitat i l'Entitat haguéssin estat d'un mateix color polític, probablement res de tot això hagués esclatat"¹²³.

Tot i els diferents arguments exposats, en major mesura les administracions així com les Companyies Subministradores, responsabilitzen dels 10 anys del conflicte als posicionaments i actituds del moviment veïnal. En aquest sentit assenyalen sobretot dos aspectes diferenciats, en primer terme el fet de què la CONFAVC també tenia els seus interessos polítics propis com organització, component que va provocar que decidís no resoldre el conflicte fins que va esgotar el

¹²² Extret de l'entrevista realitzada a Joaquim Molins, exconseller de Política Territorial.

¹²³ Extret de l'entrevista realitzada a Gabriel Borràs, Cap del Departament d'Avaluacions de l'ACA.

rendiment que podia aconseguir a partir de les mobilitzacions, i en segon terme, el seguiment multitudinari que va adquirir la campanya com a conseqüència dels discursos dels líders veïnals en els barris.

En relació a la CONFAVC i al rendiment que aquesta organització estava obtenint durant el període del conflicte, tots els altres actors implicats, en aquest cas també els representants de les entitats que van constituir la Plataforma Unitària amb la CONFAVC fins el setembre del 1994, posen l'accent en que la CONFAVC sino va resoldre el problema abans va ser en bona part per manca d'interès propi. Per exemple Jordi Gutierrez, representant de CCOO afirma que "la Campanya s'ha allargat 10 anys perquè l'interessava a la CONFAVC, perquè així s'ha revitalitzat les associacions de Veïns"¹²⁴. En canvi des del punt de vista d'una altra entitat que va formar part de la plataforma, l'OCUC, es creu que, tot i que va afavorir a la CONFAVC, el conflicte no es va allargar artificialment, ja que les solucions no arribaven.¹²⁵

Destaquen que la CONFAVC i els seus interlocutors, sobretot en les primers etapes, eren conscients que la Campanya estava enfortint el teixit associatiu veïnal que des de la dècada dels 80 estava en decadència, que la gent s'apropés a les associacions i aquestes guanyessin més socis era una qüestió que no se li escapava a ningú, i que per altra banda, la CONFAVC no amagava. Per tant, davant d'aquesta situació, se li critica al moviment veïnal que en certs moments no va signar acords¹²⁶, no perquè aquests no fossin prou atractius, sino perquè pretenia guanyar més temps, enfortint les seves associacions i el paper dels seus dirigents.

Una altra de les valoracions negatives més importants que s'han fet al moviment veïnal des de diferents àmbits, ha estat al voltant del doble discurs que mantenia la CONFAVC i els veïns a l'hora de plantejar els motius de la campanya, si la CONFAVC per la seva banda, insistia en que es tractava d'un moviment contra els impostos abusius. S'acusava a líders d'associacions de veïns de no difondre aquest missatge, i de fer una campanya paral·lela en la que es defensaven arguments en contra dels impostos en el rebut de l'aigua, arribant sovint a plantejar posicionaments anti-impostos, més que contra els impostos abusius, tal i com defensava la CONFAVC. Segons Gabriel Borràs, tot hi haver

¹²⁴ Extret de l'entrevista realitzada a Jordi Gutierrez, relacions externes de CCOO.

¹²⁵ Extret de l'entrevista a Jordi Torredemer, representant de l'OCUC.

¹²⁶ Les altres entitats de la Plataforma critiquen que si la CONFAVC es va desmarcar dels acords del setembre del 1994, en bona part, va ser perquè l'interessava continuar amb una campanya que l'estava enfortint.

reivindicacions ecològiques entre les demandes del veïns "va ser sobretot un moviment anti-impostos de l'aigua"¹²⁷.

Com ja s'ha assenyalat en l'apartat en el que es tractava el trencament de la Plataforma, aquest tipus de discurs va dificultar l'enteniment entre les altres entitats de la Plataforma amb la CONFAVC. Però en relació a les companyies i les administracions aquestes afirmen que aquest tipus de slogans a més de ser contradictoris amb el que plantejava la CONFAVC en les taules de negociació, va ser un recurs molt utilitzat en els barris per guanyar veïns adherits. D'aquesta manera s'aconseguia incrementar el número de comptadors en campanya, legitimant així a la CONFAVC com interlocutora del inconformisme d'amplis sectors de la ciutadania. Si la CONFAVC nega aquestes acusacions i assenjala que si es van donar van ser casos aïllats, els representants de les institucions constaten que era un fet tolerat i inclús fomentat pels dirigents de la CONFAVC, segons Jordi Gutierrez "en alguns barris es deia no als impostos, com a manera d'enganxe, van haver dirigents veïnals que feien campanya en general contra els impostos"¹²⁸.

En relació a les Companyies Subministradores, les valoracions dels líders veïnals i dels interlocutors de les administracions coincideixen en assenayalar que les companyies com a empreses privades han prioritat els seus interessos com a tals, al marge de què estiguessin gestionant un bé de primera necessitat com és l'aigua.

Segons la Generalitat i l'EMMA l'error més important que van cometre les companyies va ser diferenciar en el rebut després de les lleis del 90, el que era consum d'aigua i el eren taxes i impostos, ja que d'aquesta manera estaven canalitzant el desencís ciutadà directament envers les administracions.

Joaquim Molins comenta que "en el fons a les companyies d'aigües no els agradava gens el que estava passant i en conseqüència no van posar res de part seva per arreglar el problema"¹²⁹. En canvi, pel moviment veïnal, a banda de criticar els talls de subministrament i el retard en oferir un rebut lliure de taxes, valoren que les companyies han estat en el mateix bàndol que les administracions, i en aquest sentit enlloc de posar facilitats per la resolució del conflicte, s'han tancat en línia recolzant a les administracions i només oferint solucions quan els ha interessat en funció dels seus interessos econòmics. Per Ciriaco Hidalgo representant d'UGT "les companyies estaven doblement

¹²⁷ Extret de l'entrevista realitzada a Gabriel Borras, cap d'Avaluació de l'Aca.

¹²⁸ Extret de l'entrevista realitzada a Jordi Gutierrez, relacions externes de CCOO.

¹²⁹ Extret de l'entrevista realitzada a Joaquim Molins, exconseller de Política Territorial.

representades, ja que el govern semblava que no defenses els interessos generals sino dels de la companyia”¹³⁰.

Així observem com a grans trets les valoracions que fan de la Campanya els representants de les diferents administracions per una banda i el moviment veinal per l'altra són clarament oposades, mentre que les entitats que van formar part de la Plataforma es situen entremig d'aquestes dues posicions, i potser donen una visió més objectiva al no estar des de fa temps implicats dins la lluita.

¹³⁰ Extret de l'entrevista realitzada a Ciriaco Hidalgo, representant d'UGT

7. CONCLUSIONS

L'objectiu d'aquesta recerca, ha estat acostar-se a la mobilització ciutadana al voltant del rebut de l'aigua en tota la seva complexitat. Una reconstrucció de 10 anys de lluites a partir dels discursos dels diferents protagonistes i atenent als elements contextuais que expliquen, marquen i condicionen la lluita; les múltiples relacions entre els actors implicats i les repercussions i valoracions polítiques i culturals que s'han anat produint al llarg del conflicte.

En aquest darrer apartat, no es pretenen presentar unes conclusions definitives sobre els múltiples aspectes d'aquesta mobilització ciutadana sinó exposar en primer lloc **els elements que han donat singularitat a aquesta lluita** i en segon terme **reflexionar sobre les repercussions de la mateixa.**

La capacitat de mantenir mobilitzades milers de famílies al llarg d'onze anys no hagués estat possible sense la combinació de diferents elements que alhora van donar identitat al moviment. El fet que l'objectiu de la lluita fos l'aigua, que aquesta reivindicació trobés la seva via per a manifestar-se a través del moviment veïnal, i que aquesta es dugués a terme mitjançant la insumissió fiscal, han estat els factors claus d'aquesta lluita.

- **Existència d'un objectiu comú i concret i d'una conjuntura favorable.**

Al llarg de l'estudi hem fet referència al detonant del conflicte, la puja sobtada del preu final de **l'aigua**. En aquest sentit el primer aspecte que cal tenir en compte és **la naturalesa de l'objecte pel qual es reivindicava un preu més just**. És important remarcar com l'aigua a més d'un bé indispensable en la vida diària és un recurs natural el preu del qual és regulat en bona part per l'administració pública, en canvi en l'imaginari col·lectiu l'aigua continua essent un recurs natural il·limitat i de fàcil accés. Encara que es justifiqués amb criteris tècnics, aquesta pujada tan brusca i sobtada no va ser fàcil d'entendre. Sobretot quan aquesta no era directa conseqüència dels criteris de mercat sinó d'una llei aprovada al Parlament, que no afectava de manera homogènia a tot el territori. Així, el fet de que es tractés d'un producte natural de primera necessitat, bàsic per al desenvolupament de la vida i que el seu encariment fos bàsicament per qüestions

tributaries ajuda a explicar en part la reacció davant la pujada sobtada i considerable del preu que a més era percebuda com a impopular.

De tota manera, **la magnitud de la reacció només pot ser interpretada en un context de descontentament generalitzat i en combinació amb elements que afavorissin la consolidació d'una organització i acció col·lectiva.**

De fet, al llarg de la història sobtades pujades de preu de productes de primera necessitat han provocat innumerables respostes col·lectives, majoritàriament esporàdiques, encara que la consolidació de les mateixes tansols ha estat possible en contextos polítics i històrics especialment crítics i generalment han acabat transcendint el mer objectiu de la lluita dirigint dures crítiques al sistema polític dominant.

En aquest sentit també hem volgut entendre aquesta mobilització en un context de malestar acumulat de molts ciutadans que troben en la puja substancial del rebut de l'aigua, l'element cristal·litzador de la seva reacció adversa al context sociopolític imperant.

Des d'aquest punt de vista no podem oblidar la situació política i social que es vivia a l'estat espanyol a finals de la dècada dels vuitanta i inicis dels anys noranta i en concret a les zones on esclata el conflicte i que estava suposant una retallada de drets i beneficis socials pels que els sectors mobilitzats tant havien lluitat. Una realitat que combinava una major precarització laboral i augment de la taxa d'atur, la privatització de determinats serveis públics, una desconfiança creixent amb els poders públics, i una fractura entre la ciutadania i els seus representats, entre d'altres factors.

En contrast amb aquesta situació social de descontentament, Barcelona vivia una eufòria col·lectiva propiciada per la preparació dels jocs olímpics fet que accentuarà el **sentiment d'oblit viscut en determinats espais de l'àrea Metropolitana** que no percebien d'una manera directa els beneficis que podien garantir les millores d'infraestructura i remodelació urbanística impulsades per l'esperit olímpic accentuant en molts casos el seu sentiment de ciutadans de segona al marge de les expectatives de creixement i benestar generades.

A aquest context que facilita l'esclat, s'afegeix el paper canalitzador que exercirà un moviment veïnal que després de les mobilitzacions dels anys setanta es troba **immers en una crisi de desmobilització** i falta de legitimació que també afecta a les organitzacions tradicionals com partits polítics i sindicats. Les AAVV **aprofitaran aquesta conjuntura i seran entitats organitzadores del descontentament**, donant un nou sentit a la seva existència.

Així, la seva presència en els barris afectats per la crisi, la possibilitat d'oferir una xarxa organitzativa des de la proximitat, en aquest context determinat i davant d'un objectiu tan clar per a reivindicar van facilitar la cristallització del moviment i concretament carregar de força a la CONFAVC, que complint les funcions de coordinació, va facilitar l'expansió i articulació del moviment.

L'existència d'un objectiu concret i la crítica implícita a la política duta a terme des de les administracions, va facilitar les relacions entre diversos col·lectius. La pròpia reivindicació, no requeria l'existència d'un subjecte de lluita ja que l'objecte de la mateixa no exigia una identitat política unitària, i permetia la convivència de diferents formes de pensar i de fer política.

- **Les formes de lluita adoptades:**

Les formes de lluita adoptades al llarg dels 11 anys en estreta relació amb les conjuntures polítiques concretes i la pròpia dinàmica mobilitzadora, doten a la protesta d'una especial singularitat.

Així aquesta mobilització es caracteritza per **l'ús central d'estratègies de desobediència civil** combinades amb pràctiques més clàssiques pròpies dels col·lectius implicats (recollida de signatures, manifestacions, talls de la via pública...).

És doncs **la convivència d'aquesta diversitat de formes de lluita** el que configura la mobilització. Però sobretot la rellevància que pren la **mesura d'insubmissió fiscal massiva i continuada en el temps**.

El procés d'insubmissió fiscal (deixar de pagar la part del rebut compresa per les càrregues tributaries) és l'element que va donar poder negociador als mobilitzats i l'aspecte determinant per a que les diverses administracions miressin d'acostar les demandes del moviment a les polítiques públiques. Es tracta d'una actuació col·lectiva de desobediència civil com acció política que passa **per defugir conscientment d'una pràctica pública obligada i entesa socialment com un deure cívica**.

El fet que aquesta pràctica acabés essent reconeguda i reglamentada per part de les companyies d'aigua i d'alguna entitat financera va situar en una posició de força als mobilitzats mentre provocava una fricció entre administracions i empreses privades.

Finalment, la interacció provocada per la necessitat d'organitzar i controlar el procediment que donava cos a la insubmissió fiscal, combinada amb les mobilitzacions massives va facilitar el ressorgiment d'un sentiment comunitari als barris que realimentà la pròpia lluita.

Els elements exposats en aquest primer bloc de les conclusions són, doncs, factors que donen especificitat i configuren la identitat de la mobilització: l'aigua, el moviment veïnal, la insubmissió fiscal; i al mateix temps, ajuden a explicar com la lluita es va poder mantenir durant tant de temps. Tot i així, quan parlem de la durada del conflicte intervenen altres factors que malgrat no ser específics d'aquesta mobilització condicionaren en gran mesura la seva dinàmica i resolució.

Ens referim per una banda al fet que les **competències en matèria hidràulica estiguessin tan compartimentades, i per altra a les diferents cultures polítiques i formes d'organització que convivia en el moviment.**

La diversitat d'administracions implicades en la gestió de l'aigua, va condicionar notablement la dinàmica del conflicte. D'una banda el fet que aquestes **administracions estiguessin governades per grups de diferent color polític dificultava la creació d'aliances partidistes** que possiblement haguessin facilitat l'arribada d'acords. Per altra, aquesta situació va propiciar que el moviment tingués un component relativament sobirà i propi per **la impossibilitat de crear clares aliances amb els partits polítics** i per tant que aquests s'apropriessin d'aquesta mobilització.

També, les diferents cultures polítiques que convivia tant en el moviment veïnal com en el si de la Plataforma, així com la **dinàmica organitzativa del propi moviment veïnal caracteritzada per un fort assamblearisme** van dificultar la resolució del conflicte per les propostes negociadores que marcaven les administracions i inclús a certa distància de les propies organitzacions existents en la mobilització. La combinació constant d'estratègies de conflicte i de consens van marcar la dinàmica general de la lluita tan de cara a les administracions, com dins el propi moviment. Sense anar més lluny, el treball assambleari i la necessitat de consens intern varen permetre que la lluita es mantingués viva i ferma en les seves postures inicials, fins al punt que en molts moments, el propi moviment des de les assemblees superava l'escenari previst per als seus dirigents i va provocar en moments determinats situacions de ruptura i dissensions internes.

Assenyalats els elements característics i factors condicionats de la mobilització, l'objecte final d'aquestes conclusions, és fer una reflexió sociològica sobre les conseqüències polítiques d'aquesta lluita: es a dir analitzar **com ha afectat en el propi moviment i quines repercussions ha tingut a nivell d'estructura política.**

A un **nivell intern**, per a tots aquells que, amb més o menys protagonisme, van encapçalar les reivindicacions, l'experiència d'aquesta lluita ha tingut els seus efectes.

En primer lloc i per a les **Associacions de veïns**, la lluita de l'aigua ha esdevingut una oportunitat important per revitalitzar-se. Hem de tenir present, que durant els anys 70 les AAVV van esdevenir importants elements d'organització política i comunitària als barris ocupant un espai central en l'arena participativa que en la realitat dels anys 90 era menys evident. En aquest sentit, aquesta mobilització ha suposat per la realitat associativa veïnal **la recuperació d'un espai polític i d'una funció integradora en el terreny local** predut durant els anys de desmobilització.

En segon lloc, cal destacar com aquesta mobilització de gairebé 11 anys ha esdevingut també un **revulsiu per la CONFAVC** com a organització. Aquesta entitat, de recent creació quan esclata el conflicte, assolirà el seu reconeixement públic, el seu espai com a interlocutor vàlid per a la resta d'actors socials i institucionals i al mateix temps, esdevindrà un referent aglutinador en el si del moviment veïnal. Per la CONFAVC, doncs, la lluita de l'aigua ha suposat la seva consolidació com a organització ja que aconseguirà una **legitimitat política** a partir de l'aprenentatge exercit en el camp de la negociació, l'organització de les mesures de pressió, o la interlocució. Per a aconseguir aquest espai, debatent-se sovint en un precari equilibri intern, la CONFAVC ha inclinat el seu funcionament assumint en bona part criteris organitzatius que esdevenen funcionals als interessos de l'administració. En aquest sentit, ha donat molta importància a les oportunitats generades des de l'administració de ser presents en els espais institucionals de participació com els consells consultius. Un fet que fa pensar en com la organització està tendint a un cert grau d'institucionalització (procés intrínsec en gairebé tots els conflictes que entren en l'arena política) que de ben segur repercutirà en el futur paper del moviment veïnal.

Una altra repercussió per als mobilitzats, és **l'efecte socialitzador** que han suposat tants anys d'implicació en la lluita. La protesta de la Campanya de l'aigua entronca amb l'anhel de gaudir d'una democràcia més madura, forta i participativa. Representa la implementació o l'aprofundiment d'una cultura cívica propera a la ciutadania, ja que amb els seus actes han influenciat en la vida política i en certa manera, han condicionat directa o indirectament, els processos de reformulació

de les polítiques públiques. Les associacions de veïns articulen un descontentament perquè ofereixen espai per on poder canalitzar el malestar. Però també perquè molts ciutadans entenen que el moviment veïnal s'adscriu i entén millor les seves problemàtiques socials i del dia a dia. Són espais propers al ciutadà que permeten l'articulació de la participació ciutadana.

I a un altre nivell, també important, donen cos a l'aprenentatge que suposa tota mobilització des de la vessant més quotidiana. La interacció entre veïns, intercanvi d'experiències, etc... fan que s'enforteixin els vincles comunitaris i es consolidin xarxes de relació informals afectives entre els ciutadans.

Així doncs, al nostre entendre, associacions de veïns, Confavc i la ciutadania mobilitzada en general han fet d'aquesta lluita un aprenentatge polític.

En un altre sentit i en estricta relació amb les repercussions que aquesta lluita ha suposat per als mobilitzats, a **nivell extern**, també ha tingut els seus efectes.

En primer lloc, l'estructuració del moviment ha **exemplificat les mancances d'un sistema democràtic** que va generar en molts sectors, expectatives de veritable democratització i que ha mantingut massa sovint al ciutadà com a mer espectador del procés polític. Aquesta lluita, com tantes d'altres, ha estat una resposta a aquesta distància generada entre ciutadania i poders públics i que amb la seva capacitat de resposta i persistència en el temps ha estat capaç d'alterar els mecanismes institucionals que dilaten aquesta fractura.

Així, la mobilització ha deixat palès, que l'exercici de **la democràcia es una pràctica no només monopoli dels poders públics, sinó que es construeix cada dia en molts espais d'acció política, entre ells el carrer**. Massa vegades, la mobilització es menysprea, i no es entesa com a opció participativa; també massa vegades, les propostes provinents de la ciutadania per a canviar alguna llei, no són preses en consideració (vegis el cas de les iniciatives legislatives populars presentades al Parlament de Catalunya) i aquesta ignorància o menyspreu respecte les propostes del ciutadà poden acabar suposant un problema per a les institucions.

En aquest context, doncs, la lluita de l'aigua ha significat per les administracions i empreses implicades en el procés, una autèntica lliçó per a futures ocasions. Un crit més d'alerta a les fissures que genera la distància existent entre ciutadania i sistema polític.

En segon lloc també ha posat de relleu la necessitat **d'aprofitar els canals existents de participació** (el teixit associatiu) en la nostra realitat política. Es a dir, ha permès fer visible la necessitat d'expressió de la veu del carrer, no només potenciant la seva presència en els canals establerts sinó també des dels seus propis espais.

La lluita de l'aigua s' ha desenvolupat en un **context d'aparició de diversos mecanismes que possibiliten un espai de participació a la ciutadania en la presa de decisions públiques**. Seria absurd atribuir-li a aquesta mobilització el mèrit a l'obertura de nous mecanismes participatius en el si de l'administració, però és innegable que la lluita de l'aigua coincideix, en el temps i en les seves característiques principals, amb la percepció per part de les institucions de la necessitat de trobar espais per articular el contacte necessari amb la ciutadania, sovint organitzant i estructurant les formes, vies i canals on la veu del ciutadà té dret a manifestar-se.

Tot i que cal valorar positivament l'existència d'aquests en quan possibiliten el traspàs d'informació entre ciutadania i el marc institucional i sobretot donen veu a col·lectius fins ara exclosos de determinades decisions públiques, aquests espais, són insuficients no només a nivell quantitatiu sinó en molts casos a nivell qualitatiu.

En el cas de la lluita de l'aigua es creen espais en alguns dels organismes amb competències en matèria hidràulica on el moviment veïnal com a organització ha entrat a formar part. Ara bé, la participació en aquests canals, (ens referim sobretot a les comissions consultives) que ha generat entre alguns col·lectius expectatives al voltant de l'augment de la participació en la presa de decisions públiques, caldria ser matitzat ja que sovint, **no hi ha una veritable voluntat política per part de les institucions d'acostar la participació al ciutadà. Massa sovint, aquesta s'enten des d'un punt de vista directiu i jeràrquic**. Directiu, en el sentit que són les pròpies administracions les que estableixen quins són els canals legítims de participació i com aquesta s'ha de dur a terme. I jeràrquic, en tan que evidencien l'accés asimètric de la representació dels diversos interessos en la societat. La lluita de l'aigua com moltes altres mobilitzacions es una mostra més de que en aquest tipus de plataformes participatives hi ha d'estar representats el màxim nombre de col·lectius possibles potenciant així la comunicació entre grups socials i membres del sistema polític. I també demostra com l'experiència vital

de la ciutadania també és un bagatge que pot contribuir en la presa de decisions públiques ampliant així l'espai d'interacció política.

Són moltes les possibles interpretacions, judicis i valoracions crítiques al voltant d'aquesta mobilització, però el més important és que al voltant d'un objectiu comú, d'una estratègia planificada, d'un acte de desobediència civil, d'una presa dels carrers, d'un diàleg constant amb administracions i partits polítics, etc... **ha estat un exemple de participació i consegüentment un nou aprenentatge pel tan anhelat procés d'aprofundiment de la democràcia.**